

**7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA
EŞİTLİK, SEVGİ VE SAYGI DEĞERLERİNE
YÖNELİK ALGISININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ceren DEMİR

Eskişehir 2024

**7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA
EŞİTLİK, SEVGİ VE SAYGI
DEĞERLERİNE YÖNELİK ALGISININ İNCELENMESİ**

Ceren DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı
Danışman: Prof. Dr. Elvan GÜNEL**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mayıs 2024**

JÜRİ ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ceren DEMİR'in "7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerlerine Yönelik Algılarının İncelenmesi" başlıklı tezi 30 Mayıs 2024 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi programında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Elvan GÜNEL

Üye :Prof. Dr. Handan DEVECİ

Üye :Prof. Dr. Yasin DOĞAN

İmza

...

Prof. Dr. Saime ÖNCE
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN

SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA EŞİTLİK, SEVGİ VE SAYGI

DEĞERLERİNE YÖNELİK ALGISININ İNCELENMESİ

Ceren DEMİR

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mayıs 2024

Danışman: Prof. Dr. Elvan GÜNEL

Sosyal Bilgiler dersi, en temel amacı bireye etkin vatandaş yetiştirmek olan bir ilkokul, ortaokul dersidir. Bu amaç doğrultusunda öğrenciye kazandırılması amaçlanan çeşitli değerler vardır. Bu araştırmada da Sosyal Bilgiler dersi 7. Sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi, saygı değerlerine yönelik algıları incelenmiş ayrıca Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları bağlamında, öğrencilerin eşitlik, sevgi, saygı değeri algılarının nasıl şekillendiğini anlamak amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders gözlemleri, ders günlükleri ve araştırmacı günlüğünden elde edilmiştir. Veriler NVivo 14 paket programı kullanılarak tümevarımsal analiz yöntemi benimsenerek analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine olumlu anlamlar yükledikleri fakat hem okulda hem ailelerinde hem de toplumda bu değerlerin eksik olduğuna inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin toplumda cinsiyetleri sebebiyle eşitsizliğe uğradığını dile getirirken, erkek öğrencilerin eşitsizliğe uğramadıklarını dile getirmesi araştırmanın bulgularından birisidir. Katılımcıların çoğu günümüzde eşitlik, sevgi, saygı değerlerinin azaldığını düşünmektedir. Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğretim sürecinde ise sırasıyla eşitlik ve saygı değerinden sıkça bahsedildiği fakat sevgi değerinin öğretim süreci içinde yer almadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde bu öğrenme alanlarının işlenmesinden sonra öğrencilerin eşitlik, sevgi, saygı değeri farkındalıklarının geliştiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Eşitlik, Sevgi, Saygı, Değerler eğitimi, Etkin vatandaşlık, Küresel bağlantılar, Olgu bilim

ABSTRACT

EXAMINING 7TH GRADE STUDENTS' PERCEPTIONS OF THE VALUES OF EQUALITY, LOVE AND RESPECT IN THE CONTEXT OF SOCIAL STUDIES COURSE.

Ceren DEMİR

Department of Turkish and Social Sciences Education

Programme in Social Studies Education

Anadolu University, Graduate School, May 2024

Supervisor: Profesör Elvan GÜNEL

Social Studies course is a primary and secondary school course whose main purpose is to raise individuals as active citizens. Therefore, there are various values that are aimed to be imparted to the students. In this research, the perceptions of 7th grade Social Studies course students about the values of equality, love, and respect were examined, and it was also aimed to understand how students' perceptions of the values of equality, love, and respect were shaped in the context of the Active Citizenship and Global Connections learning areas of the Social Studies course. The phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The data of the research were gathered by employing semi-structured interviews, observations of social studies lessons, participants' diaries and the researcher's diary. The data were analyzed by using the inductive analysis method using the NVivo 14 package program. As a result of the research, it was concluded that students attributed positive meanings to the values of equality, love, and respect, but they believed that these values were missing both at school, in their families and in society. One of the findings of the research is that female students stated that they experienced inequality in society due to their gender, while male students state that they experience equality. Most of the participants believe that the values of equality, love, and respect have diminished in society they live in. It was found that in the teaching process of Active Citizenship and Global Connections learning areas, the values of equality and respect were frequently mentioned, respectively, but the value of love was excluded in the teaching process. It was found that students' awareness of the values of equality, love, and respect improved after these learning areas were taught in the Social Studies course.

Keywords: Social Studies, Equality, Love, Respect, Values Education, Active Citizenship, Global Connections, Phenomenology

ÖNSÖZ

Türkiye’de ve dünyada teknoloji ve küreselleşmeyle beraber toplum yapısında da değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler olumlu yönlerde olduğu kadar olumsuz etkilerin de olduğu açık bir gerçektir. Dünyada cinsiyet eşitsizlikleri, şiddet, ayrımcılık, baskı, akran zorbalığı gibi sorunlar yaşanmaktadır. Toplumsal sorunların çözümünde en önemli çözüm yollarından birisinin de eğitim olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Toplumsal sorunların çözümünde kilit noktalardan birisi de eşitliği, adaleti, özgürlüğü, farklılıklara saygı duymayı, tüm canlıları sevmeyi, hak ve sorumluluklarını bilen bireylerin yetiştirilmesi hususudur. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersi de bu değerlere sahip bireyler, etkin vatandaşlar yetiştirmeyi kendine amaç edinen bir ders olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde belirlenen öğrenme alanlarının öğretim sürecinin eşitlik, sevgi, saygı değerlerini nasıl şekillendirdiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmanın gelecekte bu alanda yapılacak araştırmalara da fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın hazırlanması sürecinde birçok kişinin desteği ve katkısı bulunmaktadır. Yüksek Lisans öğrenimim boyunca bana her daim destek olan, sadece akademik değil her alanda kendimi geliştirmeme, bilinçlenmeme olanak sağlayan, öğrencisi olma ayrıcalığına sahip olduğum için kendimi şanlı hissettiğim, hayata karşı yeni ve farklı bir bakış açımın oluşmasında en önemli katkıyı yapan, kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Elvan GÜNEL’e teşekkürlerimi sunarım. Eğitim sürecim dışında bana hep inanan destekleyen, her daim yanımda olan çok değerli annem Serap DEMİR, babam Şadi DEMİR, kardeşim İsmail DEMİR’e ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca araştırma sürecimde bana her alanda destek olan ve teşvik eden başta Buse YALABIK SARI olmak üzere tüm dostlarıma teşekkür ederim. Son olarak araştırmama gönüllü olarak katılan sevgili öğretmen adayıma da teşekkürlerimi sunarım.

Ceren DEMİR

Eskişehir, 2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ceren DEMİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5. Araştırmada Yer Alan Kavramlar.....	7
ALANYAZIN	7
2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Amaçları.....	8
2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları	10
2.3. Değerler Eğitimi.....	11
2.3.1. Değer Gerçekleştirme	13
2.3.1.1. Değer açıklama	14
2.3.1.2. Değer analizi	14
2.3.1.3. Ahlaki muhakeme.....	15
2.3.2. Karakter Eğitimi.....	16
2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi	16
2.3.4. Ahlak Eğitimi	17
2.4. Eşitlik Değeri	17
2.5 Sevgi Değeri	19

2.6. Saygı Değeri	20
2.7. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi İlişkisi	21
2.8. İlgili Araştırmalar.....	23
2.8.1. Yurt İçinde Eşitlik, Saygı ve Sevgi Değeri ile İlgili Araştırmalar	24
2.8.2. Yurt Dışında Eşitlik, Saygı ve Sevgi Değeri ile İlgili Araştırmalar	30
YÖNTEM	32
3.1. Araştırmanın Dayandığı Paradigma	33
3.2. Araştırmanın Deseni	33
3.3. Araştırmanın Ortamı	34
3.4. Araştırmanın Katılımcıları	34
3.5. Araştırmacının Rolü.....	37
3.6. Verilerin Toplanması	38
3.6.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler	38
3.6.2. Gözlemler.....	41
3.6.3. Açık uçlu soru formu.....	42
3.6.4. Ders Günlüğü.....	42
3.6.5. Araştırmacı Günlüğü	42
3.7. Verilerin Analizi	43
3.8. İnandırıcılık.....	43
3.9. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler.....	44
3.10.Araştırma Etiği	45
BULGULAR.....	46
4.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerine Dair Algısı	46
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik Değerine Dair Algısı	47
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Sevgi Değerine Dair Algısı	56
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Saygı Değerine Dair Algısı	65
4.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerinin Öğretim Süreci	73
4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algıları	78

4.3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik Değeri Algısı	78
4.3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Sevgi Değeri Algısı ..	83
4.3.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Saygı Değeri Algısı ..	87
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	91
5.1. Sonuç.....	91
5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algısına İlişkin Sonuçlar.....	92
5.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerinin İşlenişine İlişkin Sonuçlar.....	97
5.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algısına Dair Sonuçlar	99
5.2. Tartışma	101
5.3. Öneriler.....	106
KAYNAKÇA	
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Katılımcıların Kişisel Bilgileri.....	34
Tablo 2: Sosyal Bilgiler Dersine Katılım Sağlayan Öğrenci Bilgileri	35
Tablo 3: Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler ve Süreleri.....	40
Tablo 4: Gözlem Süresi ve Dersi Gözlemlenen Sosyal Bilgiler Öğretmeni	41

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Katılımcıların Eşitlik Değeri Algısı.....	48
Şekil 2: Katılımcıların Sevgi Değeri Algısı.....	57
Şekil 3: Katılımcıların Saygı Değeri Algısı.....	66
Şekil 4: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Süreci	74
Şekil 5: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Eşitlik Değeri	79
Şekil 6: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Sevgi Değeri	84
Şekil 7: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Saygı Değeri	87

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD : Amerika Birleşik Devleti

Çev. : Çeviren

Dr. : Doktor

Ed. : Editör

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS : Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi

Prof. Dr. : Profesör Doktor

SBDÖP : Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve benzeri

YÖK : Yükseköğretim

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmada yer alan kavramların tanımları açıklanmıştır.

1.1.Araştırmanın Problemi

Günümüzde yalnızca Türkiye’de değil tüm dünyada küreselleşmenin buna bağlı olarak da bilim ve teknolojinin gelişmesiyle her alanda değişiklikler yaşanmaktadır (Günel ve Pehlivan, 2015). Bu gelişmeler bireye ve dolaylı olarak topluma olumlu dönüşler sağlayabileceği gibi, olumsuz birtakım etkiler de göstermektedir (Balay, 2004). Bu olumsuz etkileri dünya medyasında ve haberlerde sık sık görmekteyiz (Aktel, 2001). Bu olumsuzluklar şiddet, istismar, akran zorbalığı, baskı ve zorlama olabileceği gibi insanların kendisine ve çevresine zarar verdiği çeşitli problemleri doğurmaktadır (Karaman, 2020). Toplumlarda yaşanan bu olumsuz etkilerin artışının sebebi olarak pek çok durum gösterilebilir, bunlardan bir tanesi de hiç şüphesiz değerler eğitimdeki aksaklıklardır (Polat, 2010). Değerler eğitimi çocuklara yalnızca akademik bilgilerin değil, toplumsal becerilerin, sorun çözme yetilerinin geliştirildiği bir alandır (Yazıcı, 2006). Düzenli toplumsal yapının oluşması ve sürdürülebilir olması için toplumdaki bireylerin belirli standartlara göre belirlenmiş ve kabul görmüş ortak değerlerinin bulunması yadsınamaz bir öneme sahiptir (Keskin, 2010). Toplumda yaşanan sorunların aza indirgenmesi ve insanların daha sağlıklı bir toplumda yaşayabilmeleri için gerekli olabilecek değerleri kazanmaları gerekmektedir (Topal, 2019). Bu bağlamda okullarda öğrenciye verilmesi planlanan değerler eğitiminin toplumda huzuru, mutluluğu, güveni, toplumlar arasında olumlu ilişkiler kurulmasını, barışı ve genel olarak insanlık ve toplum için daha iyi bir geleceğin oluşmasına katkı sağlanacağı söylenebilir (Gültekin, 2007)

İlk defa Znaniecki tarafından gerçekleştirilen araştırmayla sosyal bilimlere kazandırılan değerler, aslen Latince kökenli kıymetli, güçlü olmak anlamında kullanılan “valere” kelimesinin kökünden türemiştir (Bilgin, 1995). Değer kavramı ile ilgili alan yazında pek çok farklı tanım yapılmıştır. Değerin içeriğiyle ilgili de net bir tanıma rastlanmamakla birlikte, bazı kaynaklarda değerlerin objektif bir temele dayanmadığı ve sübjektif olduğu da ileri sürülmüştür. Bu nedenle, zaman içerisinde her disiplin değerler

kavramını kendini ilgilendiren boyutları ile ilişkilendirerek ele almış ve tanımlamalar yapmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Değer kavramını Yazıcı ve Yazıcı (2011) hayatın anlamı, onu yaşamaya değer kılan davranış ve tutumları ifade eden kelime olarak tanımlamış, Ulusoy ve Dilmaç ise (2020) bir sosyal yapının birlik, işleyiş ve devamlılığının sebebi olarak kabul edilen, teşvik ve tasvip edilen, korumaya çalışılan inançların bütünü olarak ifade etmiştir. Değerlerle ilgili yapılan tanımlamalar incelendiğinde ise pek çoğunun güdü, karar verme, inanç, tutum ve ihtiyaç gibi kavramlar odağında açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (Akbaş, 2004; Topal, 2019).

Değerlerin eğitimi ve topluma aktarımı konusunda en büyük ve önemli rollerden birisi de okullara düşmektedir. Aileyi değer ve ahlaki eğitimde birincil nokta kabul eden Durkheim'da gerçek ahlak eğitiminin okullar tarafından yürütülmesinin en önemli savunucularındandır. Durkheim'e göre ahlak, toplumsal bir olgudur, yani sadece bireyi ilgilendiren bir kavram değildir, doğrudan toplumla ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıca modern ahlakın oluşturulmasında öğretmenin hayati bir rolü vardır (Aksakal, 2021). Okullarda değerler eğitiminin öğretilmesinin bir diğer gerekçesi ise okulda öğretilen değerler eğitimi ile ailede, sosyal çevrede, akran öğrenimi ve medya gibi farklı yollarla da öğrenilmiş olan değer kavramının öğrenci tarafından hangisi doğru hangisi yanlış kime göre iyi- kötü şeklinde bir çatışma yaşaması durumunda kendi sentezini oluşturmaya olanak sağlamasıdır (Yıldırım, Becerikli ve Demirel, 2017).

Türk eğitim tarihi incelendiğinde ise Türklerin tarih boyunca değerler eğitimine önem verdiğini söylemek yanlış olmaz. Türklerin ilk yazılı eserleri olan Göktürk (Orhun) Kitabelerinde devleti yönetme yetkisini tanrıdan aldığına inanılan devlet başkanı halkına seslenmiş ve onlara öğütler vermiştir. Bu kitabelerde devletin devamlılığı için iyi karakterin gerekli olduğu sık sık vurgulanmıştır. İslamiyet'in benimsenmesiyle ise ahlak eğitimi medreselere, camilere, esnaf teşkilatlarına bırakılmıştır. Cumhuriyet dönemine geldiğimizde 1924 programında Musahabat-ı Ahlakiyye ve Malumat-ı Vataniye isimli dersle çocuklara ahlaki değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır (Keskin, 2008; akt. Yıldırım, Becerikli ve Demirel, 2017). 1968 yılında vatandaşlık, tarih coğrafya gibi ayrılan disiplinler Sosyal Bilgiler dersi adı altında birleştirilmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na bakıldığında ise öğrenciye kazandırılması amaçlanan değerler belirlenmiş ve sınıf derecesine göre ünitelerin içerisine dağıtılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca programda yer alan değerler eğitimi yaklaşımları öneri olarak sunulmuş ve ders içeriğine göre öğretmenin bunlardan birisini seçerek değerleri kazandırması beklenmiştir

(MEB, 2005). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 2018 yılında da birtakım değişiklikler yapılmıştır. Son zamanlara kadar kullanılmakta olan 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerlerimiz öğretim programının bakış açısını yansıtacak şekilde ilkeler toplamı olarak tanımlanmış, yine programda eğitimin sadece akademik açılarından başarılı, belirlenmiş bilgi, beceri ve davranış alışkanlıkları kazandırmaktan sorumlu olmadığı, asli görevlerinden birinin de temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır (MEB, 2018).

Hızlı bir değişimin yaşandığı dünyamızda geleneksel değerlerin yerini zaman içinde küresel değerlere bıraktığı görülmektedir (Elvan ve Pehlivan, 2015). Küresel değerler yeni toplumun ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. Bu süreçte öne çıkan değerler özgürlük, adalet, hoşgörü, uzlaşma, bilgi ve ahlaktır. Alanyazında ülkemizdeki öğretim programlarında bu ve bu gibi değerlerin yer alması gerektiği vurgulanmış ve bu değerlerin kazanımlara entegre ederek kazandırmak için çaba harcanması gerektiği ileri sürülmüştür (Aktan, 2003; akt. Kan, 2010; Topal, 2019).

Sosyal Bilgiler dersinin öncelikli amacının etkin vatandaş yetiştirmek olduğu göz önüne alınırsa etkin vatandaş yetiştirmek için değerler eğitiminin verilmesi şarttır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kök değerleri incelemek gerekmektedir. Bu kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2018).

Değerlerin öğretiminin nasıl yapılacağı konusu karmaşık bir konu olarak ele alınabilir (Zümrütkal ve Arslantaş, 2021). Bu anlamda değerlerin öğretimi ve değerler eğitiminde yer alacak baş aktörler; aile, çevre, okul ve öğretmen olarak sıralanabilir. Değerler eğitimi ailede başlar, anne ve babalar çocukların ilk öğretmenleridir. Bu durum çocuk okula başladığında da değişmez. Çocuklar okula başlamadan veya çevreye katılmadan önce kendi değerlerini ve doğru yanlış hakkındaki fikirlerini geliştirmiş olurlar. Anne ve babaların değerler eğitiminde yalnızca sözleri ve telkinleri değil davranışları da çocuklara rol model olmaktadır (Yorulmaz, 2017). Okul ise çocukların yalnızca akademik becerilerini geliştirmekle görevli kurum değildir. Çocuklar okula başlama yaşları geldiğinde zamanlarının çoğunu okulda geçirirler. Bu sebeple çocukların değerlerinin oluşumunda okulun payı da yadsınamaz. Araştırmalar hem akademik hem de değerler eğitimi bakımından gelişmiş okulların özelliklerini Genç ve Barut (2019), aşağıdaki şekilde sıralar;

- Belirli temaları olan (karakter, saygı, sevgi, sorumluluk, dürüstlük vb.) okul iklimi oluşturmak.
- Katılımcılığın desteklenmesi için gerekli ilkeleri oluşturmak.
- Sorunların önlenmesi için gelişimsel olarak uygun olan öğretim modellerini uygulamak.
- Öğrencilerin krizleri ve çatışmaları yönetmesine destek sağlayan servis hizmetleri içermek.
- Yaygın ve pozitif gelişim için sistematik fırsatlar sağlamak.

Ancak değerler eğitiminin tatmin edici şekilde gerçekleştirilebilmesi için okulun tek başına bu şartları sağlaması da yetersiz olacaktır. Burada en etkili aktörlerden birisi de öğretmenler olacaktır. Öğretmen yalnızca dersinin gerektirdiği akademik bilgi, beceri ve davranışları öğretmekle sorumlu değildir. En önemli görevlerinden birisi ise değerler eğitimi öğrenciye benimsetebilmektedir. Öğrenciler zamanlarının çoğunu okulda öğretmenlerini görerek geçirdiklerinden onları rol model olarak benimserler bu sebeple öğretmenin değerler eğitimine en önemli katkısı kendisinin bu değerler kapsamında davranışlar göstermesi olacaktır. Son olarak değerler eğitiminde rolü olan olgu ise çevredir. İnsan sosyal bir varlıktır. Çocuklar da daha gelişimlerinin ilk evrelerinde toplum içerisine girmeye ve toplumun kendisinden beklentilerine, doğru yanlış algılarına göre bir değerler algısı geliştirmeye başlarlar. Yukarıda bahsedilen kavramlar ise değerler eğitimi şekillendirir ve birbirlerinden bağımsız olarak düşünülemez (Kolay ve Yazar Kaptan, 2021).

Eğitim toplumsal düzene katkı sağlayacağı söylenebileceği gibi, demokrasiye uygun ortamı sağlama, demokrasinin doğru işlenmesine yardımcı olma ve demokrasiyi sürdürmeye de katkısı vardır (Harber ve Mncube, 2012). İnsanlar doğaları gereği demokratik değillerdir, demokrasi kavramı sonradan öğrenilen bir olgudur. (Cook ve Westheimer, 2006). Bu durum da demokrasi eğitiminin önemini kanıtlamaktadır. Demokrasinin yapısı gereği olarak uygulanabilmesi ve sürdürülebilmesi için demokratik değerlerin içselleştirilmesi şarttır (Erdem ve Eğmir, 2020). Eğitimin tüm kademelerinde öğretmenlere düşen sorumluluklardan birisi de haklara, farklı görüşlere saygı duyan, tartışmaya açık ve eşitlikçi bireyler yetiştirmektir. Öğrencilere kazandırılan bu davranışlar demokrasinin de temel taşı olacaktır. Unutulmamalıdır ki demokrasinin ilerlemesi ve sürdürülmesi toplumun ilerlemesi için de önemlidir (Yağcı, 1998). Bu kapsamda demokrasinin ilkeleri içinde de yer alan demokratik değerlerin içerisinde

sayılabilecek eşitlik ve saygı değerinin öğrenciye kazandırılması demokrasi eğitiminde dolaylı olarak da Sosyal Bilgilerin ana amacı olan etkin vatandaş yetiştirmede önemli bir konuma sahiptir.

Bu araştırmada da yukarıda bahsedilen amaçlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi 7. Sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değer algıları üzerinde durulacak ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinde demokrasi kavramına ait kazanım sayısı en fazla olan iki öğrenme alanı olan Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğrenme süreci gözlemlenecek ve son olarak da öğrenme alanlarının işlenmesi sonucunda öğrencilerde var olan eşitlik, sevgi ve saygı değerleri algılarının nasıl şekillendiği araştırılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler dersi pek çok sosyal bilimlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş, bilimleri disiplinler arası yapıyı benimseyerek öğrenciye kazandırmayı amaçlayan, akademik bilgi ve beceriler dışında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş kök değerleri de öğrenciye kazandırmayı amaçlayan ve bu amaçlarını temalara ayırarak 7 adet öğrenme alanından oluşan bir ilkokul ortaokul dersidir (İnan, 2019). Bu araştırmanın amacı öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değeri algılarını tespit etmek ve Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları öğretim sürecinin 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerini nasıl şekillendirdiğini belirlemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algısı nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğretim süreci nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğretim süreci öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algısına nasıl yansımaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Değerler eğitimi değerlerin geliştirildiği ve gerçekleştirildiği, doğrudan öğretilmeye çalışıldığı bir süreçtir. Bu süreç kasıtlı, bilinçli ve istendik değerler üzerinden yapılmalıdır (Bozkurt, 2019). Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından birisi de etkin vatandaş yetiştirmektir. Toplumun değerlerinden uzak bir etkin vatandaş düşünülemez. Bu araştırmanın önemi Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında eşitlik, sevgi, saygı değerlerinin öğretim sürecinin öğrencilerin eşitlik, saygı ve sevgi değerleri algısını nasıl şekillendirdiğini anlamamızı sağlamasıdır. Bu sayede öğretmenlerin dersi nasıl işleyeceğine dair çeşitli öneriler geliştirilebilir. Öğrencilerin kavram yanılgıları veya yanlış öğrenmeleri varsa bunlar fark edilebilir ve giderilmesine katkı sağlanabilir. Öğrencilerin değer algılarını şekillendiren ders içerikleri hakkında bilgi sahibi olunarak daha verimli olunması yönünde destek sağlanabilir.

Araştırmada incelenmesi belirlenen değerlerin ortak teması olan demokrasi kavramına ait en fazla kazanımın bulunduğu öğrenme alanları gözlem için tercih edilmiştir. Bu araştırma Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin kazandırılmasına dair çeşitli bulgular içerdiğinden, dolaylı olarak demokrasi kavramının benimsenme sürecine de katkı sağlayabilecektir. Toplumda özellikle eşitlik ve saygı değerlerini içselleştirmiş ve bu değerleri davranış ve tutumlarına yansıtabilmiş olan bireylerin artmasına bağlı olarak toplumsal sorunların çözümüne yönelik daha etkin çözümler sunulabilir.

Araştırma değerler eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde işlenme sürecini ele aldığından bu alanda yapılacak olan çalışmalara alanyazın ve içerik sunarak katkı sağlayabilir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında Eskişehir ilinde bulunan bir devlet okulunda verilen Sosyal Bilgiler dersleri, bahsi geçen dersleri işleyen bir öğretmen ve 7 kişiden oluşan 7.sınıf öğrencileri araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Araştırma gönüllü katılım sağlayan 7 öğrencinin cevapladığı açık uçlu soru formu, öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ayrıca ders gözlemi yapılan sınıftaki yirmi bir öğrenci ve öğrencilere ders bitiminde yapılan ders günlükleriyle sınırlıdır.

1.5. Araştırmada Yer Alan Kavramlar

Sosyal Bilgiler: Sürekli değişen ve yenileşen dünya şartlarında, karşılaştığı sorunları ve problemleri çözebilen, bilgiye dayanarak kararlarını oluşturan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir ders (Öztürk ve Deveci, 2011).

Eşitlik: Kanunlar karşısında toplumsal, siyasi, ahlaki, hukuki haklar bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım (dil, din, ırk, cinsiyet, yaş, dış görünüş vb.) bulunmaması durumu.

Saygı: Statüsü, değeri, faydası, kutsallığı vb. sebeplerle bir kimseye ya da bir nesne veya eşyaya karşı ölçülü ve dikkatli davranma tutumu ve başka insanları rahatsız etmekten çekinme duygusu (Kıral, 2018).

Sevgi: Kişiyi bir kimseye, nesneye, eşyaya karşı ilgi, yakınlık, bağlılık göstermeye yönelten duygu (TDK, 2024).

Algı: Nesnel dünyada deneyimlediğimiz nesneleri öznel bilince aktarmaktır. İnsanlar yapıları gereği dış dünyadan ulaştıkları tüm bilgileri kendi bilinçlerinde işleyerek yeni bir ürün ortaya koymaktadırlar. Bu sürece ise algılama denmektedir, algılama sonucu ortaya çıkan yeni ürün ise algıdır. Kısaca algılama bireyin süreç içindeki yaşadığı duyguları, geçmiş deneyimleri ile birleştirerek yeni bir bütüne ulaşma sürecidir. (Özarslan, 2014).

Öğrenme Alanı: Eğitim programları içerisinde yer alan birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram, değerlerin bir bütün olarak görüldüğü ve öğrenmeyi organize eden kısımlar (MEB, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal Bilgilerin tanımı, kapsamı ve amaçları, Sosyal Bilgilerde öğrenme alanları, değerler eğitimi, değerler eğitimi yaklaşımları, Sosyal Bilgiler ve değerler eğitimi ilişkisi, eşitlik, saygı, sevgi değeri, yurt içi ve yurt dışı ilgili araştırmalar başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Amaçları

19.yy. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) sosyal kelimesi genellikle Sosyal gelişme, sosyal verimlilik, sosyal eğitim vb. pek çok farklı kavramın önünde sıfat olarak kullanılmaktaydı (Hertzberg 1981, akt. Doğanay, 2008). Sosyal Bilgiler kavramı ise ilk olarak 1916 yılında ABD'de Milli Eğitim Derneği Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu tarafından insanın konu alan her türlü bilgi sosyal bilgilerdir şeklinde tanımlanmıştır (Çatak, 2020). Sosyal Bilgiler kavramının ilk olarak ABD'de ortaya çıkmasının sebebi ise 18.yy. ve 19. yy. başlarında ABD'ye hızla artan dış göçler sebebiyle ABD hükümetinin ülkeyi bir arada tutmak için ortak bir kültür yaratıp, toplumun Amerikalılaşmasını sağlama gerekliliği olduğu alanyazında belirtilmiştir (Doğanay, 2008) (Kılıçoğlu, 2009). Bu kapsamda ABD 1916'da Ulusal Eğitim Birliği tarafından Orta Öğretimde Sosyal Bilgiler Raporu yayımlanmıştır. Bu rapordan sonra Sosyal Bilgiler terimi eğitimde çokça kullanılır hale gelmiştir. İlerleyen tarihlerde ise Sosyal Bilgiler kavramı için pek çok farklı isim ve ülkede farklı tanımlamalar yapılmıştır (Doğanay, 2008). Sönmez (2010) Sosyal Bilgileri, toplumsal gerçekliği kanıtlamaya ve öğrenmeye dayanan ve bu sayede elde edilen bilgilerdir şeklinde tanımlar. Toplumsal yaşamı düzenleyen ve geliştiren her türlü etkinlik toplumsal gerçekliktir. Toplumu inceleyen başlıca bilimler arasında tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, hukuk, antropoloji, arkeoloji sosyal bilimleri verilebilir (Giddens, 1996). Sosyal Bilgiler dersi de bu sosyal bilimleri gelişim seviyelerine bağlı olarak öğrenme alanlarını içerisine dahil eden, disiplinler arası yapıdaki bir ilkökul ortaokul dersidir. Doğanay (2002), Sosyal Bilgileri insanla ilgilenen diğer bilimlerden yararlanarak, insanın sosyal ve fiziksel çevresiyle iletişimi ve etkileşimini zaman boyutunu ele alarak disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, temel demokratik değerleri içinde bulunduran, düşünen ve beceri sahibi insan yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı ve ilkökul ortaokul dersi olarak tanımlamıştır.

En yalın anlamıyla Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin tümünün akademik bilgilerinin ve anlayışlarının ilkökul ve ortaokul çocuklarının toplumsal ihtiyaçları doğrultusunda onların gelişim seviyelerine uygun halde yansıtmayı amaçlayan ders şeklinde tanımlanmıştır (Kaur, 2004, akt. Aslan 2016). Sosyal Bilgiler eğitimi bir toplumdaki bireylerin kendilerini, başkalarının yaşamlarını, çevreyi etkileyen her türlü konuda nasıl karar vermeleri gerektiğini, bu kararları verirken bilgilerini nasıl kullanmaları gerektiğini inceleyen bir çalışma alanına sahiptir (Farris, 2014). Bu

kapsamda Sosyal Bilgiler eğitiminin toplumsal gelişim göz önüne alındığında yadsınamaz bir rolü olduğu bilinmelidir. Sosyal bilgiler üzerine farklı pek çok tanımın yapılması üzerine alandaki uzlaşmayı sağlamak amacıyla Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) 1992 yılında Sosyal Bilgilerin tanımını insanların vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerin kaynaştırıldığı çalışma alanı şeklinde yapmıştır (Keser, 2023). Okul programlarında Sosyal Bilgiler arkeoloji, ekonomi, coğrafya, antropoloji, hukuk, sosyoloji, tarih, felsefe, siyaset bilimi, din ve psikoloji gibi sosyal bilimlerin yanı sıra beşerî bilimlerden matematik ve doğa bilimlerinden de kendi alanına dahil ettiği içeriklerle bilimler arası eşgüdümlü çalışmayı sağlamaktadır. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı kültürel farklılıkların çoğaldığı toplumda, demokratik anlamda toplumun genç kesimine bilgiye dayanan, mantıklı kararlar alabilme becerilerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Çatak, 2020).

1994 yılında Sosyal Bilgilerin standartları NCSS tarafından belirlenmiştir. Bu standartlar hem ABD hem de dünyada uygulanan Sosyal Bilgiler programları oluşturulurken temel esasları belirlemiş ve programlar bu standartlar çerçevesinde hazırlanmıştır. Fakat Sosyal Bilgilerin temel amaçları konusunda pek çok tartışma söz konusudur. Bunun en temel sebebi ise Sosyal Bilgilerin tanımının, konu alanının ve kapsamının çok geniş olmasıdır. 2018 yılında yürürlüğe giren Sosyal Bilgiler Öğretim Programı eğitimcilerin iş birliğiyle hazırlanmış ve öğrencinin ihtiyaçlarını temel almıştır (Gürel ve Çetin, 2010). Her öğrenme alanının kendine göre kazanımları, değerleri ve becerileri vardır. Bu sebeple de içerik bakımından disiplinlerarası bir yapısı vardır (Turan, 2019). Bu kapsamda Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik yaklaşımlar da farklılık göstermektedir. Temelde üç farklı Sosyal Bilgiler öğretim yaklaşımı bulunmaktadır; a) vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler, b) sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler ve c) yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgilerdir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda sarmal yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre ise öğrenme sürecinin tamamında kazanımlar ve açıklamaların sarmak şekilde verilmesi ve tekrarlanması gereklidir. Öğrencilerin kavramları, değer ve becerileri öğrenebilmesi ve derinleştirebilmesi için konuların birden fazla kez işlenmesi gerekmektedir. Ayrıca program incelendiğinde öğrenme çıktılarının bütünsel şekilde öğrenciye kazandırılmasının da amaçlandığı görülür. Bu çıktılar öğrencilerin bilgileri, becerileri ve değerleridir. Programın bütüncül yaklaşımı, öğrencilerin Sosyal Bilgilerin içerisindeki bilgileri, becerileri ve değerleri anlamalarını, birbirleriyle

ilişkilendirmelerini, günlük hayatla bağlantı kurmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Bu nedenle öğrencilerin tüm öğrenme sürecinde aktif rol almaları, kazanımların ve değerlerin tek seferde değil de sürekli pekiştirilmesini amaçlamaktadır (MEB, 2018).

2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018), içerisinde öğrenme alanı, birbiri ile bağlantılı bilgi, beceri, değerlerin bütünleştirilmiş şekilde öğrenmeyi organize etmek için disiplinler arası yapıya verilen yapının adıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda güncel olarak yedi adet öğrenme alanı bulunmaktadır. Okullar ise bireylerin yaşadıkları toplumda veya diğer toplumlarda vatandaş rollerini kazanılması görevini üstlenir.

Costello (2005), okulların ve kişilerin hayatlarında, toplumda veya diğer toplumlarda birey veya vatandaş olarak ihtiyaçları olan her türlü bilgi, beceri, tutum ve inançları kazandırmakla görevli olduklarını söyler ve bu kapsamda öğretim programlarının da gerekli tüm bu bilgi, beceri ve değerler kapsamında hazırlanması gerektiğini savunur.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanlarının disiplinlerarası yapısına dikkat çekildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular ise tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir şeklinde açıklama bulunmaktadır (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında yer alan yetkinlikler Türkiye Yetkinlikler Çerçevesi'nde (2024) belirlenmiştir. Belirlenen bu yetkinlikler sadece Sosyal Bilgiler dersine has olmayıp, ilköğretim ve lise düzeyinde bulunan tüm derslerin içerisine serpiştirilmiştir. Bu kapsamda derslerin konu ve içerisinde yer alan yetkinlik, değer gibi kazanımlara göre parçalara ayrılması gerekmiştir (Turan, 2019). Öğrenme alanları, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görüşülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2005). 2018 yılında yapılan değişiklikle beraber yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanları toplamda 7 tanedir. Bunlar sırasıyla; “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler, Çevreler”,

“Bilim, Teknoloji, Toplum”, “Üretim, Dağıtım, Tüketim”, “Etkin Vatandaşlık”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıdır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler öğrenme alanları içinde yer alan kazanımlar, değerler, beceriler her öğrenme alanının konusuna uygun olarak yapılandırılmıştır (Yazıcı ve Koca, 2008).

2024 yılında yeni çıkan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda öğrencilerin kendilerini, yaşadıkları toplumu ve çevreyi ayrıca geçmişlerini keşfetmesini sağlayacak konulara yer verilmiştir (MEB, 2024). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yedi olan öğrenme alanı sayısı, 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda öğrenme alanlarının sayısı altıya düşürülmüştür. Aynı zamanda 2018 programında bulunan öğrenme alanlarının isimlerinde de değişiklikler yapılmıştır. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları isimleri sırasıyla: Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızda Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimlerdir. 2018 programında demokrasi kavramı Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alırken yeni programda 4. Öğrenme alanında doğrudan demokrasi kavramı yer almıştır. Demokrasinin ilkelerinden birisi olmasına karşın, yeni programda Yaşayan Demokrasi öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan değerlerde eşitlik ve saygı değerine yer verilmemiştir.

2.3. Değerler Eğitimi

Eğitim bir bireyin ya da toplumun sahip olduğu bir bilgiyi, kültürü, beceriyi, inancı, değeri, sanatı, benzerlikleri kendisinden sonraki nesillere aktarması sürecine verilen isimdir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014). John Locke’a göre ise eğitim toplumun mutluluğu ve refahı için iyi, doğru vatandaş yetiştirmektir. Bu da ancak iyi karakter ve erdemli davranışlar, ahlaklı alışkanlıklar ile yetiştirilme olursa mümkündür (Çüçen, 2001).

Değer kavramı pek çok kez farklı isimler tarafından tanımlanmıştır. Güngör (1993), birçok araştırmacının değer kavramını tanımlarken farklı kavramlarla ilişkilendirildiğini, bu nedenle de değer kavramının pek çok farklı disiplinle bağlantı kurulabildiğini git gide değer kavramını tanımlamanın zorlaştığını ifade etmiştir. Buna karşın Güngör (1993) değer kavramını sosyal yaşam içinde yer alan herhangi bir şeyin toplum tarafından kabul edilip edilmeyeceğine dair inanç olarak tanımlamıştır. Değer kavramı içerisinde pek çok bileşeni barındıran bir kavram olarak karşımıza çıkar, yerel, evrensel, öznel ve nesnel, mutlak ve sabit, şekilde farklı açılardan oldukça tartışılmış bir kavramdır (Dağ, 2021). Değer Felsefe Terimleri Sözlüğünde bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü

olarak tanımlanmıştır (Cevizci, 1999). Hawkes, (2009) ise değeri insanın gizil, gömülü soyut motivasyonları ve kişinin davranışlarını belirleyen ona rehber olan ilkeler bütünü olarak tanımlamıştır. Başaran (1992), toplum veya grupta herhangi bir fikir, nesne veya bir eylemin önemini ortaya koyan nitel ve nicel kriterleri değer olarak tanımlamıştır. Değerlerin özelliklerinden birisi de insanla beraber doğuştan gelmeyip sonradan yaşamın içerisinde kazanılmasıdır. İnsanlar yaşantıları içinde, kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını belirleyerek değer kazanır. Bireylerin değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi, karakterine dahil ederek değeri uygulaması ise eğitim ile sağlanır. Bu süreçte değerler eğitimi denir (Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler eğitimi kavramının yerine alanyazında karakter eğitimi ahlak eğitimi gibi ifadelerin kullanıldığı sıkça gözlemlenmektedir. Bu kavramlar birbirinden farklı da olsa iç içe geçmiş durumdadır. Geçmiş öğretim programlarında ahlak eğitimi ya da karakter eğitimi olarak adlandırılan öğrenciye değerlerin kazandırılması süreci günümüzde değerler eğitimi kavramıyla açıklanmaktadır (Keskin, 2008).

Değerler eğitimi kısaca değerlerin öğrenciye kazandırılma sürecidir. Daha ayrıntılı olarak tanımlamak gerekirse ise bazılarına göre değerlerin açık ve bilinçli şekilde öğretilme girişimi, bazılarına göre bireylere doğrudan veya dolaylı olarak değerler hakkında anlayış ve bilgi vermek, bu değerler kapsamında davranış geliştirmelerini sağlayabilmektir (Hökelekli ve Gündüz, 2007). Sosyal Bilgiler Öğretimi Kılavuzu'nda değerlerin özellikleri beş maddede sıralanmıştır. Bunlar sırasıyla;

1. Toplum ya da insanlar tarafından benimsenen ve toplumu birleştiren olgulara verilen kavramdır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı ve kişinin bireysel iyiliği için oluştuğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinçle değil, duygu ve heyecanlarla, coşkuyla ilişkilendirilen yargılardır.
4. Kişinin bilincinde yer alır ve davranışları yönlendiren güdü konumundadır.
5. Değerler normu kapsar. Normlardan farkı ise normlardan daha genel, soyut özellikler taşımasıdır (MEB, 2005).

Değerler eğitimi ilk olarak ailede başlamaktadır, bu eğitim okulda akranlarla, sosyal çevreyle devam eder. Değerler çevreden, etkilenir. Değerler eğitimi telkin dışında davranışlarla, etkileşimle, gizil veya örtük programlarla öğrenciye kazandırılabilir. Öğretmenler ise toplumsal ve kültürel normlar, gelenek göreneklerin aktarımında önemli

bir yere sahip oldukları gibi öğrencinin değer kazanmasında da doğrudan etkiye sahiptirler (Canay, 2011). Değerler eğitimin doğru şekilde gerçekleştirilebilmesi içinse en büyük pay okullara düşmektedir. Eğitimin temel taşı oluşturarak ilköğretim kademesinde öğrencilere toplum içinde toplumun diğer üyeleriyle uyum içerisinde yaşamayı ve yaşamlarını daha iyi şekilde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırılması gerekmektedir (Fidan ve Erden, 2001). Bu kapsamda ilköğretim kademesinde öğrencilerin değerler eğitimini doğru ve sağlıklı şekilde görmeleri ileride dengeli bir kişilik oluşturabilmek bakımından önemlidir. (Aladağ, 2009). Değerler eğitiminin amacı insanın doğuştan getirdiği iyi tarafını ortaya çıkarmak, insanın karakter ve kişiliğinin her yönüyle gelişmesine katkı sağlamak, bireyi ve dolaylı olarak toplumu kötü ahlaktan korumak, kurtarmak, iyi ahlak öğelerini tutum veya davranışlarını benimsemesini sağlamak, insanın mükemmelliğe ulaşmasına katkı sağlamaktır (Aydın ve Gürler, 2014).

Değerler toplumda nasıl yaşanılması gerektiğini söyler. Neyin önemli olduğunu, tercih edilmesi gerekenleri belirtir. Değerlerin eğitime entegrasyonu sürecinde çeşitli akımlar söz konusudur. Kirschenbaum (1995)'a göre değerler eğitimi yaklaşımları dörde ayrılır. Bunlar; Değer gerçekleştirme, vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimidir.

2.3.1. Değer Gerçekleştirme

1960-1980 yılları arasında yaygınlaşan bu değerler eğitimi akımını ilk kez kullanan Sidney Simon'dır. (Akbaş, 2014) Bu akımda temel dayanak bireyin öncelikle kendi ihtiyaçlarının, inançlarının, isteklerinin, değerlerinin, becerilerinin farkında olmasıdır. Bu yaklaşımla birey ilk olarak kendi değerlerini fark eder ardından bu değerleri topluma yarar sağlama, problem çözme, yaşam beceriler kazanmada kullanır. Bu yaklaşımda öğretmenin esas görevi bireyin değerlerini fark etmesini sağlamada rehber olmaktır. Öğrenciye değer oluşturmada veya var olan değerlerini fark etmede yardımcı olmaktır (Akbaş, 2008). Bu yaklaşımda temel amaç öğrencinin kendince önemli gördüğü değerleri açıkça söylemelerini, bu söylemlerini davranışlarına yansıtma, günlük hayatlarında alışkanlık haline getirmeleridir (Naylor ve Diem, 1987). Değer gerçekleştirme akımının bir diğer amacı ise bireylerin yaratıcı ve eleştirel düşünebilir hale getirmektir. Bu değer yaklaşımında önemli olan bir değer telkini değildir. Önemli olan bireyin değeri gerçekleştirme sürecidir. Bu süreçte önemli rol oynayan teknikler ise; değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakemedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2020).

2.3.1.1. Değer açıklama

Değer açıklama tekniğinde bireyin kendi değerlerinin farkına varması temeldir. Bu kapsamda öğretmenler sınıf oyunları, sergiler, alıştırımlar, etkinlikler yaparak öğrencinin değerini açıklamasını ya da farkına varması fırsatını oluşturur (Ryan, 1991'den, akt. Akbaş 2014). Bu uygulamalar esnasında öğretmen grupla çalışmaya özen gösterir. Bu sayede her fikre saygılı davranmasıyla belirli bir değeri dayatmaksızın öğrencinin kendi değerini ortaya çıkarma sürecine katkıda bulunur (Bacanlı, 2000). Bu değer yaklaşımı değerlerin içeriğinden ziyade değerlerin oluşum süreciyle ilgilenmektedir (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972; aktaran Akbaş, 2008). Bu değer yaklaşımında kişinin kendisini keşfetmesini sağlamanır. Değer açıklamada öğretmenin öğrencilere değeri öğretirken öğrenciyi etkilemesine veya yetişkinlerin hangi davranışın iyi hangisinin kötü olduğunu söylemesine gerek yoktur (Lickona, 1991). Lickona'a (1991) göre öğrenciye üç basamakta değer kazandırılır. Bu basamaklar sırasıyla seçme, ödüllendirme, harekettir. Seçme basamağında öğrencinin değerleri özgürce seçmesine olanak tanınır. Öğrenci değerlendirme yapar ve değerlendirme sonucunda karara varır. Ödüllendirme basamağındaysa öğrencinin kendi seçmiş olduğu değerden tatmin olması ve bu değeri etrafına telkin etmesi beklenir. Son basamak olan hareket basamağındaysa öğrencinin seçmiş olduğu değere uygun davranışlarda bulunması beklenir.

2.3.1.2. Değer analizi

Değer analizi tekniğinde kazandırılacak olan değer duygusallıktan uzak, akılcı, mantıksal şekilde bireye kavratılmalıdır. Bu teknikte değer öğütlerle telkin edilmez aksine öğrencinin bu değeri kazanması durumunda nasıl etkilendiğinden, bu değerlerin ya da davranışın neden doğru olduğundan bahsedilir (Erden ve Akman, 1998). Değerlerin ve davranışların doğru, dürüst ve erdemliliği hakkında tartışmalar yapılır. Bu sayede öğrencinin değeri benimsemesi ve hayatına entegre etmesi öğüt vermekten, telkin etmekten çok daha kolay olur (Akbaş 2018). Değer analizinde pek çok basamak öğretmenin sorularına, doğru yerde doğru zamanda doğru soruyu sormasına ve öğrencileri sorgulama, eleştirel düşünme becerisini arttırmasına bağlıdır. Değer analizi dünyada pek çok ülkede ilköğretimden üniversiteye kadar uygulanan bir tekniktir. Bu sayede öğrenci değerleri duygularını katmadan akıl yürütmeye dayalı olarak çözer (Kasa, 2015). Değer analizinde sıklıkla üst yüzey düşünme becerileri kullanılır. Öğretmen veya yetişkinlerin telkin ve dayatmalarından uzak şekilde öğrencinin değerlendirme yaparak

değeri benimsemeye kendi karar vermesi önemlidir (Welton ve Mallen, 1999). Değer analizi yaklaşımının sekiz aşaması vardır. Kaymakcan ve Meydan (2020, s.179), bu sekiz yaklaşımı aşağıdaki gibi sıralamıştır.

1. Problemi belirleme,
2. Problemi açıklama,
3. Probleme dair verilere ulaşma,
4. Verilerin değerlendirilmesi,
5. Çözüm önerileri sunmak,
6. Bulunan çözüm önerilerini değerlendirme,
7. Farklı ve özgün çözüm önerileri sunma,
8. Uygun görülen ve kabul edilen öneriyi uygulama.

2.3.1.3. Ahlaki muhakeme

Bu değer yaklaşımı Adil Topluluk Okullarını kuran Kohlberg'in çalışmalarına dayanmaktadır. Bu teknikte öğrencilere bir ahlaki ikilem verilerek öğrencilerin ahlaki yargılarını tartmaları, değerlerini karşılaştırarak bir seçim yapmalarını temel alır. Bu sayede belirlenen bir değeri öğrenciye dayatma durumu söz konusu değildir (Akbaş, 2018). Öğrenci ahlaki ikilemi dinler ve kendi yaşantısını, deneyimlerini, bilgi ve değerlerini tartıp eleştirel bir bakış açısıyla kendi değerini oluşturur. Öğretmenin burada seçtiği ahlaki ikilem ya da örnek olayın öğrencilerin gelişim ve hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olduğuna dikkat etmelidir. Bu teknikte en önemli nokta öğrencinin örnek olaya bulduğu çözüm değil çözüme giderken izlediği yol yani süreçtir (Ulusoy ve Dilmaç, 2020).

Ahlaki gelişim konusunda önemli çıkarımlar yapan kişi Kohlberg'dir. Kohlberg ahlaki gelişim basamaklarını üç basamakta sıralar. Bu düzeyler; gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey ve gelenek sonrası düzeydir (Selçuk, 2005).

1. *Gelenek Öncesi Düzey* çocukta cezadan kaçınma ve yaptığı doğru davranışlar için ödüllendirme beklentisi görülür. Bu düzey kendi içinde iki basamaktan oluşur.
 - a. İlk basamak; üstün güç veya cezaya karşı sorgulamadan uyum sağlamak,
 - b. İkinci basamak ise karşılıklı çikara dayalı davranışlarda bulunmaktır.
2. *Geleneksel Düzey* genellikle kurallara uyma olarak adlandırılır. Bu aşamada kişi için aile, toplum veya ulus kararları, normları ve değerleri önemlidir. Geleneksel düzey de iki basamaktan oluşur.

- c. İlk basamak; diğer insanlarla uyum içerisinde olma, yani kişinin yaptığı davranışın diğer insanlar tarafından onaylanması aşamasıdır.
- d. İkinci basamak; otoriteye uymadır. Toplumsal hayatta düzeni sağlamak için toplumsal norm ve değerlere uyum gösterilir.
- 3. *Gelenek Sonrası Düzey* Ahlaki gelişim veya muhakeme yaklaşımının son düzeyidir. Kişinin ahlaki bakımdan özerkliği kazandığı evredir. Bu düzeyin de iki basamağı bulunur.
- e. İlk basamak; sosyal anlaşmaları fark etme ve bunları uygulamadır. Burada eylemler toplum tarafından kabuk görüp görmeyeceğine göre seçilir.
- f. İkinci basamak ise evrensel ahlaki ilkelerin benimsendiği evredir. Son aşamadaki evrensel ilkeler soyuttur ve etik kurallar çerçevesinde şekillenir. Burada kişinin vicdanı önemli bir faktördür (Selçuk, 2005).

2.3.2. Karakter Eğitimi

Karakter insanın değerlerinin, iradesinin tümü olarak tanımlanabilir. Bireyin karakteri yani benimsediği değerlerin tümü toplumun huzur ve refahını arttırıcı ve koruyucu yönde olacağı gibi, toplumun zararına da olabilir. Bu nedenledir ki karakter, ahlaki olan ve olmayan karakter olarak ikiye ayrılmaktadır. (Akbaş, 2014) karakter eğitimi tekniğinde diğer değer eğitimi yaklaşımlarından ziyade öğretmenlerin rolü daha aktiftir. Öğretmen modeldir. Öğrencinin değerleri kazanmasında sağlıklı davranışları, ahlaki, dürüst ve erdemli bilgileri öğrenci ile paylaşırlar. Toplumda ve hayatta sağlıklı olana öğrenciyi yönlendirme sorumlulukları vardır. Zaten toplumda karakterli davranışlar genelde aynıdır. İyi ve dürüst olma, ahlaklı ve erdemli davranma bunlardan en temel olanlarıdır. Öğretmen derste yaptığı etkinlikler, uygulamalarla bunları öğrenciye aşılar (Güngör, 1993).

2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi

İlk çağlardan itibaren insanların bir araya gelerek yaşamaya başlaması sonucu, çeşitli kurumlar oluşmaya başlamış bu kurumlar ise bir araya gelerek devlet organını ortaya çıkartmıştır. Devlet ve insanların bir arada ve refah içerisinde yaşayabilmesi içinse çeşitli hukuk kurallarını ve bir düzen gerekli kılmıştır. Bu kuralların belirlenmesinde ise toplumun değer yargıları, inançları ve deneyimleri önemli bir yer tutmuştur. Değerler toplumun resmi olmayan kısımlarında düzeni ve işleyişi sağlarken, hukuk devlet ve

toplum arasındaki resmi kısımlarda düzeni sağlamakta rol oynamıştır. Burada önemli bir eğitim olarak ortaya çıkan vatandaşlık eğitimi ise bireyin topluma, devlete, devletin kurum ve kuruluşlarına uyumunu sağlamaktır. (Duman, Karakaya, Yavuz, 2001)

Bu değer yaklaşımında okulların ve öğretmenlerin ana amacı bireyin, topluma ve devlete katkı sağlayan, hak ve sorumluluklarının farkında, belirlenen ahlaki değerler çerçevesinde hareket eden bireyler yetiştirmektir (Metin ve Yılmaz, 2019).

2.3.4. Ahlak Eğitimi

Ahlak eğitimi denince ilk akla gelen isimlerden birisi Platon'dur. Bu yaklaşımda amaç insanların ahlaki değerleri kazanmasıdır. Ahlak kavramının tanımına gelecek olursak insanların bir arada yaşamasını kolaylaştıran, toplumda ilişkileri düzenleyen, yazısız değer ve kurallardır. Ahlaki değerler ise, dürüst olma, erdemli davranma, toplumda uyum içinde yaşamayı sağlayacak tüm değerler olarak kısaltılabilir. Ahlaki değer kazandırmada öğretmene düşen en büyük rol ahlaki metinlerin öğrenciye aktarımıdır. Bu sayede öğrencinin değerleri tanıması ve değerlerle tutarlı davranışlar sergilemesi istenir (Gündüz, 2005). Bu süreç öğrencinin ahlaki ikilem yaşadığı durumlarda bilişsel süreçleri ve üst yüzey düşünme becerilerini kullanarak çıkarımlar yapabilmesini sağlar (Çelik, 2020).

Tüm bu değer eğitimi yaklaşımları temelde bireyin eğitimde sadece akademik olarak değil, ahlaki ve duygusal açıdan da gelişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Pek çok ilköğretim ortaokul programında yer alan derslerde değerlere yer verilmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda da kazandırılması amaçlanan on sekiz adet değer bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2018). Bu araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan, eşitlik, sevgi ve saygı değerleri üzerinde durulacaktır.

2.4. Eşitlik Değeri

Eşitlik ilköğretilerden bu yana üzerinde tartışmaların yaşandığı bir kavram olmuştur. Eşitlik kavramı aslında eşitsizliğe, haksız güce, ayrımcılığa karşı bir protesto olarak ortaya çıkmıştır (Ulucan, 2013). Eşitliğin farklı alanlara göre farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Mesela hukuki anlamda eşitlik anayasa önünde insanların birbiriyle aynı

olmasıdır. Anayasa mahkemesi eşitlik kavramını 10.maddesinde şöyle açıklar. “Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” Başka bir tanım ise eşitliğin esas olarak iki veya daha çok şeyin eşit veya denk olması durumudur. Yasalar bakımından kişilerin arasında herhangi bir ayırımın bulunmaması, bireyin bedensel veya ruhsal anlamdaki farklılıklarını dikkate almaksızın, toplumsal ve siyasi haklar bakımından denk tutulmasıdır (TDK, 2024). Eşitlik kavramı bir eşya, nesne veya şeyin insanlar arasında dengeli şekilde bölüştürülmesi olarak da tanımlanabilir (Urhan, 2016).

Eşitlik modern dünyada eğitim öğretim programlarında kazandırılan bir değer olmasının yanında tarihin başlangıcından beri değişme ve gelişmelerin de öncüsü bir kavram olarak karşımıza çıkar. Bu kapsamda eşitlik modern olmanın ve modernleşme sürecinin en önemli parçalarından birisidir (Turner, 1997). Türk toplum yapısı tarih boyunca incelendiğinde toplum yapısında kast sisteminin hiçbir zaman olmadığı görülür. Bu durum Türklerde eşitlik anlayışının geçmişten günümüze yaygın olduğunun kanıtıdır. Tarih sahnesine ilk çıktıklarında Türklerin bozkır kültürünü benimsedikleri görülür bu kültür yapısında ise aile, iş birliği, eşitlik saygı gibi değerlerin temel olduğu anlaşılmaktadır. Kısacası Türk ailelerinde eşitlik temel değerlerdendi (Güney, 2002). Gene ilk Türk devlet yapısı incelendiğinde ön planda tutulan yazısız hukuk kuralları yani törelerin bazı maddelerinin hiçbir koşulda değişmediği bulunmuştur. Bu maddelerse adalet, eşitlik, iyilik ve insanlık kavramlarını esas almıştır (Taşağıl, 2015). Geçmişten günümüze önemini yitirmeyen bir kavram olan eşitlik günümüzde eğitim programları içerisinde yer alan önemli değerlerden birisi olarak karşımıza çıkar. Kuru (2016) değerler eğitimi sürecinde eşitlik ilkelerinin tamamının dikkate alınmasının gerektiğini vurgular ve bir diğer önemli husus olarak eşitlik ve adalet kavramlarının birlikte yer verilmesi olduğunu belirtir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda öğrenciye kazandırılması amaçlanan değerle içerisinde de eşitlik değerinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler arasında eşitlik değeri yer almaktadır. (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler öğrenme alanları incelendiğinde ise eşitlik değerinin en sık geçtiği öğrenme alanının Etkin Vatandaşlık ardından Küresel Bağlantılar olduğu anlaşılmaktadır.

2.5 Sevgi Değeri

Sevgi, sosyal bir varlık olan insanın yaşamında gerekli olan bir değerdir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en temel gereksinim olan fizyolojik ihtiyaçlar ve güven duygusundan sonra gelmektedir. Bunun gibi sevginin en temel gereksinim olduğuna dair pek çok örnek bulunmaktadır (Özmen, 1999). Sevginin tanımına dair pek çok farklı tanımlama bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüklerinde sevgi; bireyi bir şeye veya bir kişiye karşı yakın bağlılık ve ilgi göstermeye iten duygu olarak tanımlanır (TDK, 2004). Ayrıca sevgi insanlarda bulunması gereken pozitif bir güç, ilk olarak öğrenilmesi ve uygulanması gereken bir sanat olarak da tanımlanmıştır (Froom, 1994). Froom sevginin ilgi, sorumluluk, saygı ile doğrudan bir bağlantısı olduğunu vurgulamıştır. Hökelekli (2011) ise sevgiyi insanları birbirine bağlayan, kaynaştıran, birbirlerine yaklaştıran doğal ve sevginin ruhsal bir eğilim olarak tanımlamış ve insanı diğer insanlardan ayıran duvarları yıkan, kişinin bütünselliğini ve bireyselliğini yitirmeden diğer insanlarla birleşmesini sağlayan duygu olduğunu söylemiştir. "Sevgi insana huzur veren bir duygudur. İnsana güç veren enerji kaynağıdır, sevgi bir alışveriştir, karşılıklı olarak alan insanı da veren insanı da mutlu eder" (Yıldırım, 2004, s.37). Sönmez (1987) ise eğitim ortamında sevgiyi duygu ve düşüncelerin paylaşılması olarak tanımlamış ve sevginin saydam, hoşgörülü, tutarlı, demokratik, özgür olması gerektiğini vurgulamıştır. Buna karşın bencil, vurdumduymaz, olmamalı insanın kendi yeteneklerini geliştirmesine yardım etmeli, insanı zenginleştirmeli yorumunda bulunmuştur.

Sevgi bütünleyici ve sürdürülebilir bir değerdir (Özden, 2004). Dünyada yaşanan küreselleşme ve bu sayede kalkan sınırlar şiddet olaylarını da beraberinde getirmiştir. Bu durum da farklı kültürlerle saygı, hoşgörü ve sevgi gibi değerlere olan ihtiyacı arttırmıştır. (Akyol, 2010). Tüm değerlerin özünün sevgi olduğunu söyleyen Akyol sevgi değerinin yalnızca eğitimde değil, siyasette, ekonomide ve toplumsal alanda iyileşme için gerekli bir çözüm unsuru olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda Yunus Emre'nin "Sevgi gelince tüm eksikler biter" sözünü özetleyici bir ifade olarak kabul edebiliriz (Akyol, 2010, s.61).

Eğitim ve sevgi kavramları birbirine derinden bağlı iki kelimedir. Modern eğitim anlayışımızda neredeyse her konunun içerisinde örtük öğrenme olarak sevgi değeri hep ön planda tutulmaktadır (Özden, 2003). Sönmez (1987) yılında yapmış olduğu araştırmada sevgi değeri kapsamında işlenen derslerin işlenmeyenlere göre anlamlı derecede fark oluşturduğunu bulgulamış ve eğitimde sevginin önemine dair bilimsel kanıt sunmuştur. Aydın (2006) ise eğitim öğretim ortamında sevgi değerinin varlığının

öğrencinin kendini güvende hissetmesini sağlayacağını bu güveninin de eğitim sürecine olumlu etki yapacağını belirtmiştir. Sevginin değerinin nicelikten niteliğe dayandığını da vurgulamıştır.

Sevgi sosyal bir varlık olan insan için yadsınamaz bir öneme sahiptir. Yapılan araştırmaların da kanıtladığı gibi sevgi değerinin kazandırılmasının için okul ve öğretmenlere oldukça fazla görev düşmektedir. Bu amaçla bu araştırmada sevgi değerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları kapsamında öğrencilerin sevgi değeri algılarının nasıl şekillendiği üzerine çalışılmıştır.

2.6. Saygı Değeri

Saygı, pek çok kez farklı isimler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Saygı; sevgi ve bağlılık değerlerinin birleşimi bir duygu olarak tanımlanabilir. Hürmet göstermek en kabul görmüş davranış biçimidir. Genellikle saygı kişinin üstün görülmesi, önemli görünmesi gibi nedenlerle kişiye değerine göre davranılması durumudur. Saygı bir şeylere önem verilmesi ve önem verildiğinin de karşı tarafa hissettirilmesidir. Kutsal olduğu düşünülen şeylerin yüceltilmesidir. Değerlerin bilinmesi, kabul edilmesi ve o değerlere göre davranılmasıdır (Er, 2019). İnsan saygıyı hak eden bir varlıktır. Saygı göstermek karşımızdaki kişiye kendisini değerli hissettirir bu da o kişinin değerlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmayı ve ona göre davranmayı gerektirir (Polat ve Topçubaşı, 2015). Bu kapsamda saygı kendimiz dışındaki insanları da düşündürmektedir, insanların tümünü olan bütün farklılıklarıyla gerek ırk gerek cinsiyet gerek dil ve din ayrımı gözetmeksizin kabul etmektir. Fakat saygı tek taraflı bir değer değildir. Saygı gösteren kişi aynı davranış ve tutumları karşı taraftan da bekler (Köylü, 2016). Fakat saygı kişinin yalnızca karşısındakilere değer vermesi değildir aynı zamanda kendisine de değer vermesidir (Perese, 2005).

Değerler eğitimi kapsamında öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerden birisi de hiç şüphesiz saygıdır. Çünkü saygı değeri pek çok değer de alt yapısını oluşturur (Dalyan, 2020). Yapılmış pek çok araştırma da bunu destekler niteliktedir. Tunç (2019), saygının tüm toplumlarda kabul görmüş evrensel bir değer olduğunu söyler. Diğer pek çok değer kazanılmasında önemli bir yere sahip olan saygı değeri okullarda öğrencilere kazandırılmalıdır (Lickona, 1992). Değerler eğitimi içerisinde en önemli değer saygı değeridir. Toplum içinde huzurlu yaşayabilmek için saygı vazgeçilmezdir. Bu sebeple saygı değeri tüm okullarda düzenli ve planlı bir

program içerisinde mutlaka öğrencilere kazandırılmalıdır (Dalyan, 2020). Saygı değerinin öğretiminde pek çok farklı etmen karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi ailedir. Toplumun en küçük birimi olan ailenin öğrencinin saygı değerini içselleştirmesinde yeri yadsınamaz. Ailenin değer eğitimi en önemli görevi çocuğun küçük yaşta neye ve nasıl saygı gösterileceğinin bilincini ve alt yapısını oluşturuyor olmasıdır (Tunç, 2019). Saygı değerinin çocuğa kazandırılmasında en önemli etkenlerden birisi de gerek aile gerekse okul ortamında rol modellerdir (Douglass, 2001).

Değerler eğitimi sürecinde birçok değer temeli olan saygı değerinin kazandırılmasının önemi büyüktür. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında saygı değerinin vurgulandığı kısımlar da oldukça fazladır. Özellikle farklılıklara saygı konusu demokrasinin ilkeleri ile ilişkilendirilerek verilmesi gereken noktalardan biridir. Bu kapsamda bu araştırmada saygı değerinin sıkça bulunduğu Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğretim süreci içerisinde öğrencilerin saygı algılarını nasıl şekillendirdiğinin anlaşılması amaçlanmıştır.

2.7. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı etkin vatandaş yetiştirmektir. Bu amaç ise öğrenciye ders sürecinde değerlerin kazandırılmasını önemli bir nokta haline getirmiştir. Etkin vatandaş yetiştirebilmek için öğrencinin milli, evrensel değerleri destekleyen bir birey olmasını sağlamak gerekmektedir bu değerlere örnek olarak; barış, insan hakları, eşitlik ve demokrasi gibi değerler verilebilir (Kan, 2010). Sosyal Bilgiler dersi hem konuları hem de amaçları nedeniyle değerler eğitimi gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi bağımsızlık, eşitlik, sorumluluk, özgürlük gibi değerleri kazandırmayı amaçlar, tarihsel bilgi gelişimi ve ülke gelişimini önemsemeyi sağlar, ulusal değerlerin öğrenciye aktarılmasını amaçlar, anayasa ve hukuk Sosyal Bilgiler dersinde önemli bir noktaya sahiptir, önemli günler ve tarihleri öğrenciye kazandırır, toplumsal farkındalığın oluşmasına katkı sağlar, farklı toplumları, onların kültürlerini tanımayı ve onlara saygı duymayı öğretir. Tüm bu amaçları nedeniyle değerler eğitiminde Sosyal Bilgiler dersine önemli paydaların düştüğünü söyleyebiliriz (Parker, 2001). Eksi ve Katılmış (2016), Sosyal Bilgileri Türkiye’de 4. Sınıftan 7. Sınıfa kadar verilen ve demokratik toplum yapısını devam ettirecek ya da bu toplum düzenine olumlu yönde katkı sağlayacak var olan bilgilerini toplumsal sorunları ve problemleri çözmek için kullanabilen, milli kültür değerlerini ve evrensel değerleri içselleştirip,

davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmek olarak tanımlar. Aynı zamanda Ekşi ve Katılmış (2016), Sosyal Bilgiler dersi ve değerler eğitiminin ortak özelliklerinden bahseder, ikisinde de bireyin iyiliğinin öncelik olduğunu, öğrencinin eğitim ve öğretim sürecine aktif katılımının sağlanmasının amaçlandığını ve ahlaki değerlerin önemsendiğini belirtir. Sosyal Bilgiler dersi kişilerin kendilerini, yaşadıkları toplumu tanımlarını ve çevrelerine karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilemelerini, ayrıca derste edindikleri değerleri davranışa dönüştürmelerine yardımcı bir görev üstlenir (Doğanay, 2006). Sosyal Bilgiler dersinde verilen değerler eğitiminin dersin ana amacı olan etkin vatandaş eğitimine de katkı sağladığı görülür (Karasu Avcı, Faiz ve Turan, 2020). Ülkenin geleceğinin aydınlığı açısından Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi amaçlanan değerlerin bireye ulaşması ve davranışa dönüştürülmesi oldukça önemlidir. Çünkü değerleri benimsemiş ve bunları davranış ve tutumlarına yansıtmayı başarmış bireyler dersin evrensel amaçlarından olan sorumlu, bilinçli ve etkin vatandaş olmayı da başarır (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Tüm bu sebeplerle Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde değerler eğitiminin önemini ve gerekliliğini kanıtlamaktadır (Tay ve Ünlü, 2014).

1968 yılında Sosyal Bilgiler dersi adı altında toplanan derslerde bile toplumda bireylere kazandırılması amaçlanan değerler belirtilmiştir. Bu uygulama 2005 yılında yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde yenilenen programda da devam etmiş ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da her sınıf ve öğrenme alanında öğrenciye kazandırılacak değerler belirlenmiştir. Ayrıca 2005 programında bilimsellik, barış, farklılıklara saygı, sorumluluk gibi değerler öğrenciye doğrudan kazandırılacak değerler olarak belirtilmiş, öğretmene derse entegre edebilmesi için değerler eğitimi yaklaşımları anlatılmış ve dersin konusu, kazanımları çerçevesinde değerleri öğrenciye kazandırılması önerilmiştir (Yıldırım, Becerikli, Demirel, 2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değerler eğitimi öğrencinin ahlakının, çok kültürlülüğünün, karakterinin, demokratik yaşam içinde barındıran şemsiye bir terim olarak tanımlar (MEB, 2005). Son yapılan program düzenlemesinden sonra ise Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması gereken tüm amaçlara ulaşabilmek için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda adalet, aile birliğine önem, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri öğrenciye kazandırılması planlanan değerler olarak belirlenmiştir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler dersi almış öğrencilerden içinde yaşadıkları toplumda kendilerine bir yer edinebilmelerini mümkün kılan gerekli beceri, bilgi, davranış, alışkanlık ve değerleri kazanmış olmaları beklenir (Tay ve Ünlü, 2014).

2024 yılında yeni çıkan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrenciye kazandırılması amaçlanan değerler belirtilmiştir ve söz konusu olan değerler uygun içerik, materyal ve yöntemlerle desteklenerek öğrenme alanlarının içerisine yerleştirilmiştir (MEB, 2024). Yeni öğretim programında kazandırılacak değerler sırasıyla; adalet, aile bütünlüğü, dostluk, duyarlılık dürüstlük, mütevazılık, sorumluluk, estetik, temizlik, vatanseverlik, çalışkanlık, bağımsızlık, saygı, sevgi, yardımseverlik, tasarruf, mahremiyet, sabır ve sağlıklı yaşam olarak belirlenmiştir (MEB, 2024). Ayrıca programda insani, milli, manevi ve bu değerlerle bağlantılı evrensel değerlere de yer verildiği aktarılmıştır (MEB, 2024). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan ve bu araştırma da incelenecek değerlerden birisi olarak seçilen eşitlik değeri, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda programında yer almamaktadır. Buna karşın sevgi değeri ilk öğrenme alanı olan Birlikte Yaşamak öğrenme alanında ve üçüncü öğrenme alanı olan Ortak Mirasımız öğrenme alanında hem sevgi hem saygı değeri kazandırılması amaçlanan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevgi değeri aynı zamanda Evimiz Dünya öğrenme alanında da kazandırılacak değerlerden birisidir.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanlarında en çok yer verilen değer duyarlılık olmuştur. Duyarlılık değeri 1. 2. 4. ve 6. Öğrenme alanlarında yer almıştır. Duyarlılık değerini çalışkanlık, sevgi, dostluk ve vatanseverlik değerleri takip etmiştir. Bu değerler üç öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan değerler olarak yer almıştır. Saygı değeri iki öğrenme alanında yer alırken merhamet, sorumluluk, yardımseverlik, adalet, aile bütünlüğü, tasarruf ve özgürlük değeri yalnızca bir öğrenme alanında kazandırılacak değerlerdir.

2.8. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde yurt içinde ve dışında Sosyal Bilgiler öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değeri algılarını incelemeye yönelik araştırmalara ve incelemelere yer verilmiştir.

2.8.1. Yurt İçinde Eşitlik, Saygı ve Sevgi Değeri ile İlgili Araştırmalar

Keskin (2008) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler eğitiminin tarihsel gelişimini araştırdığı çalışmasında Sosyal Bilgiler programlarında değerlere az ya da çok sayıda yer verildiğini, bu değerlerin tümünde ortak paydanın değerler eğitime verilen önem olduğunu belirtmiştir. Araştırmasında geçmişten günümüze programlarda ortak olarak geçen ana değerlerin; dayanışma, yardımlaşma, bağımsızlık, sorumluluk, duyarlılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı kız öğrencilerin değerlere sahip olma oranının erkeklere göre daha fazla olduğu ve öğrencilerin ekonomik düzeyleri arttıkça değerlere sahip olma oranının da arttığı bulgularına ulaşmıştır.

Çengelci ise (2010), yapmış olduğu araştırmada İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik bir durum çalışması yapmıştır. Çengelci'nin araştırmasında kullandığı yöntem yapılandırılmamış gözleme dayanan betimsel bir durum incelemesidir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmeninin değerler eğitime en çok yer verilen dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğunu düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin değer kavramını en çok saygı, sevgi, dürüstlük, adil olma, sorumluluk, çalışkanlık gibi kavramlarla açıkladıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğrenciler ailelerinin kendilerine en çok saygı, sevgi, hoşgörü, dürüstlük, adil olma çalışkanlık, sorumluluk ve temizlik değerlerini edinme konusunda telkinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda değerlerin Sosyal Bilgiler dersinde sırasıyla; telkin yoluyla, soru-cevap yoluyla ve örtük program yoluyla öğrenciye kazandırmayı amaçladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Yiğittir ve Özal (2010) yaptıkları araştırmada İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin belirlenmesini amaçlamışlardır. Bu kapsamda çalışmada tekil araştırma yöntemi kullanılmış ve çalışmalar rastgele belirlenen 9 farklı ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin çevrelerinde görmek istedikleri değerlerin belirlenmesi için uzaman görüşleriyle hazırlanan görüşme sorularından yararlanılmış, elde edilen yazılı dönütler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlar Akbaş ve Rokeach tarafından kullanılan değer sınıflarına göre karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin çevrelerinde en çok görmek istedikleri değerlerin sırasıyla; çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi ve güvenilirlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çengelci, Hancı, Karaduman (2013), okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşlerine odaklanan çalışmada hem nicel hem de nitel araştırma

yöntemlerinden yararlanarak karma deseni benimsemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu 25 öğretmen ve 225 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerini içeren anketler, yapılan görüşmeler ve gerçekleştirilen gözlemler sonucunda toplanmıştır. Tüm verilerin detaylı incelemesi sonucunda öğretmenlerin kazandırmayı amaçladıkları ana değerler; sevgi saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler bu değerlerin öğrencinin kişisel gelişimi, sosyal ilişkileri, sorumluluk bilincinin gelişebilmesi kapsamında önemli yere sahip olduklarını ve okul ortamında değerlerin öğrencilere aktarılmasının önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Acun, Yücel Önder ve Tarman'ın (2013) yapmış olduğu araştırmada ilköğretim Sosyal Bilgiler 4. Ve 5. Sınıf programlarında bulunan değerlerin veli ve öğretmenler tarafından nasıl algılandığına dair görüşleri ve bu görüşler arasındaki farklılıkları bulmayı amaçlamışlardır. Araştırma betimsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmada evreni en uygun betimleyen örneklem yöntemi olarak tabakalı örneklem yöntemi seçilmiştir. Araştırmaya 92 adet Sosyal Bilgiler öğretmeni ve 460 veli gönüllü olarak katılım sağlamıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucundaysa öğretmenlerin kazandırılmasını en gerekli gördükleri değerler sırasıyla; vatanseverlik, sorumluluk, adil olma olurken velilerin en gerekli gördükleri değerler; dürüstlük, çalışkanlık ve saygı olmuştur. Hem öğretmen hem de velilerin en az gerekli gördükleri değerlerse ortak olarak estetik ve misafirperverlik olarak bulgulanmıştır.

Uzunkol ise (2014) araştırmasında hayat bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk değerlerinin üçüncü sınıf öğrencilerinin özsaygı ve empati düzeylerine, sosyal problem çözebilme becerilerine etkisini incelemeyi amaçlamış, bu amaçla da süreç içerisinde öğrencilerin görüşlerine başvurmuştur. Araştırmasında hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinden yararlanmıştır. Nicel kısımda çeşitli ölçeklerden yararlanarak veriler toplanmış, nitel kısımda ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ile verilere ulaşılmıştır. Araştırmacı saygı temelli değerlerin öğrencinin özsaygısına etkisine dair yaptığı çalışmalarda anlamlı bir bağlantı bulamamıştır. Araştırmacı bunun sebebini yurt içi ve dışında yapılan pek çok çalışmadan örnekler vererek okul dışı faktörlerin etkisi, deney ve kontrol gurubundaki öğretmenlerin etkisinden kaynaklanabileceği sonucuna ulaşmıştır. Saygı değerinin sosyal öğrenme becerisine etkisi incelendiğinde ise anlamlı bir bağlılık görülmüş, saygı değeri temelli işlenen derslerden sonra deney grubunda

özüm üretme, sonuç kestirebilme ve empati becerisinde artmanın yaşandığı bulgulanmıştır. Buna karşın öğrencilerin uygun çözüm seçme becerileri üzerinde saygı değerinin etkisinin anlamlı bir bağ oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise öğrencilerin çoğu saygı değeri temelli işlenen derslerin problem çözme becerilerine olumlu yönde katkısının olduğunu söylemiştir. Ayrıca öğrenciler bu derslerden sonra saygılı davranmaya dikkat ettikleri yorumunu yapmıştır. Bu kapsamda araştırmacı gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda saygı ve sorumluluk temelli değerler kapsamında işlenen derslerin öğrencilere olumlu anlamda etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı ayrıca saygı ve sorumluluk değerleri kapsamında oluşturup öğrencilere uyguladığı programın tam etkilerini görebilmek için programın uygulanma sürecinin daha uzun olması gerektiğini belirtmiştir.

Önlen (2017), yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerine ulusal basın haberlerinde yer alma durumlarını incelemeyi amaçlamıştır bu amaçla Hürriyet, Habertürk, Posta ve Sabah olmak üzere dört ulusal gazete incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırmadan yararlanılmıştır. Araştırmacı sevgi, hoşgörü ve saygı değerlerine dair verilen haberlerin sayısını yeterli bulsa da verilen haberlerin çoğunlukla nispeten daha az okunduğu düşünülen, gazetenin iç sayfalarında yer almasını eksiklik olarak belirtmiştir. Araştırmacı araştırma kapsamında bireylerde olumlu davranış oluşturacak haberlerin gazetelerin ön sayfalarında yer almadığı bulgusuna ulaşmıştır. Önlen gazetelerde şiddet ögesinin en fazla yer verilen kavram olduğunu belirtmiştir. Özellikle kadın erkek eşitsizliğine vurgu yapılmış ve kadına şiddetin gazetelerde sıklıkla geçtiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kanatlı Öztürk de (2018), yapmış olduğu araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde çokkültürlü eğitim kapsamında uygulayacağı etkinlikler ile öğrencilerin saygı değerinin ve araştırma becerilerinin geliştirilmesini acıkmayı işe koymuştur. Araştırmasında eylem araştırması modelini kullanmıştır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden olan ölçek örneklemeyi seçmiştir. Bu amaçla da 2014/2015 eğitim öğretim yılında Hatay'da Altınözü ilçesinde bir devlet okulunda sosyo-ekonomik seviyesi normal ya da normalin altında ilkokul dördüncü sınıflardan oluşan 28 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmada veriler senaryolar, görüşmeler, haftalık ders programları, kişisel bilgi formları, öğrenci ve araştırma günlükleri, öğrenci öğrencilerin ürünlerinden toplanmıştır. Verilen analizi sonucunda düzenli etkinlikler işe koşularak öğrencilerde

var olan saygı kavramına yönelik yanlış algıların düzeltildiği öğrencilerde saygı değerine dair farkındalığın artırıldığı bulunmuştur.

Yel (2018), bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada Sosyal Bilgiler dersinin önemini araştırmayı planladığı çalışmada öğretmen görüşlerine ve esnaf görüşlerine başvurmuştur. Öğretmen ve esnafların görüşlerini tespit içinse iki farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Çalışmada betimsel tarama modeli uygulanmış ve Nvivo 14 paket programı ile veri analizi sağlanmıştır. Çalışma sonucunda hem Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hem de esnafların bayrak ve sancak sevgisinin önemine inandığı, Sosyal Bilgiler dersinin bu sevgi türlerinin aktarımında en önemli role sahip olduğu düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tunç (2019), ilkokul 3.sınıf öğrencilerinin sevgi, saygı değerlerine yönelik algılarını metaforlar ile incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda tarama modeli benimsenerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere sevgi ve saygıyı neye benzettiklerine ve benzettikleri şeye dair nedenlerini doldurmaları için bir anket formu uygulanmış, anket formlarının analiziyle sevgi ve saygı için ayrı kategoriler oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda saygı değerine dair öğrencilerin algılarının; vatanseverlik, otorite, birlik beraberlik, minnettarlık, bilgi gibi kavramlarla eşleştiği sonucuna, sevgi değeri algılarının ise; mutluluk kaynağı, bilgi kaynağı, birlik beraberlik, emek-çaba-mücadele, koruma gibi kavramlarla eşleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin saygı değerini en çok benzettikleri kavramların Atatürk, öğretmen ve bayrak olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sevgi dendiğinde ilk akıllarına gelen kavramın aile kavramlarından önce öğretmen olması dikkat çeken bir unsurdur. Ayrıca öğrencilerin öğretmenden sonra en sık bahsettiği kavramlar anne ve baba olmuştur. Bu iki kelimenin ayrı kullandıkları da araştırmanın sonuçlarından birisi olmuştur.

Ergen (2019), çalışmada sevgi saygı ve güven değerlerinin eğitimde yer alma durumlarını öğrenmek için alanyazın incelemesi yöntemini kullanmıştır. Ergen kendi değerlerinin farkında olmayan, kendisine saygısı olmayan, kendini güvende hissetmeyen bireylerin erdemli bireyler olamayacağını iddia etmiş ve araştırması sonucunda sevgi, saygı ve güven konularına eğitim alanında yeteri kadar değinilmediğini belirtmiştir.

Kılıç (2019) ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda betimsel özel durum çalışması gerçekleştirilmiş ve bir nitel araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sevgi algılarının çoğunlukla aile, aile sevgisi, arkadaş sevgisi, mutluluk, neşe gibi

kavramlarla ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğrencilerden sevgi ile ilgili resim yapmaları istenmiş ve öğrencilerin en çok arkadaş sevgisi temalı resimler yaptıkları buna karşın en az Atatürk sevgisi, okul sevgisi, okul sevgisi ve kitap sevgisini resmettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sevgiden bahsederken veya çizim yaparken en çok kullandıkları renklerin mavi, sarı ve yeşil olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler kime sevgi gösterileceği konusunda ise, hayvanlara, öğretmenlere, arkadaşlara, aileye şeklinde cevaplar vermişlerdir. Ayrıca sevgi değerine en çok yer verilen dersler sorulduğunda öğrencilerin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Resim/Görsel Sanatlar ve İnsan Hakları derslerini en az ise İngilizce dersini söyledikleri bulgulanmıştır.

Şahin, (2020), öğretmen, öğrenci ve müdürlerin sevgi, demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algılarını öğrenmeyi amaçladığı çalışmada olgu bilim desenini tercih etmiştir. Bu kapsamda örneklemini 630 öğrenci, 18 öğretmen ve 8 müdür olarak belirlemiştir. Araştırma sonucunda ilkokul öğrencilerinin sevgi algılarının iyilik, kardeşlik, ortaokulda saygı ve hoşgörü, lisede ise saygı ve güven kavramlarıyla eşleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler tarafındansa saygı değerinin temel değerler kabul edildiği ve sevginin genellikle fedakârlık kavramıyla ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Müdürlerin sevgi algısı analiz edildiğindeyse sevgi yerine fedakârlık ve güven değerlerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin demokrasi algıları incelendiğindeyse eşitlik kavramı konusunda kavram yanlışlıklarının olduğu ve eşitliği yanlış anladıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra araştırmanın sonuçları arasında ortaokul öğrencilerinin sevgi göstergelerinin güzel sözler söylemek, hediye almak, mesajlaşmak, şiir yazmak, öpüp koklamak, sarılmak olduğu tespit edilmiş. Lise öğrencilerinin ise samimi/içten davranmak, önemsemek, ilgi göstermek gibi durumları sevginin göstergeleri arasında saydıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin ve Kılıç, (2021), tarafından gerçekleştirilen araştırmada ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin sevgi algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları farklı eğitim seviyelerinden toplamda 95 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma için nitel araştırma desenlerinden olgu bilim kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise kelime çağrışım formu kullanılmıştır. Bu formula öğrencilerin sevgi ile ilişkilendirdikleri kavramlar bulmak amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre her sınıf kademesinde sevgi ile bağdaştırılan kavram aşk olmuştur. Öğrencilerin koşulsuz sevgi yerine romantik sevgi algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sevgi ile ilgili iyilik,

kardeşlik, paylaşmak şefkat, merhamet, hoşgörü gibi olumlu algılara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya ve Akpınar ise (2022), ilköğretim Sosyal Bilgiler öğrencilerinin eşitlik değeri algılarını çeşitli değişkenlere bağlı olarak incelemiştir. İlk olarak öğrencilerin eşitlik değerine ilişkin tutumlarının düzeyi ölçülmüş ve bu düzeyin üst seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada hem nicel hem nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın eşitlik değerine etki ettiği düşünülen etmenlerden birisi olarak incelediği cinsiyet değişkenine dair anlamlı farklılık belirlenmiş, kız öğrencilerin eşitlik değeri tutumlarının erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı bunun sebebini kız çocuklarının küçüklükten itibaren toplumsal cinsiyet rolleri gereği yetiştirilmesini, kız çocuklarının yetiştirilmesinde ebeveynlerinin daha hassas olmalarını, kız çocuklarının toplumsal duyarlılık ve toplumsal sorumluluk bilincinin daha yüksek olması gibi durumlarla açıklamıştır. İkinci bir inceleme alanı olarak baba eğitim durumu belirlenmiş ve bu kapsamda yapılan incelemeler sonucunda baba eğitim durumu yüksek olan öğrencilerin eşitlik tutumlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı inceleme anne eğitim durumu için tekrarlanmış ve baba eğitim durumuyla benzer bulgular ulaşılmıştır. Araştırmacı yurt dışında da yapılan araştırmalarda ebeveyn eğitimlerinin eşitlik değeri üzerinde etkisi olduğuna dair sonuçlara ulaşıldığını belirtmiştir. Kitap okuma düzeyinin çocukların eşitlik değeri tutumlarına etkisi incelemesindeyse kitap okuma sıklığı fazla olan çocukların eşitlik tutumlarının, daha az kitap okuyan öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmacı bunun sebebini kitabın eğitici yanının çocukta olumlu gelişmelere sebep olması ile açıklamıştır. Öğrencilere eşitlik değeri algılarını anlamak amacıyla eşitlik kavramını tanımlamaları istenmiş, öğrenciler aynı haklara sahip olma, denklik, farklılıklara saygı duyma, herkese eşit davranma, ayrımcılık yapmama, haksız değerlendirme gibi kodlara ulaşılmıştır.

Yıldırım (2023), Sosyal Bilgiler öğretiminde sevgi eğitimi ismini verdiği çalışmasında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verildiğini, ortaokul Sosyal Bilgiler öğrencilerinin sevgi algılarının ne düzeyde olduğunu ve öğrencilere sevgi eğitiminin öneminin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bu kapsamda araştırmasını temel olarak doküman analizine dayalı tarama modelini kullanarak gerçekleştirmiştir. Araştırmacı çalışmasında katılımcılarının sevgi değeri eğilimlerinin değişkenlerle ilişkisini de incelediğinden araştırma hem betimsel hem de ilişkisel tarama

yöntemleriyle yapılmıştır. Hem nicel hem nitel araştırma kullanıldığından karma desende bir araştırmadır. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve 5, 6, 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine yeteri kadar yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde ortaokul Sosyal Bilgiler öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sevgi türlerini; insan sevgisi, aile sevgisi, tanrı sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, arkadaş sevgisi şeklinde sınıflandırdığı bulgulanmıştır. Yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelendiğinde sevgi değerinin özellikle saygı ve hoşgörü değerleri içerisinde yer aldığı, empati, topluluk ve kabul, kardeş sevgisi kavramlarına yer verilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bayrak sevgisine yer verilmediği, din sevgisine ise sıkça değinildiği de araştırmanın sonuçlarından birisidir.

2.8.2. Yurt Dışında Eşitlik, Saygı ve Sevgi Değeri ile İlgili Araştırmalar

Darwall (1977) araştırmasında saygının tanımlaması üzerine çalışmış bu amaçla da araştırmasında literatür taraması modelini uygulamıştır. Yaptığı inceleme sonucunda saygıyı tanılayıcı ve değerlendirci olarak iki kategoriye ayırmıştır. Tanılayıcı saygı; insana sadece insan olduğu için verilen değerler bütünü olarak açıklanmış. Değerlendirci saygı ise bireye belirleyici özelliklerinden dolayı verilen değerler olarak açıklanmıştır.

Veugelers (2000), yapmış olduğu araştırmasında öğretmen ve öğrencilerin değer algılarını tespit edilmesi amaçlanmış bu kapsamda da olgu bilimden yararlanılmıştır. Ardından tespit edilen algıların arasındaki farklılıklar bulgulanmak için değerler, değerler eğitimi, eleştirel düşünce ve ahlak gelişimi derinlemesine incelenmiştir. Araştırma sonucunda ise kazandırılması amaçlanan değerlerin oluşturulmasında; ders öğretmenin kişisel özellikleri, okulun kültürü, öğretmenlerin değerler eğitimine teşvikinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin değer algılarının zamana, anlatıma, anlatan kişiye ve algılayan kişinin özelliklerine göre değişiklik gösterebileceği bulgulanmıştır. Ancak araştırma sonunda Veugelers öğretmenlerin kendi bakış açısından öteye giderek farklı görüş ve perspektiflere açık olması gerektiğini belirtmiştir.

Halstead ve Taylor (2000) yaptıkları araştırmada, değerlerin öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalar, araştırmalar ve okullarda değerlerin eğitim ve gelişimi konularını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda ise değerler eğitiminin öğrenme ve öğretme sürecinin öğretmenler tarafından etkili şekilde ders öncesinde tasarlanması gerektiği, değer kazandırma yaklaşımlarının ders öğretmenleri tarafından etkin şekilde

kullanılmasının gerekliliği, bu konularda ise öğretmenlere okulların gerekli tüm destek ve takviyeleri sağlamasının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulach (2002) “Implementing a Character Education Curriculum and Assessing Its Impact on Student Behaviour” (Bir Karakter Eğitimi Programını Uygulama ve Bu Programın Öğrenci Davranışı Üzerindeki Etkisini Değerlendirme) başlıklı araştırmasında hangi değerlerin öğretilmesinin gerektiği, karakterin nasıl ölçülebileceği gibi sorulara yanıt aramıştır. Atlanta’da gerçekleştirilen bu çalışmada araştırmacı değer verilen karakter özelliklerini belirlemek adına öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerin analizleri ile öğretmen ve öğrenciler tarafından en gerekli ve kazandırılması amaçlanan değerler belirlenmiştir. Araştırmanın diğer amacıysa belirlenen bu değerlerin sıraya konması olmuştur. Katılımcıların önem sırasına göre değerler; iş birliği, sorumluluk, doğruluk, şefkat, bağışlama, azim, empati, nezaket, vatanseverlik, farklılıklara saygı, alçakgönüllülük, cömertlik, sportmenlik olmuştur.

Thomson (2002), yaptığı çalışmada okullarda verilen karakter eğitiminin öğrencilerin davranışlarını nasıl etkilediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda öğrenci davranışlarını gözlemlemiş, öğretmenlerle, öğrencilerle ve öğrencilerin aileleriyle mülakatlar yapmış, öğrencilerin geçmişe yönelik davranış kayıtlarını da incelemiştir. Araştırma sonucunda karakter eğitimi programlarının etkili ve verimli şekilde uygulanması durumunda öğrenci davranışlarının pozitif yönde değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cast ve Burke ise (2002) yapmış oldukları çalışmada benlik saygısını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu amaçla da amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçek örneklemesini kullanmışlardır. Araştırma örneklemini gönüllü olarak katılım sağlayan 216 çift oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak için Gecas ve Schwalbe Benlik Saygısı Ölçeği ve Rosenberg’in Benlik Saygısı Ölçeği gerekli izinler alarak kullanılmıştır. Yapılan araştırmaların ve derinlemesine incelemenin sonucunda etkinlik temelli yöntemlerin öğrencinin benlik saygısını geliştirdiği bulgulanmıştır.

Aspin (2007) yılında yaptığı The Ontology of Values and Values Education (Değerlerin Ontolojisi ve Değerler Eğitimi) adlı çalışmada ülkelerin öğretim programlarında mutlaka değerler eğitiminin yer alması gerektiğini söylemiş ve doğrudan kazandırılması gereken değerlerin sıralamasını yapmıştır. Bu değerler sırasıyla; vatanseverlik, bağımsızlık, sorumluluk, çalışkanlık, dürüstlük, aile birliğine önem, eşitlik,

sevgi, duyarlılık, adalet, dayanışma, estetik, barış, saygı, tasarruf, bilimsellik, özgürlük ve yardımseverliktir.

Langdon (2010) yaptığı araştırmada saygı kavramının boyutlarını öğrenmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda araştırmasında hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullanarak karma yöntemi tercih etmiştir. Araştırmasında örnekleme yöntemi olarak ölçek örneklem modelini kullanmıştır. Araştırma katılımcıları gönüllülük esasına dayalı seçilmiş ve bir devlet üniversitesinde giriş ve üst düzey psikoloji dersini almak koşul olarak belirlenmiştir. Katılımcılar 213 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Çalışma sonucundaysa saygı değerinin boyutları dört adet olarak belirlenmiştir. Bu boyutlar sırasıyla; eşitlik, koruma, sosyal kurallar, sosyal güçtür.

Değerler eğitime yönelik oldukça araştırma bulunmakla beraber araştırmalar çoğunlukla; öğrencilerin, öğretmenlerin veya velilerin değerlere karşı görüşlerini inceleme, öğrencilerin veya öğretmenlerin kazandırılması gerektiğine inandığı ana değerleri belirleme ya da değerlere ders kitaplarında yer verilme oranlarının incelenmesi ekseninde döndüğü tespit edilmiştir. Değerlerin alanyazında incelendiği ve değerlerin boyutlarının tartışıldığı da oldukça araştırma bulunmaktadır. Buna karşın yurt içi ve yurt dışı araştırma konuyla bağlantılı çalışmalar incelendiğinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarına yönelik öğretim sürecinin gözlemlenip incelendiği bir araştırma bulunmamıştır. Ayrıca öğrenme alanlarının öğrenci algısına yansımaları inceleyen bir araştırma da tespit edilememiştir. Araştırmada incelenme kararı alınan eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin ilişkilendirilerek demokrasi olgusuna vurgu yapılan başka bir araştırmaya da alanyazında denk gelinmemiştir. Bu nedenle alanyazında örneğine rastlanmayan özgün bir çalışma yapılmaya karar verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın dayandığı paradigma, araştırma deseni, araştırma ortamı, araştırmanın katılımcıları, araştırmacının rolü, verilerin toplanması ve veri toplama araçları, verilerin analizi, inandırıcılık, araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklar ve bilim etiğine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Dayandığı Paradigma

Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının altında yer alan konuların işleniş şeklinin, sosyal bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değeri algılarını nasıl şekillendirdiğinin incelendiği bu araştırmada yorumlamacı paradigma işe koşulmuştur. “Paradigma, dünyadaki varsayımları araştırabilecek nitelikteki soruları ortaya koyan ve bunların nasıl yapılabileceğini açıklayan bilim felsefesi ya da çerçevesidir” (Glesne, 2014, s.7). Lincoln ve Guba ise (1985) paradigmayı, bireyin hareketlerini ve davranışlarını belirleyen ve şekillendiren bilişsel örüntüler ve inançların bütünü olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda yorumlamacı paradigma, insanların kendilerini, sosyal ve kültürel olguları, başka insanların davranışlarını ve niyetlerini nasıl yorumladıklarını anlamaktır (Glesne, 2014). Başka bir deyişle sosyal, tarihi, kültürel inançlarla, dünyayı ve diğer bireylerle kurulan iletişim ve etkileşimlerin deneyimleri sonucunda kişide oluşan olgu ve olaylara yönelik anlamları sübjektif olarak incelemek olarak tanımlanabilir (Creswell, 2021). Bu durum da birden fazla ortamda, derinlemesine inceleme yapmayı gerektirir. Araştırmacı katılımcıların hedeflenen değerlere yönelik algılarını ve deneyimlerini incelemeyi amaçladığından ötürü bu araştırmada yorumlamacı paradigmayı çerçeve olarak kullanmıştır.

3.2.Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanların bağlamında Sosyal Bilgiler 7. sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değeri algılarını nasıl şekillendirdiği amaçlandığından dolayı araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni araştırma kapsamına uygun bulunmuş ve uygulanmıştır Olgu bilim diğer adıyla fenomenoloji, çalışmalarında araştırmacı katılımcıların belirlenen konulardaki deneyimlerinin özünü ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Creswell, 2014). Olgu bilim özünde bireylerin hayatlarındaki yaşantılarının, günlük deneyim ve davranışları hakkındaki çalışmalardır (Şahin, 2020). Olgu bilim, kişilerin yaşantılarının bakış açılarından olayları ve olguların anlamlarını ortaya çıkarmayı hedefleyen yaklaşım olarak da tanımlanabilir (Glesne, 2020). Bu araştırmada incelenen Sosyal Bilgiler öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları kapsamında, eşitlik, saygı ve sevgi değerlerine dair algılarıdır.

3.3.Araştırmanın Ortamı

Araştırmanın verileri 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı ikinci dönemi boyunca Türkiye'nin İç Anadolu bölgesinde yer alan bir devlet ortaokulunda, araştırmaya konu edinilen ders olan Sosyal Bilgiler dersinden, derse katılım sağlayan öğrencilerden, öğrencilere verilen ders günlüklerinden toplanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler ders saatleri dışında boş bulunan okul rehber odasında ve okulun kütüphanesinde öğrenci ile baş başa ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında aralıklı olarak öğrencilerle üç farklı zamanda görüşmeler yapılmış, son görüşmenin ardından öğrencilere on üç adet açık uçlu sorunun bulunduğu anket uygulanmış öğrenciler araştırmacı ve sosyal bilgiler öğretmenin gözetiminde soruları cevaplamış ve aynı gün içerisinde araştırmacıya teslim etmiştir.

3.4.Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını belirlemek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemi olarak ise 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında bir devlet okulunda 7.sınıfa devam ediyor olma durumu belirlenmiştir. Bu araştırmada veriler 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında bir merkezdeki devlet ortaokulunda, Sosyal Bilgiler dersleri boyunca devam eden sürekli gözlemlerden, derslerde ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri verilerinden, derse katılım sağlayan öğrencilerden gönüllü olarak elde edilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden, araştırmacı günlüğünden ve açık uçlu anket soru formlarından elde edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın katılımcıları derse devam eden öğrenciler ve görüşme yapılan öğrenciler olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Görüşme yapılan ve açık uçlu anket sorularına cevaplar veren öğrenciler Tablo 1'de, derslere katılım sağlayan, ders günlüklerine katılım sağlayan öğrenciler ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Öğrenci Adı	Cinsiyet	Doğum Yeri	Yaş	Kardeş Sayısı
İnci	Kız	Eskişehir	13	3

Eylül	Kız	Ağrı	13	6
Alin	Kız	Eskişehir	13	2
Yağız	Erkek	Eskişehir	13	2
Ferhat	Erkek	Samsun	13	2
Buse	Kız	Eskişehir	13	2
Mert	Erkek	Eskişehir	13	2

Tablo 2: (Devam) Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında dört adet kız öğrenci 3 adet erkek öğrenci ile yüz yüze görüşmeler sağlanmıştır. Görüşmeler derinlemesine gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen öğrencilerin memleketleri çoğunlukla Eskişehir olmakla birlikte, Ağrı ve Samsun olan öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin hepsinin yaşı aynıdır. Bahsi geçen öğrencilerin beş tanesi iki kardeş, birisi üç kardeş, birisi ise altı kardeşdir.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Dersine Katılım Sağlayan Öğrenci Bilgileri

Öğrenci	Katıldığı Ders	Cinsiyet
Nida	Sosyal Bilgiler	Kız
Çiğdem	Sosyal Bilgiler	Kız
Asude	Sosyal Bilgiler	Kız
Emre	Sosyal Bilgiler	Erkek
Ferhat	Sosyal Bilgiler	Erkek
Turgut	Sosyal Bilgiler	Erkek
Buse	Sosyal Bilgiler	Kız
Berk	Sosyal Bilgiler	Erkek
Alin	Sosyal Bilgiler	Kız

Yağız	Sosyal Bilgiler	Erkek
Onur	Sosyal Bilgiler	Erkek
Mert	Sosyal Bilgiler	Erkek
Masal	Sosyal Bilgiler	Kız
Özgür	Sosyal Bilgiler	Erkek
Melis	Sosyal Bilgiler	Kız
Eliz	Sosyal Bilgiler	Kız
Ufuk	Sosyal Bilgiler	Erkek
Eylül	Sosyal Bilgiler	Kız
İnci	Sosyal Bilgiler	Kız
Hasan	Sosyal Bilgiler	Erkek
Duru	Sosyal Bilgiler	Kız

Tablo 4: (Devam) Sosyal Bilgiler Dersine Katılım Sağlayan Öğrenci Bilgileri

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında gözlemlenen derslere katılan ve ders günlüklerini cevaplayan toplamda yirmi bir öğrenci bulunmaktadır. Yirmi bir öğrenciden on bir tanesi kız, on tanesi erkektir, derslere katılım dengeli dağılım sağlamıştır. Araştırma kapsamında derslere devam eden bu öğrencilerin derslere katılımları, ders günlüklerine verdikleri cevaplar, dersteki cevapları ve tutumları analiz edilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi aşamasında herhangi bir sorun veya sakınca bulunmadığına dair gerekli tüm belgeler Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 485552 sayılı belge ile 28.02.2023 tarihinde alınmıştır. Alınan izinlere EK-1’de yer almaktadır. Araştırma sürecine başlamadan öncesinde araştırmaya katılan öğrencilere, öğrencilerinin velilerine ve derslerine katılım sağlanan sosyal bilgiler öğretmenlerine araştırmanın amacı, araştırmanın yürütülme şekli, katılımcıların hakları, yayımlanma ilkeleri konularında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Öğrenciler EK-2’de gösterilen Öğrenci Gönüllü

Katılım Formu ile, öğrencilerin velileri EK-3'te gösterilen Veli Onam Formu ile, dersleri gözlemlenen öğretmen EK-4'te gösterilen Öğretmen Gönüllü Katılım Formu ile bilgilendirilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların tümünün kimlikleri ve isimleri etik ilkeler gereğince gizli tutulmuş, bu sebeple de katılımcılara verilerinin rapor haline getirilmesi sürecinde kod isimler verilmiş ve araştırma boyunca bu kod isimler kullanılmıştır. Bahsi geçen kod isimler ise Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

3.5.Araştırmacının Rolü

Araştırma esnasında araştırmacının rolü, yüz yüze gerçekleştirilen derslerin gözlemlenmesinde gözlemci rolüyle, ders sonlarında yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde kayıtları anlamaya çalışan bu sebeple de öğrenen araştırmacı rolü ile sınırlandırılmıştır. Öğrenen araştırmacı rolü araştırmacının araştırma sürecinde topladığı veri ve bulguları anlamlandırmak, kavramak ve ilişki kurmak için çabalamasıdır. Bu araştırmada araştırmacı ders gözlemleri sırasında derse hiçbir müdahalede bulunmamış, araştırmacının pozisyonunu, derste yapılan gözlemler, ders sonrasında öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, ders aralarında yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve araştırma sonunda öğrencilere dağıtılan açık uçlu anketlerle topladığı verileri anlamlandırma süreci ile sınırlı kalmıştır.

Araştırmacı lisans eğitimini Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı'nda tamamlamış ve lisansüstü eğitimi ise Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında halen devam etmektedir. Araştırmacı lisansüstü eğitimi boyunca nitel araştırma yöntemleri, nitel veri analizine yönelik dersler almıştır. Araştırmacı lisansüstü eğitim aldığı süre boyunca Eskişehir'de bir özel okulda aktif olarak sosyal bilgiler öğretmenliği görevini de yerine getirmiş hem öğrencilik deneyimleri hem aktif olarak gerçekleştirdiği öğretmenlik görevi ışığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin öğrencinin hayatında ve dolaylı olarak ülkeye yarar sağlamayı amaçlayan etkin vatandaş olma sürecinde önemli bir role sahip olduğunu anlamıştır.

Araştırmacı aktif olarak gerçekleştirdiği Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde özellikle Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin daha önemli bir role sahip olduğunu fark etmiştir. Bu sebeple araştırmasını eşitlik, sevgi ve saygı değerleri üzerine yoğunlaşarak, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarını incelemiş, bu öğrenme alanlarının öğrencilerin algılarını nasıl şekillendiği üzerine gerçekleştirme kararını almıştır. Araştırmacı Anadolu

Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın etiği Kurulu'ndan araştırmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca ya da problem olmadığına dair gerekli izin belgelerini almış, alınan izin belgesi ise EK-1'de gösterilmiştir. Araştırmacı araştırma süreci başlamadan, araştırmaya katılacak olan öğrencileri, öğrencilerin velilerini, dersleri gözlemlenecek olan Sosyal Bilgiler öğretmenini araştırmanın amacı, araştırmanın yürütülme şekli, katılımcıların hakları, araştırmanın yayımlanma ilkeleri konusunda bilgilendirmiştir. Araştırmacı Sosyal Bilgiler dersini toplamda 6 hafta boyunca Sosyal Bilgiler öğretmenin Etkin Vatandaşlık öğrenme alanına geçmesinden Küresel Bağlantılar öğrenme alanının bitimine kadar gözlemlemiştir. Gözlem sürecinde araştırmacı derste öğrencilerin davranışlarını, derse tutumlarını incelemiş ve analiz etmiştir. Ders bitimlerinde sınıftaki tüm öğrencilere ders günlüğü dağıtılmış olup, öğrencilerin bilgisi tazeyken soruları cevaplamaları sağlanmıştır. Ayrıca gözlem süreci içindeyken Sosyal Bilgiler öğretmenin de seçimine yardımcı olduğu ve gönüllü katılımını beyan eden yedi öğrenci ile bireysel yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve analiz edilmiştir. Araştırmacı araştırma sürecini daha verimli hale getirmek amacıyla araştırmacı günlüğü tutmuştur. Araştırmacı araştırma sürecinde elde edilen tüm verileri gönüllü katılımcıların doğrudan görüşlerine yer vererek bulgulamıştır.

3.6.Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı, ikinci dönemi boyunca merkezdeki bir devlet ortaokulunda Sosyal Bilgiler dersinde düzenli olarak yapılan gözlemlerden, bu derslerde katılım sağlayan öğrencilerin ders sonunda doldurdıkları ders günlüklerinden, derse ve araştırmaya gönüllü katılım sağladığını beyan eden, veli izni de alınmış olan yedi öğrenci ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden, aynı yedi öğrenciye uygulanan açık uçlu anket sorularından ve araştırmacı günlüğünden elde edilmiştir.

3.6.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler

Nitel araştırmalarda sıkça tercih edilen veri toplama yöntemlerden birisi de görüşmelerdir (Patton, 2018). Görüşmeler araştırmanın örnekleminde yer verilen kişilerin araştırma hakkındaki fikir ve duygularının aktif bir biçimde açıklandığı, hayat ve deneyimlerini aktardığı veri toplama tekniği olarak adlandırılır. Görüşme yöntemi sayesinde gözlenmesi mümkün olmayan veya zor olan katılımcıların yaşanmışlıklarına,

tutumlarına, düşüncelerine, deneyimlerine, zihin algılarına ve tepkilerine, niyetine, yorumlarına ulaşılır. (Baltacı, 2019) Olgu bilim deseninde katılımcıların kavramlara, durumlara dair algısı incelendiğinden sadece somut veriler dışında gözlemlenmesi mümkün olmayan çeşitli tepkilere ve yorumlara da ulaşmak zorundadır bu sebeptendir ki olgu bilimde yapılandırılmamış veya yarı-yapılandırılmış görüşmelerin kullanılması gerekmektedir (Buran, 2015; Glesne, 2020). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde özellikle görüşme yapılan ortamın sessiz olmasına, ortamda dış etmenlerin bulunmamasına ve özellikle katılımcı ile baş başa ve yüz yüze olmaya dikkat edilmelidir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde temel olan çok sayıda kişi ile görüşme yapmak değil, az kişi ile derinlemesine görüşmeler yapmaktır. (Glesne, 2014) Bu kapsamda araştırmacı ders öğretmeninden de yardım alarak yedi adet öğrenci seçmiş ve örneklemini bu öğrenciler olarak belirlemiştir. Yedi öğrenci ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yarı-yapılandırılmış görüşme sürecinde dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da sorulardır (Cohen, Manion ve Morrison, 2021). Sorular hazırlanırken araştırmacının konu kapsamı dışına çıkmamaya, amaca hizmet eden sorular sormaya, soruların yanlı ya da yönlendirici olmamasına dikkat edilmiştir. Üç görüşme süreci öncesinde de alanında uzman kişilerden sorular hakkında fikirler ve değerlendirmeler alınmış ve sorular bu kapsamda düzeltilmiştir. Görüşme soruları hazırlandığında katılımcı olmayan kişilere sorularak, benzer sorular veya anlaşılmayan sorular tespit edilmiş ve gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Görüşmeler Dolbeare ve Schuman tarafından tasarlanmış olan katılımcının deneyimlerini, fikirlerini derinlemesine incelemeyi temele alan 3'lü görüşme yaklaşımı tercih edilmiştir (Seidman, 2006). Bu kapsamda öğrencilerden beş tanesi ile belirli zaman aralıklarıyla gerçekleştirilen üç görüşme, iki öğrenci ile ise son görüşme tarihinde şehir dışında olmaları sebebiyle iki görüşme yapılmıştır. İlk görüşme sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda ikinci görüşme soruları yeniden düzenlenmiş aynı süreç ikinci görüşmeden sonra üçüncü görüşme soruları üzerinde de uygulanmıştır. Birinci görüşmede öğrencilerin kişisel verileri, cinsiyet ve ailevi bilgileri alınmış, eşitlik, sevgi ve saygı değerlerini tanımlamaları ve algıları üzerinde durulmuştur. İlk görüşmeden sonra elde edilen veriler makro analize tabi tutulup ikinci görüşme soruları düzenlenmiştir. İkinci görüşme sorularında öğrencilerin eşitsizlik, saygısızlık ve sevgisizlik kavram algıları üzerinde durulmuş ve öğrenciden daha çok somut örneklendirme yapması

istenmiştir. Evde, okulda ve toplumda bu değerlere ilişkin yaşantı örnekleri sorulmuştur. İkinci görüşme verileri de incelemeye tabi tutulup üçüncü görüşme soruları hazırlanmıştır. Üçüncü görüşme sorularında ilk iki görüşmede sıkça örnek verilen ırkçılık, cinsiyet eşitsizliği, şiddet konulardan örnekler vermeleri istenmiş ve öğrencilerin bu sorunların çözümüne dair fikirleri alınmıştır. Ayrıca öğrencilerden eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin eksikliğinin topluma etkisine dair somut örnekler vermeleri istenmiştir. Görüşme soruları, EK-5’te Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları başlığı altında gösterilmiştir. Araştırmanın katılımcıları ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler ve Süreleri

Öğrenci	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri	Süre
İnci	04.05.2023	Okul Rehberlik Odası	6’11’’
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	8’9’’
	14.06.2023	Okul Kütüphanesi	4’
Eylül	04.05.2023	Okul Rehberlik Odası	6’27’’
	01.06.2023	Okul Kütüphanesi	12’4’’
Alin	04.05.2023	Okul Rehberlik Odası	6’
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	8’24’’
	14.06.2023	Okul Kütüphanesi	4’41’’
Yağız	04.05.2023	Okul Rehberlik Odası	5’12’’
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	7’53’’
Ferhat	08.05.2023	Okul Kütüphanesi	5’15’’
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	9’50’’
	14.06.2023	Okul Kütüphanesi	5’29’’
Buse	08.05.2023	Okul Kütüphanesi	5’26’’
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	7’26’’
	14.06.2023	Okul Kütüphanesi	5’51’’

Mert	08.05.2023	Okul Kütüphanesi	4'59''
	22.05.2023	Okul Kütüphanesi	6'26''
	14.06.2023	Okul Kütüphanesi	4'53''

Tablo 6: (Devam) Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler ve Süreleri

3.6.2. Gözlemler

Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yöntemlerden birisi olan gözlem düzenlenmiş ya da düzenlenmemiş herhangi bir ortamda katılımcıların tutumlarının, davranışlarının izlenmesi ve notlarla raporlanmasıdır. Bu sayede araştırmacı araştırdığı konunun biçimsel boyutunu da tanır ve veri toplar. Araştırılan konu hakkında davranışlara ilişkin kapsamı geniş ve uzun süreli bakış açısı elde etmek amaçlanıyorsa gözlem yöntemi kullanılmalıdır. Fakat gözlem aşamasında araştırmacı tarafsız olmalı, gözlemlediği durumları objektif şekilde kaydetmelidir. Gözlem türü araştırmanın konusuna bağlı olarak katılımcı veya izleyici olma durumunda farklılaşabilir. (Patton,2018) araştırma kapsamında yapılan görüşmeler dışında gerekli izinler alınarak Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde bulunan bir devlet ortaokulundaki Sosyal Bilgiler dersleri ders içeriğine müdahale edilmeksizin gözlemlenmiştir. Ders işleyen öğretmenden alınan izin EK-4'te gösterilmiştir. Gözlem sürecinde verilen düzenlenmesinde kullanılan sınıf içi gözlem formu ise EK-6'da gösterilmiştir. Ders içi gözlemler Sosyal Bilgiler öğretmeninin Etkin Vatandaşlık öğrenme alanına geçmesiyle başlamış ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanı bitesiyeye kadar devam etmiştir. Dersler yüz yüze işlendiği için sınıf içi gözlem de her derste yüz yüze olacak şekilde devam etmiştir. Gözlemler 5 hafta sürmüştür. Gözlemlere ilişkin bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 7: Gözlem Süresi ve Dersi Gözlemlenen Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Ders	Öğretmen	Gözlem Süresi	Başlangıç-Bitiş Süresi
Sosyal Bilgiler	Deniz Öğretmen	6 Hafta	11.05.2023- 08.06.2023

3.6.3. Açık uçlu soru formu

Araştırmacı, araştırma sürecinde gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler, gözlemler ve ders günlüklerine sonrasında katılımcılara araştırmanın konusu dahilinde bazı ek sorular yöneltme ihtiyacı duymuştur. Bu sebeple de yarı-yapılandırılmış görüşmelerin yapıldığı yedi adet öğrenciye ek olarak açık uçlu on üç adet sorudan oluşan bir form dağıtılmıştır. Fakat yedi öğrenciden ikisinin açık uçlu anket dağıtıldığı süreçte şehir dışında olmaları sebebiyle açık uçlu soru formları öğrencilere ulaştırılamamış bu eksende yalnızca beş adet öğrencide açık uçlu soru formu verileri alınabilmektedir. Elde edilen açık uçlu soru formları veri analizine dahil edilmiş ve kodlama yapılmıştır. Bahsi geçen soru formu EK-7’de verilmiştir. Öğrencilerin yaşları küçük olduğundan kendileriyle yapılan görüşmeler kısa sürmüştür. Bu amaçla veri toplama sürecinde eksiklik yaşanmaması adına öğrencilere görüşmeler bittikten sonra açık uçlu soru formu uygulamış ve görüşmeler açık uçlu soru formlarıyla desteklenmiştir.

3.6.4. Ders Günlüğü

Araştırma için altı hafta süren Sosyal Bilgiler dersi gözlemlerinde her ders bitimlerinde öğrencilerin bilgileri unutmasına mahal vermeden, dersin gözlemlendiği sırada sınıfta olan öğrencilerin tümüne ders günlüğü dağıtılmış, öğrenciler günlüğü doldurduktan sonra toplamıştır. Ders günlüğünde yer alan sorular araştırmanın kapsamı doğrultusunda belirlenmiş ve Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik, saygı ve sevgi değerleriyle bağlantılı sorular tercih edilmiştir. Düzenli olarak altı hafta boyunca toplanan ders günlükleri veri analizine dahil edilmiş ve kodlanmıştır. Ders günlüğünde toplamda on adet açık uçlu soruya yer verilmiştir. Bahsi geçen ders günlüğü EK-8’de gösterilmiştir.

3.6.5. Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı günlüğü, araştırma sürecinde araştırmacının yaşadığı deneyimleri, fikirleri, araştırmacının kendi bakış açısını çelişkilerini belirtmek amacıyla aldığı notlardır. (Glesne, 2020) Bu araştırma boyunca araştırmacının çelişkileri, önyargı ve kalıp yargıları duyguları, yorumları, karşılaştığı zorluklar ve bunları araştırmanın verilerine nasıl ve ne kadar dahil ettiğini araştırmacı günlüğüne kaydetmiştir. Araştırma günlüğü veri toplama sürecinin başlangıcından veri toplama sürecinin bitişine kadar

sürmüş bu sebeple de dolaylı bulgulara ulaşılması doğrultusunda veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

3.7.Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda tüme varımcı ve tümden gelimci analiz teknikleri bulunmaktadır. Tüme varımsal analizde veriler dağınık, karmaşık ve belirli bir temanın söz konusu olmadığı veriler içerisinden belirlenen araştırma konusu kapsamında örüntüleri kodlar ve temalar oluşturularak elde edilir. Bu veriler ise araştırmacının analiz sürecinde elde edilen bulguların verilerle etkileşimi sonucunda ortaya çıkar. (Patton, 2018) Bu araştırmada veriler tüme varımsal analize tabi tutulmuştur. Araştırmacı verilerden kodlar oluşturmuş, kodlardan temalara temalardan da bulgulara ulaşmıştır. Araştırmacının analiz süreci araştırma boyunca devam etmiş, belirli bir tema olmadığından araştırma sonlandırılmak için elde edilen tüm veriler tüme varımsal yaklaşımla NVivo 14 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Makro analizler araştırma süreci boyunca devam etmiş ve her aşamada eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Araştırma için yarı-yapılandırılmış görüşmeler, gözlemler, açık uçlu soru formu ve ders günlüklerinde yer alan her cümle satır satır kodlanmış, elde edilen kodlardan temalar belirlenmiştir. Temalardan araştırmacının bulgular kısmı oluşturulmuştur. Elde edilen veriler ise bulgular üç ana bulgu altında kısmında açıklanmıştır.

3.8. İnandırıcılık

Nitel araştırmalarda araştırmacının kendi algısından, fikirlerinden ve önyargılarından sıyrılmasının araştırmanın verilerini etkileyebilmesi nitel araştırmanın dezavantajlarından birisi olarak karşımıza çıkar. Nitel araştırma sürecinde inandırıcılığın artırılması adına Lincoln ve Guba (1985); araştırma sahasına uzun süreli katılım sağlama, veri kaynaklarının, veri toplama yöntemlerinin üçgenlenmesi yöntemlerini önermişlerdir. Bu araştırmada ise araştırmacı inandırıcılığı sağlayabilmek amacıyla Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlendiği tüm derslerde altı hafta boyunca gözlem yapmıştır. Araştırmacı altı hafta boyunca gözlem yaptığı derslerde izleyici rolünde olup Sosyal Bilgiler öğretmenin dersi işleyiş sürecine hiçbir müdahalede bulunmamıştır. Nitekim Lincoln ve Guba'nın da önerdiği üzere araştırma sahasına uzun süreli katılımda bulunmak araştırmanın inandırıcılığını arttıran bir etmendir.

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak üzere veri çeşitleme yoluna da gidilmiş ve bu kapsamda araştırmacı, üçleme/üçgenleme (triangulation) tekniğini uygulamıştır. Veri çeşitleme olarak, gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme, açık uçlu soru formu, ders günlükleri gibi birden fazla veri toplama aracına yer verilmiş ve veriler toplanmıştır.

Araştırma sürecinde inandırıcılığı sağlama yollarından bir tanesi de verilerin doğruluğunun başka bir araştırmacı tarafından denetlenmesi ve analiz edilmesidir. Glesne (2015) “Yorumlarınıza yardımcı olmak için meslektaşlarınızın veya arkadaşlarınızın eşsiz katkıları olacağını unutmayın. Onlardan verilerinizin bir bölümüyle, kodlama, elde ettiğiniz kodların uygunluğunu kontrol etme, algılarınızı geliştirmek adına notlar ve yorumlar yapmalarını isteyin” (s. 293) demiş inandırıcılık için verileri başka bir tanıdık araştırmacı veya uzmana göstermenin öneminden bahsetmiştir. Bu kapsamda görüşme soruları hazırlanırken uzman görüşüne birden çok defa başvurulmuş, sorular katılımcı dışında kişilere de sorularak soruların benzer olmaması, anlaşılabilir olması ve yönlendirici sorular olmaması adına geri dönütler alınmıştır. Ayrıca ses kayıtları farklı bir araştırmacı tarafından dinlenmiş ve kayıtların doğruluğu ile inandırıcılık artırılmıştır.

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için bir başka adım olarak katılımcı teyidine başvurulmuştur. Katılımcı onayı, verilerin araştırma sürecinde ya da araştırma bitiminde katılımcılar ile paylaşılması ve yazılı ya da sözlü olarak katılımcı tarafından kontrorlünün sağlanıp doğruluğunun teyit edilmesidir (Glesne, 2015). Araştırmacı öğrencilerle yaptığı görüşmeler sonucunda belirtilen görüşlerin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını öğrencilere sözlü olarak kontrol ettirmiş ve doğruluğunu teyit etmiştir.

3.9.Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Araştırma süreci 2022-23023 Eğitim-Öğretim yılı ikinci döneminde başlamış ve merkezdeki bir devlet ortaokulunda dönemin sonuna kadar sürmüştür. Araştırma belirlenen devlet ortaokulundaki Sosyal Bilgiler dersi gözlemlerini, derse katılım sağlayan öğrencilerin ders günlüklerini ve örneklem olarak seçilen yedi adet öğrenci ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve açık uçlu soru formlarını kapsamaktadır. Araştırmada ilk karşılaşılan zorluk 06.02.2023 tarihinde gerçekleşen ve tüm ülkeyi olumsuz etkileyen Kahramanmaraş merkezli depremdir. Deprem kaynaklı pek çok okulun ve binanın yıkılması ülke çapında bir felakete yol almış bu nedenle ülkede eğitim öğretime zorunlu olarak iki hafta ara verilmiştir. Verilen iki haftalık araya rağmen okulların kapanış süresi uzatılmamış bu da öğretmenlerin yılın başında hazırlamış olduğu

öğretim programına ve ders programına uyumunu zorlaştırmıştır. Araştırmanın konusu kapsamında gözlemlenecek Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları Sosyal Bilgilerin son iki öğrenme alanı olduğundan Sosyal Bilgiler öğretmeni başta belirlenen sürede bu öğrenme alanlarına geçememiş, bu da belirlenen çalışma programının değişmesine sebep olmuştur. Ayrıca öğretmen Küresel Bağlantılar öğrenme alanının son konusu olan Küresel Sorunlar kısmına eğitim-öğretim yılı bitesiye kadar geçememiş bu nedenle bu konunun işleme süreci gözlemlenememiştir. Ders programlarında olan aksama planlanan son yarı-yapılandırılmış görüşme tarihinin de aksamasına sebep olmuş ve üçüncü görüşme 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının son haftasına denk gelmiştir. Bu nedenle üçüncü görüşme tarihinde iki adet öğrenci şehir dışına çıkmış okulun son haftasında okula gelmemiş, dolaylı olarak üçüncü görüşmeye ve aynı tarihte dağıtılan açık uçlu soru formunu doldurmaya katılım sağlayamamıştır.

3.10.Araştırma Etiği

Araştırma etiği, araştırmacının verilerle ve katılımcılarla olan etkileşiminde temel bir dayanaktır. Bu kapsamda Bogdan ve Biklen (2022) nitel araştırma yapan kişilere araştırmanın etiğini sağlamak için belirli ilkeleri önermiştir. Bu ilkeler;

- Araştırmacı katılımcının öncelikle gönüllülük esasını beyan etmelidir.
- Katılımcıların kimlikleri ve gizlilikleri sağlanmalıdır.
- Katılımcıya araştırma boyunca saygılı davranılmalı ve iş birliği talep edilmelidir.
- Katılımcılar araştırma öncesinde araştırma süreci, araştırmanın şekli, araştırmanın amacı doğrultusunda açık ve net şekilde bilgilendirilmelidir.
- Katılımcılara istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri bilgisi verilmelidir.
- Araştırmanın sonuçlandırılması aşamasında objektif ve dürüst olunmalıdır.

Bu kapsamda Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler ve Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu'ndan araştırma için onay alınmıştır. Alınan onay EK-1'de Etik Kurul Onayı olarak gösterilmiştir. Katılımcılar araştırma sürecinde kimliklerinin gizli kalacağı ve kod isimlerle betimlenecekleri, araştırma verilerinin yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacağı, görüşmelerin ses kaydı altına alınmasının sebepleri ve bu verilerin başka kimseler ve kurumlarla paylaşılmayacağı, araştırma sürecinde araştırmadan çekilmek istediklerinde verilerinin silinerek araştırmadan

ayrılacaklarına dair EK-2’de gösterilen Öğrenci Gönüllü Katılımcı Formu ile bilgilendirilmiştir. Görüşme yapılacak ve veri toplanacak öğrenciler 18 yaşından küçük olduğundan öğrencilere yapılan tüm bilgilendirmeler velilerine EK-3’te gösterilen Veli Onam Formu ile bilgilendirilmiştir. Ders sürecinde izleyici rolüyle gözlemlenecek ders öğretmeni ise EK-4’te gösterilen Öğretmen Gönüllü Katılımcı Formu ile bilgilendirilmiştir. Bu sayede katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katıldığı kanıtlanmıştır. Araştırmadaki katılımcılar gizli tutulmuş ve kod isimlerle adlandırılmıştır. Araştırmanın bulgular kısmında ise katılımcıların kendi ifadeleri değiştirilmeden doğrudan aktarım ile sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı, alt amaçları ve araştırmanın uygulama süreci temel alınarak araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algısının incelenmesi, Sosyal Bilgiler öğretmenin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konuları nasıl işlediğinin incelenmesi ve bahsi geçen öğrenme alanlarının işleme sürecinin öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarını nasıl şekillendirdiğinin anlaşılması amaçlanmaktadır.

Araştırma bulguları üç ana bulgusu şöyle sıralanmıştır; ilk bölümde Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algısına yer verilmiştir. İkinci kısımda ise Sosyal Bilgiler öğretmenin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında yer alan ilişkili konuları işleyişine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Sosyal Bilgilerde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işleme sürecinin öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarını nasıl şekillendirdiği açıklanmıştır.

4.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerine Dair Algısı

Bu bölümde üç adet alt başlık bulunmaktadır. Öncelikle Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısı detaylı şekilde analiz edilmiş ve bulgularına yer verilmiştir. İkinci başlıkta Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin saygı değerine dair

algıları aktarılmıştır. Üçüncü başlıkta ise Sosyal Bilgiler öğrencilerinin sevgi değerine dair algılarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik Değerine Dair Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tümevarımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısı ile ilgili toplamda 29 tane kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 7 adet temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 1’de gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 1: Katılımcıların Eşitlik Değeri Algısı

Yukarıdaki NVivo 14 paket programında düzenlemiş olan şekil 1'e bakıldığında öğrencilerin eşitlik değerine dair yaşantı ve gözlemlerin konuma göre okulda, ailede ve toplumda olacak şekilde farklılık gösterdiği ve bu şekilde temalar oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin toplumda ve ailede eşitsizlik gözlemlerini aktarırken, okulda eşitsizlik deneyimlerinden bahsettikleri dikkat çekmektedir. Şekildeki diğer temalar incelendiğinde öğrencilerin eşitlik tanımlamalarının farklı ve çok sayıda koddan

oluştugu görülmektedir. Öğrencilerin eşitlik değerinin yokluğu ile ilgili algılarının ise çoğunlukla olumsuz kavramlarla betimlendiği tespit edilmektedir. Buna karşın öğrencilerin eşitlik değerine dair beklentilerinin fazla olduğu ve olumlu yansımaları neden olacağı algısına sahip oldukları şekil incelendiğinde tespit edilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğrencilerinin eşitlik değeri algıları çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin eşitlik değerine somut ve soyut çeşitli anlamlar yüklemişlerdir. Öğrencilerin eşitlik değerine soyut olarak, herkesin birbirini sevmesi, demokrasi, saygı, adalet din ve vicdan özgürlüğü, cinsiyet eşitliği gibi anlamlar yüklerken pratikte ise, herkese iyi davranılması, herkese aynı hakların verilmesi, etnik kökenleri sebebiyle kimseye ayrımcılık yapılmaması, insan hakları, kurallara uyulması, gibi anlamlar yükledikleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerin hepsinin eşitlik değerinin tanımını olumlu kavramlarla açıkladıkları tespit edilmiştir. Fakat öğrencilerin hepsi toplumda, okulda ya da ailelerinde eşitsizlikler gözlemlediklerini veya yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Öğrencilerden bazılarının eşitlik değeri ve adalet değerini aynı anlamda kullandığı araştırmanın bulgularından birisidir. Alin eşitlik değerinin tanımını kendi sözleriyle şu şekilde dile getirmiştir. “Eşitlik deyince aklıma adaletli olma ve davranış geliyor, mesela bir öğrenciye çok iyi diğerine kötü davranmak eşitsizliktir. Eşitlik için herkese aynı davranmak ve adaleti sağlamak gerekir.” (Alin, 04.05.2023) Bir diğer öğrenci ise kendi deneyimleri ve gözlemleri doğrultusunda eşitlik değerini şu şekilde tanımlamıştır;

...Hocam eşitlik herkese aynı ölçüde değer verilmesi, insanlara bir fark olmaksızın davranılması ve tüm insanların aynı haklara sahip olmasıdır. Mesela maddi durumu iyi olan bir insan ile maddi durumu düşük olan iki kişinin aynı vergiyi değil de kendi gelir seviyeleri oranında vergi ödemesi yapmaları eşitliktir... (Ferhat, 08.05.2023).

Katılımcılardan üçü eşitlik değerini temelinde ayrımcılık yapmamak olarak açıklamıştır. Yağız “İki insana aralarında fark olmadan aynı davranılması eşitliktir. Zengin, fakir, siyahi beyaz demeden hepsine aynı davranmaktır (Yağız, 04.05.2023).” Diğer arkadaşı ise “İnsan haklarının olması, insanların kurallara uyması, erkeklere verilen hakların kızlara da veriliyor olması eşitliktir.” (Buse, 04.05.2023) şeklinde kendi cümleleriyle eşitlik kavramını tanımlamıştır. İnci ise eşitliği “Herkesin eşit olduğu bir ayırım olmadan aynı haklara sahip olması. Mesela din, ırk ayrımı yapmadan insanların yaşayabilmesi eşitliktir (İnci, 04.05.2023)” şeklinde dile getirmiştir.

Öğrencilerin çoğunun eşitlik tanımı yaparken toplumda, okulda ya da evde karşılaştıkları, yaşadıkları, gözlemledikleri eşitsizlik örnekleri verdikleri araştırmanın

bulgularından birisidir. Buse eşitsizlik kavramını ailesinden örnek vererek şu şekilde tanımlamıştır, “Evde genellikle bir karar alınacağında en çok annemin sözü geçer bu evimizde eşitliğe aykırı bir durumdur.” (Buse, 08.05.2023) Benzer bir yaşantı örneğini de sınıf arkadaşı Eylül şu şekilde anlatmıştır;

... Evimizde özellikle ablam ben ve annem arasında eşitliğin olduğunu düşünmüyorum, annem bana ve ablama eşit davranmıyor. Mesela evde bir karar alınırken kimse bana fikrimi sormuyor ya da ablam ve benim fikirlerimiz farklı ise hep ablamın fikri dikkate alınıp uygulanıyor. Bu durum beni üzüyor... (Eylül, 08.05.2022)

İnci ise Eylül’ün deneyimine benzer olarak kendi sözleriyle şu şekilde ifade etmiştir; “Evde sofraya toplanırken küçük erkek kardeşim sürekli tüm işi benim üzerime yıkıyor ve bu işleri sürekli ben ve ablam yapıyoruz. Bu evimizdeki eşitsizliğin göstergesidir.” (İnci, 04.04.2023) şeklinde açıklamıştır. Diğer iki öğrenci ise evinde ve ailesinde eşitliğin bulunduğunu belirtmiş ve eşitliğin varlığının kanıtı olarak ebeveynlerinin kardeşleri ve kendilerine aynı davranmalarını belirtmiştir. Alin ailesindeki eşitlik kavramını “Evde babam, kardeşim ve bana her zaman eşit davranır, bana ne alırsa kardeşime de alır. (Alin, 04.05.2023)” sözleriyle anlatmıştır. Mert ise “Ailem bana ve abime aynı davranıyor abime de bana da aynı şeyler alınıyor, bu eşitliktir.” (Mert, 08.05.2023) sözleriyle anlatmıştır.

Yağız evinde eşitsizlik ile ilgili bir deneyiminin olmadığını “Benim anne ve babam boşandı bu sebeple ev ortamından örnek vermekte biraz zorlandım. Ama annemin ve babamın hem bana hem de kardeşime aynı şekilde davranmaları ikimizi eşit sevmeleri eşitliktir.” (Yağız, 04.05.2023) sözleriyle ifade ederken, okulda eşitliğin olmadığı görüşünü ise şu şekilde anlattı. “Okulda eşitlik olduğunu düşünmüyorum. Burada bir arkadaşım başka bir arkadaşına vurduğunda ikisine de tutanak tutuluyor ama ilk vuran çocuğa yaptırım uygulanmıyor bence bu eşitsizliktir.” (Yağız, 04.05.2023) diyerek eşitlik tanımında yaptığı herkese aynı şekilde davranılması sözleri ile çeliştiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okulda eşitlik değeri ile ilgili algılarının olumsuz ve olumlu yönde çeşitlendiği araştırmanın bulgularından olmuştur. Fakat öğrencilerin çoğunun olumsuz yönde sözler sarf ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Yedi öğrenciden beş tanesi okuldaki eşitlik değeri ile ilgili olumsuz algıya sahipken, bir öğrenci olumlu bir algıya sahiptir, diğer bir öğrenci bu konuda yorum yapmamıştır. Olumlu algıya sahip tek öğrenci okuldaki eşitlik gözlemini şu sözleriyle aktarmıştır. “Okulda hocalarımız her öğrenciye ayırım yapmadan, eşit davranıyorlar bu durum eşitlik olduğunun göstergesidir.” (İnci, 04.05.2023)

Okuldaki eşitliğin eksik olduğunu düşünen öğrencilerden ilki kendisine okuldaki eşitlik veya eşitsizlik uygulamaları sorulduğunda “Derste öğretmenin zeki bir öğrencinin kafasını okşayıp onu severken, dersi dinlemeyen öğrenciyi görmezden gelmesi ve kızması gibi durumlar eşitsizliktir.” (Mert, 22.05.2023) şeklinde tanımlamıştır. Başka bir görüşmede ise Mert önceki yorumunu destekler nitelikte şu sözleri söylemiştir. “Okulda zeki olan öğrenci ile zekâsı yüksek olmayan öğrenciye aynı davranılmıyor, aynı düzeyde ilgilenmiyorlar bu eşitsizliktir.” (Mert, 08.05.2023) Mert’e benzer bir yorum olarak bir arkadaşı Buse “Hocaların derste sürekli aynı kişiyi kaldırması, özellikle zeki olanları kaldırması sadece onların soruları yapabileceğini düşünmesi eşitsizliktir.” (Buse, 22.05.2023) sözleriyle eşitsizlik olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Aynı soruya Alin “Öğretmenin çocuklara sözü sırayla vermemesi sürekli aynı çocuğa vermesi eşitsizliktir.” (Alin, 22.05.2023) olarak yanıt vermiştir. Diğer sınıf arkadaşlarından birisi eşitsizlik gözlemi olarak “İnsanların kendilerini ifade etmelerine izin verilmemesi, öğretmenlerin hep aynı öğrencilere söz hakkı vermesi.” (Eylül, 01.06.2023) üzerinde durmuştur. Arkadaşlarından farklı olarak Ferhat bu soruya okulda sadece öğretmenin yaptığı davranışlara bağlı bir yorum yapmamış ve sınıfta gözlemlediği eşitsizliğin sonuçlarından bahsetmiştir. Ferhat’ın okuldaki eşitsizlik gözlemine şu sözlerle anlatmıştır;

... Sınıfta herkes herkese eşit davranmıyor. Bu durum da sınıf içinde dışlanmaların yaşanmasına sebep oluyor. Herkes tarafından dışlanan arkadaşlarımız da bu durumu kabullendi. Zaten sınıfta herkes birbirine saygı da göstermiyor. Eşit davranmadığımız arkadaşımızın dışlanmasının sebebi espri yaparken saygısızlaşması, bu sebeple sınıfta sevilmiyor... (Ferhat, 22.05.2023)

30.05.2023 tarihinde 08:20-09:00 saatleri arasında gözlem yapılan Sosyal Bilgiler dersinde araştırmacı ders sürecini şu şekilde aktarmıştır; “Öğretmen sınıfta Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan bir etkinliği yaptırdı ve öğrencilere okulda demokrasinin nasıl sağlanacağını sordu. Bu soruya öğrencilerden iki kişi “Öğrencilere eşit davranıldığında.” cevabını verdi. (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2023) Bu durum öğrencilerin eşitlik değerine demokrasi kavramı ile yakın anlam yüklediklerinin kanıtıdır. Ayrıca öğrencilerden bu soruya “Öğretmenler ve idare adil ve adaletli olduğunda.” “Sınıf başkanı öğrenciler tarafından seçildiğinde.” (Araştırmacı günlüğü, 30.05.2023)” cevapları da verilmiştir. Bu cevaplar ışığında sınıftaki öğrencilerin eşitlik değer algılarında demokrasi, adalet, adil olma, katılım kavramlarının yer aldığı araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin toplumda eşitsizlik üzerine dair algılarının çeşitlilik gösterdiği araştırmanın tespit ettiği başka bir bulgu olmuştur. Yapılan yarı-yapılandırılmış

görüşmelerde öğrencilerin toplumda eşitsizlik tanımı konusunda cinsiyet eşitsizliği, ırkçılık, dışlama, sosyoekonomik eşitsizlik, adaletsizlik gibi kavram algılarının olduğu bulgulanmıştır. Bu kapsamda cinsiyet eşitsizliği konusunda öğrencilerin olumlu ve olumsuz olmak üzere algılarının çeşitlendiği bulgulardan birisidir. Öğrencilerin çoğunluğu toplumda başta cinsiyet eşitsizliği olmak üzere etnik ayrımcılık, fiziksel ayrımcılık gibi eşitsizliklerin olduğu gözlemi ve yaşantısına sahipken, yalnızca bir öğrenci bu konuda olumlu bir algıya sahiptir.

Mert bu konuda “Şu an toplumda kadın ve erkek eşitsizliği yok. Kadınlar da erkeklerle eşit haklara sahip.” (Mert, 14.06.2023) sözleriyle toplumda kadın erkek eşitsizliği olmadığını söylemiştir. Karşı cinsten sınıf arkadaşıysa bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

... Hocam ben toplumumuzda kız olarak, kadın erkek eşitliğinin bulunduğunu düşünmüyorum. Bir gün haberlerde görmüştüm. Ekranda insanlar kadınların bazı yerlerde tecavüze veya tacize uğramasının haklı sebepleri ya da gerekçeleri olduğunu ya da olabileceğini söylüyordu. Bu durum kadın erkek eşitsizliği olduğunun göstergesidir... (İnci, 14.06.2023)

Öğrencilere 14.05.2023 tarihinde uygulanan açık uçlu soru formlarında üçü kız ikisi erkek beş öğrenciye ulaşılmış bu öğrencilere toplumda cinsiyet rolleri kaynaklı herhangi bir eşitsizliğe uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur. Soruya kız öğrenciler cinsiyetleri sebebiyle eşitsizliğe uğradıkları cevabını verirken, erkek öğrenciler uğramadıkları cevabını vermiştir. Bu kapsamda kız öğrencilerin cinsiyetleri sebebiyle eşitsizliğine uğradıkları deneyimine sahip oldukları, erkek öğrencilerin ise böyle bir deneyiminin olmaması araştırmanın bulgularından birisidir. Daha önce hiç toplumsal cinsiyet rolünden kaynaklı eşitsizliğe uğradığını hissettin mi? Örnek verir misin? Sorusuna kız öğrencilerden biri “Evet, kadınların daha güçsüz olduğu düşünüldüğü için, kadınların daha fazla eşitsizliğe uğradığını düşünüyorum.” (Alin, 14.05.2023) şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer kız öğrenci aynı soruya “Evet, kadın olduğum için güçsüz olduğumu söylemişlerdi.” (İnci, 14.05.2023) cevabını vermiştir. Erkek öğrencilerden Ferhat açık uçlu soru formunda “Uğramadım, kadın=erkek.” (Ferhat, 14.05.2023) cevabını yazmıştır. Fakat 14.06.2023 tarihinde yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmede kadın cinsiyet eşitsizliği konusunda düşüncelerini şu şekilde anlatmıştır. “Bazı ülkelerde kadınlar söz sahibi olamıyor. Ülkemizde ise kadınlar polis olamaz, kadın asker olamaz, kadın futbol oynayamaz şeklinde konuşuyorlar.” (Ferhat, 14.06.2023) diyerek toplumda kadınlara yönelik kalıp yargıların olduğunu söylemiştir.

05.06.2023 tarihinde 10:00-10:40 saatleri arasında yapılan Sosyal Bilgiler ders gözleminde Araştırmacı Gözlem Formuna şu sözleri not almıştır. “Öğretmen öğrencilerden kalıp yargı örneği istedi ve öğrenciler; “Kadınlar araba süremez, kadınlar futbol oynayamaz, erkekler yemek yapamaz, erkekler ağlamaz” şeklinde cinsiyetlere dair kalıp yargı örnekleri verdi.” (Araştırmacı Günlüğü, 05.06.2023) Bu kapsamda araştırmanın bulgularından bir tanesi öğrencilerin cinsiyet eşitsizliğine dair kalıp yargıların farkında olduklarıdır.

Öğrencilerden İnci toplumda eşitsizlik konusunda yaşadığı bir durumu kendi kelimeleriyle şu şekilde ifade etmiştir.

... Hocam ben koyu bir ten rengine sahibim, koyu ten rengine sahip olduğum için bazen arkamdan gelen insanların beni mülteci sanarak konuştuğunu duyuyorum. Bana Suriyeli, mülteci gibi kelimelerle sesleniyorlar ve kötü davranıyorlar. Bu ben mülteci olmasam ya da başka bir ülkeden gelmiş olmasam da farklı ırktan gelen insanlara ayrımcılık ve ırkçılık yapıldığını gösteriyor... (İnci, 14.06.2023).

Aynı öğrenci 14.06.2023 tarihinde dağıtılan açık uçlu soru formunda daha önce hiç fiziksel görünüşün ya da yaşın sebebiyle eşitsizliğe uğradığını hissettin mi? Sorusuna da “Evet ten rengimle dalga geçmişlerdi.” (İnci, 14.06.2023) yanıtını vermiştir. Ayrıca kendini daha önce hiç dışlanmış hissettin mi sorusuna da “Evet, yaşam şartlarımdan dolayı.” (İnci, 14.06.2023) yanıtını vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin fiziksel görünüşleri ve sosyoekonomik durumları sebebiyle ayrımcılığa uğradıklarını düşündükleri veya dışlanmış hissettikleri araştırmanın bulgularından birisidir.

Buse toplumda gözlemlemiş olduğu bir durumu şu sözlerle ifade etmiştir. “Okulda koyu ten rengine sahip insanlar hakkında konuşuyorlar.” (Buse, 14.06.2023) diyerek aslında daha önce yukarıda da yazıldığı gibi arkadaşı İnci’nin dile getirdiği durumu gözlemlediğini belirtmiştir. Mert “İnternette bir videoda Suriyeli çocuklar kâğıt toplarken onları videoya çeken insanların çocuklarla dalga geçtiklerini gördüm.” (Mert, 14.06.2023) diyerek toplumda gözlemlediği bir etnik ayrımcılığı anlatmıştır. Ferhat ise günümüzde olan bir gözlemini şu kelimelerle ifade etmiştir.

... Hocam mesela şu an ülkemizde kendi ülkelerinde yaşarken zor durumda kaldıkları için bize sığınan Suriye ya da farklı ülkelere gelen insanlar ve çocuklar var. Bu insanlara ırkçılık yapıyoruz. Ülkelerine geri gitsinler isteyen, onları sevmeyen ve kötü davranan çok fazla kişi var... (Ferhat, 14.06.2023).

Öğrencilere 14.06.2023 tarihinde yapılan açık uçlu anket formunda fiziksel görünüşünüz ya da yaşınız sebebiyle eşitsizliğe uğradığınızı hissettiniz mi sorusuna “Evet hissettim, benden büyük birisine ve görüşlerine daha fazla değer verildi ve ben eşit olmadığımı düşündüm.” (Alin, 14.06.2023) Aynı soruya bir diğer öğrenci “Boyumun

uzunluğundan dolayı bazen benimle dalga geçiliyor, bu yüzden kendimi garip hissediyorum.” (Buse, 14.06.2023) yanıtını vermiştir. Başa bir öğrenci ise soruyu “Yaşımdan dolayı ailemde kararlar alınırken bana sorulmuyor.” (Mert, 14.06.2023) şeklinde cevaplamıştır. Ferhat bu soruya “Boyumun kısa olmasından dolayı eşitsizliğe, dalga geçilmesine maruz kalmıştım.” (Ferhat, 14.06.2023) demiştir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler öğrencilerinin hayatlarında pek çok farklı sebepten eşitsizliğe maruz kaldığı araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin bazılarının eşitlik değerini benimseyip, hayatlarına içselleştirme konusunda ise öz eleştiri olarak yaptıkları eşitsizlik yaşantılarının mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda öğrencilerden Ferhat eşitlik değerinin içselleştirilmesi konusunda kendi hayatından şu örnekleri vermiştir.

... Ben ten rengi farklı arkadaşlarımı, ya da maddi durumları farklı arkadaşlarımı birbirinden ayırmadan davranırım. Arkadaşlarımı ırklarına, cinsiyetlerine göre ayırmam. Ama bazen tüm arkadaşlarıma eşit davranmıyorum. Daha çok sevdiğim arkadaşlarımı kayırabiliyorum. Mesela daha az sevdiğim ya da sevmediğim kötü davranışları olan bazı arkadaşlarımı dışlayabiliyorum... (Ferhat, 14.06.2023).

İnci ise “Sevdiğim arkadaşım haksız da olsa savunmaya geçiyorum. Bu sebeple aslında biraz eşitsizlik yapıyorum.” (İnci, 14.06.2023) diyerek öz eleştiri yapmıştır. Diğer üç arkadaşysa yaşantılarına eşitlik değerini uyguladıklarını ve eşit bir birey oldukları algısına sahiptir. Buse bu konuda şu sözleri söylemiştir. “Toplumda çok fazla ırkçılık yapılıyor ama ben yapmıyorum.” (Buse, 14.06.2023) Mert “Geçen gün mahalledeki küçük çocuklar tartıştığını gördüm. Ben onları yanıma çağırıp aralarında eşitliği sağlayıp kavgalarını engelledim.” (Mert, 14.06.2023) demiştir. Alin ise eşitlik değerini yaşantısında da uyguladığını şu cümlelerle ifade etmiştir. “Geçen hafta kuzenlerimle buluşmuştuk, bir yiyecek açtılar. Hepsi benden küçüktü yiyeceğin nasıl paylaşılacağı konusunda tartışma çıkmadan ben alıp herkese eşit olarak paylaştırdım.” (Alin, 14.06.2023)

Öğrencilerin çevrelerinde gözlemlemiş ya da yaşamış olduğu eşitsizliğin toplum düzenini nasıl etkilediği ve eşitlik değerinin eksikliği konusundaki algıları ise olumsuzdur. Öğrencilerin çoğunun eşitsizliğin şiddete, dışlanmaya, kargaşaya ve kavgalara sebep olduğu algısına sahip olduğu araştırmanın bulgularındandır. Öğrencilerden biri bu konudaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir. “Hocam ülkede eşitsizlik arttıkça insanlar sinirli olmaya başlıyorlar ve kavgalar artıyor. Ülke kötüye doğru gidiyor.” (Alin, 14.06.2023) İnci “Eşitsizlik karmaşaya, kavgalara ve kan davalarına yol açıyor.” (İnci, 14.06.2023) demiştir. Mert ise “Ülkede eşitsizlik arttıkça

kaos, düzensizlik, adaletsizlik başlar. Bu durum iç savaşa bile neden olabilir.” (Mert, 14.06.2023) yorumunda bulunmuştur. Bu konuda diğer iki öğrenciyse arkadaşlarından farklı olarak eşitsizliğin topluma etkisinden ziyade bireysel etkisinden bahsetmiştir. İlk öğrenci “İki insanı birbirinden ayırdığında dışlanan kişi kendisini mutsuz ve değersiz hisseder.” (Ferhat, 14.06.2023) diyerek görüşünü bildirmiştir. Buse ise bu konudaki düşüncelerini şu sözlerle anlatmıştır.

...Hocam toplumda insanlar birbirlerine eşit davranmıyor. İnsanlar eşit olmadığında da herkes kendini diğer tüm insanlardan üstün görüyor ve gördüğünde de diğerlerini dışlamaya başlıyor. Toplumda dışlanma, ayrımcılık artıyor ve dışlanan insanın özgüveni düşüyor ve bu insanlar kendilerini kötü, değersiz ve mutsuz hissetmeye başlıyor... (Buse, 14.06.2023).

Öğrencilerin eşitlik değerine dair beklentilerinin toplumda adaletin, düzenin, refah seviyesinin artacağı olduğu bulgulanmıştır. Öğrencilere açık uçlu soru formunda eşitliğin sağlanmasının topluma etkisi sorulmuş İnci bu soruya “Eşitlik olursa adalet sağlanır.” (İnci, 14.06.2023) cevabını vermiştir. Başka bir öğrenci “Eğer toplumda eşitlik sağlanırsa herkes özgür olur.” (Buse, 14.06.2023) yorumunu yapmıştır. Mert bu konuda açık uçlu soru formuna “Eşitlik olursa toplumda herkes haklarını bilir, bu yüzden ülkede iç savaş çıkmaz.” (Mert, 14.06.2023) yazmıştır. Alin ülkenin refah seviyesinin artacağını dile getirmiştir. Ferhat ise bu konuda düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir. “Eşitlik sağlanırsa kimse kimseyi kendinden üstün görmez, dalga geçme olayı azalır.” (Ferhat, 14.06.2023)

Öğrenciler eşitliğin sağlanması için alınması gereken önlemler konusunda da görüş çeşitliliğine sahiptir. Bu kapsamda öğrencilerin eğitim, saygı, cezai yaptırımlar uygulanması gibi farklı görüşlere sahip oldukları araştırmanın bulgularından birisidir. Eylül bu konuda fikrini şu sözlerle dile getirmiştir. “Bence insanlar eşitlik konusunda bilinçlendirilmeli ve sorumluluk sahibi olmalılar.” (Eylül, 01.06.2023) Yağız ise “Bence ülkemizde eşitsizlik kolay kolay düzelmez. Eskiden bu konuda kanunlar vardı idam gibi sert cezalar vardı bunlar geri gelirse düzelebilir.” (Yağız, 22.05.2023) şeklinde görüşünü bildirmiştir. Buse de yukarıdaki arkadaşı gibi devletin bu konuda yaptırımlar belirlemesi gerektiği algısına sahiptir ve şunları söylemiştir. “Tüm topluma bir konuşma yapılmalı ve gerektiğinde uymayanlara cezalar verilmeli.” (Buse, 22.05.2023) İnci’ye arkadaşlarının aksine sert yaptırımlar uygulanmaması gerektiği görüşüne sahiptir. “İnsanlara eğitim verilmeli, zor kullanmadan haklar anlatılmalı.” (İnci, 22.05.2023) Ferhat bu konudaki görüşünü şu cümlelerle dile getirmiştir.

... Herkes birbirine saygı gösterirse eşitlik sağlanabilir. Mesela ayrımcılık, ırkçılık yaparsan ya da bir insanı dışlarsan eşit davranmazsan eşitlik azalır. Sevmediğin birisine de saygı

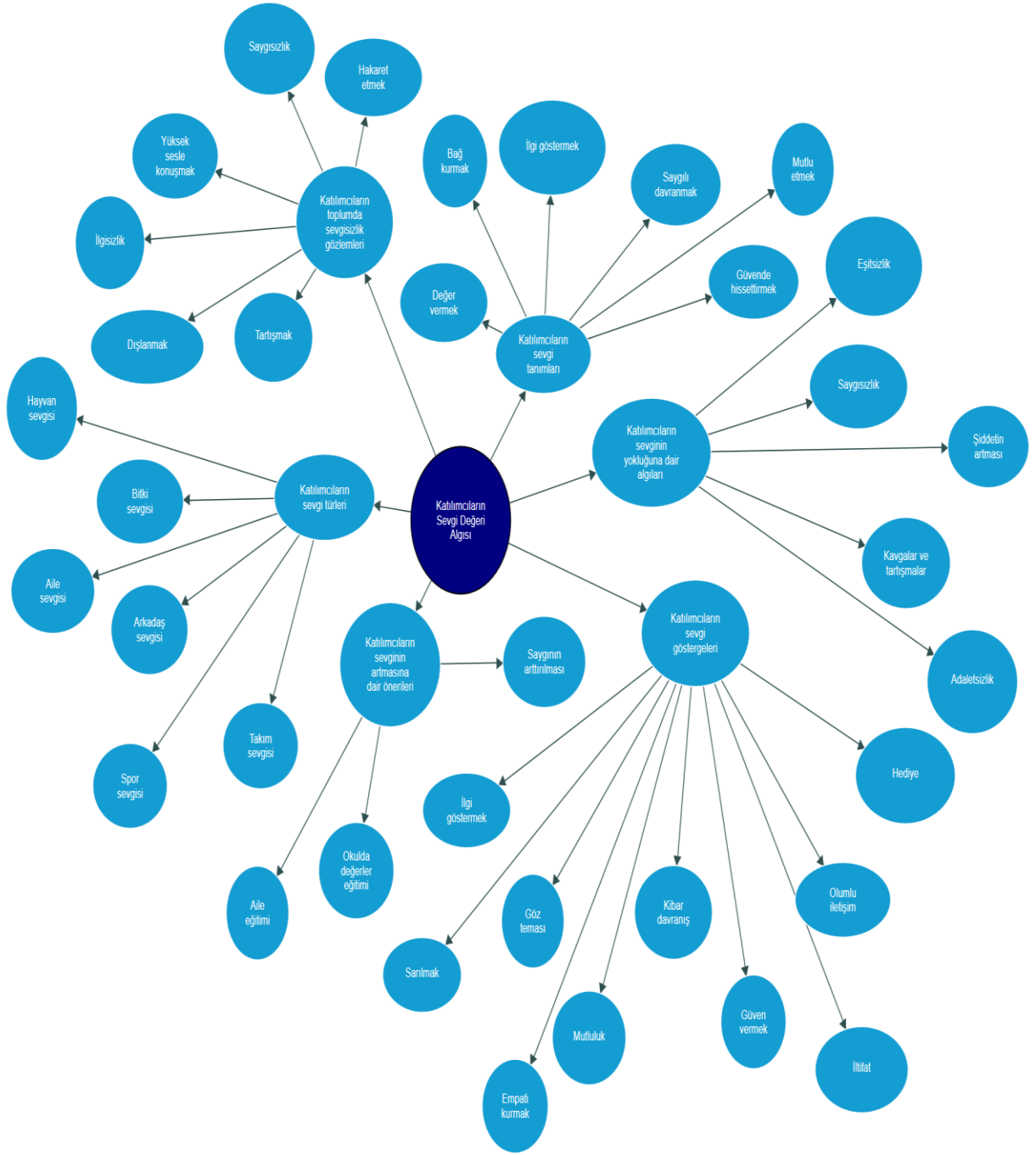
gösterirsen zaten eşit davranmış olursun. Herkes birbirine saygı duyarsa eşit de davranır. Birisini sevmediğimizi ona belli edip ona kötü davranmak eşitliği bozar... (Ferhat, 14.06.2023).

Araştırma sürecinde tüm verilerin analizinin yapılması sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik değerini; demokrasi, adalet, saygı, insan hakları, kurallar, sevgi, katılım gibi kavramlarla eşleştirdiklerine buna karşın toplumda eşitsizlik olarak; cinsiyet eşitsizliği, etnik ayrımcılık, şiddet, sosyoekonomik ayrımcılık, adaletsizlik, dışlanma gibi olumsuz kavramlarla sıkça karşı karşıya kaldıkları bilgisine ulaşılmıştır. Görüşülen tüm öğrenciler gerek fiziksel görünüşleri gerek cinsiyetleri gerekse yaşları dolayısıyla hayatlarının bir kısmında eşitsizliğe uğradığının örneğini vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin yaşantıları boyunca okulda, evde ya da toplumda eşitlik değerine dair olumsuz yaşantılarının olduğu anlaşılmıştır. Bununla beraber kız öğrencilerin toplumda cinsiyetleri sebebiyle eşitsizliğe uğradıkları algısında olmalarına karşın erkek öğrencilerin cinsiyet kaynaklı eşitsizliğe uğramadıkları algısında olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin eşitlikten bahsederken sıklıkla şahit oldukları eşitsizliklerden bahsettikleri de araştırmanın bulgularından birisi olmuştur. Sosyal Bilgiler öğrencilerinin eşitsizliğin ortadan kaldırılması konusunda görüşleri de çeşitlilik göstermiştir. Bazı öğrenciler toplumda eşitliği sağlamak için toplumda saygının artırılması gerektiği kanısındayken, bazıları devletin bu konuda yaptırımlar uygulamasının gerekliliğini savunmuş, bazıları ise toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi ve eğitimlerin verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Öğrencilerin toplumda eşitlik olmazsa, ülkede kaos çıkması, düzenin bozulması, dışlanma, adaletsizlik, insanların değersiz hissetmesi ve üzülmeleri gibi olumsuz görüşlere sahip olduğu anlaşılmıştır.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Sevgi Değerine Dair Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin sevgi değerine dair algısı ile ilgili toplamda 36 tane kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 6 adet temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 2’de gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde

edilen bulgular Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin sevgi değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 2: Katılımcıların Sevgi Değeri Algısı

NVivo 14 paket programı kullanılarak kod ve temalar oluşturulmuş ve kod ve temalar programda şekil haline dönüştürülmüştür. Şekil incelendiğinde öğrencilerin sevgi tanımlarının olumlu kavramlarla açıklandığı görülmektedir. Öğrencilerin sevgi türlerinin

çeşitlendiği tespit edilmiştir. Sevginin göstergeleri teması incelendiğinde oldukça fazla ve çok çeşitli kodların yer aldığı belirlenmektedir. Buna karşın sevgi değerinin eksikliği ve toplumsa sevgisizlik ile ilgili daha fazla koda rastlanmaktadır. Eşitlik değerinde eşitsizlik gözlemleri okulda, evde ve toplumda ayrı temalara ayrılırken sevgi değerinde yalnızca toplumda örneklerin verildiği tespit edilmiştir. Son olarak sevgi değerinin artırılması adına öğrenciler önerilerde bulunmuşlardır ve bu öneriler de ayrı bir tema olarak şekilde belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler 7.Sınıf öğrencilerinin sevgi algıları benzerlik göstermektedir. Öğrenciler sevgiyi, değer vermek, bağ kurmak, ilgi göstermek, saygı duymak, güvende hissetmek, mutlu olmak gibi olumlu kavramlarla tanımlamışlardır. Öğrencilerden Mert sevginin tanımını kendi sözleri ile aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

... Bence sevgi bir işe, mesleğe, spora ya da insana ilgi duymaktır. Onu yaptıkça, onunla oldukça, ilgilendikçe mutlu olmaktır. Hocam mesela ben üzgün olduğumda mutsuz olduğumda, başarısız olduğum bir durumla karşılaştığımda ya da öyle hissettiğimde basketbol oynarım. Basketbol oynayarak mutlu oluyorum bu sevgidir... (Mert, 08.05.2023).

Görüşme yapılan ilk öğrenci sevginin tanımını “Bir insana olan bağlılık ve yakınlık sevgidir.” (İnci, 04.05.2023) şeklinde ifade etmiş, ikinci öğrenci de bu görüşe benzer olarak “İki insanın arasındaki bağ sevgidir.” (Yağız, 04.05.2023) demiştir. Diğer öğrenci sevgi kavramını değer vermek olarak algılamış ve şöyle demiştir. “Kişiye verilen değer ya da kişiye değer vermek sevgidir.” (Alin, 04.05.2023) Ferhat bu konudaki fikirlerini “Sevginin karşılıklı olması gerektiğini düşünüyorum. Tek taraflı olduğunda iyi olduğunu düşünmüyorum. Sevgi insanı daha hissettiren insanı güvende hissettiren duygudur.” (Ferhat, 08.05.2023) sözleriyle ifade etmiş, arkadaşı Buse de ona benzer olarak “Sevgi insanlara karşı hissedilen bir duygudur.” (Buse, 04.05.2023) demiştir. Buna karşın başka bir görüşmede bitkilerinin olduğundan bahsetmiş ve bitki sevgisinin olduğunu dile getirmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin sevginin bir his ve duygu olduğu algısına sahip oldukları araştırmanın bulgularından birisidir.

Sevginin türleri konusunda ise öğrencilerin algısının çeşitlilik gösterdiği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler sevgiyi, hayvan sevgisi, bitki sevgisi, aile sevgisi, hobiler, arkadaş sevgisi, spor sevgisi, takım sevgisi gibi örneklemiştir. Öğrencilerden ilki sevgi örneği olarak şu sözleri söylemiştir. “İki kardeşin doğumdan ölüme kadar birbirlerine sahip çıkmaları ve sevmeleri.” (Yağız, 04.05.2023) Diğer öğrenci ise sevgi konusunda şu sözlerle kendisini ifade etmiştir. “Sevgi insanı daha hissettiren insanı güvende hissettiren duygu sevgidir. Örnek olarak futbol sevgisini

verebilirim.” (Ferhat, 08.05.2023) Başka bir görüşmede aynı öğrenci önceki sözlerini destekler nitelikte “Futbol benim için sevgidir. Futbolu seviyorum. Futbol oynadıkça kendimi mutlu hissediyorum. Zaten sevgi de insanı mutlu hissettir. Gelecekte futbolla ilgili gerçekleştirmek istediğim hayallerim var.” (Ferhat, 22.05.2023) demiştir. İnci ise bu konuda hayvan sevgisine değinerek görüşlerini kendi kelimeleriyle aşağıdaki şekilde aktarmıştır.

...Sevgiye örnek olarak ise hayvanlarımı çok seviyorum. Bir sürü hayvanımız var. Hayvanlarımızı evde beslemiyoruz fakat bahçemizde iki köpek iki tane de kedimiz var babam çiftçi bu sebeple evde hayvanlarımız çok fazla tavuk, horoz, keçi, inek gibi bir sürü hayvanımız var... (İnci, 04.05.2023).

Başka bir öğrenci ise bitki sevgisinden bahsetmiş ve “Benim çiçeklerim var onlarla konuşuyorum ilgileniyorum. Bitkilerin de sevmeye ihtiyacı var.” (Buse, 14.06.2023) demiştir. Bu kapsamda öğrencilerin sevgiyi tanımlarken genellikle insanlar arasında olmasından bahsetmesine karşın sevgi örneklerinin hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve spor sevgisi gibi alanlarda çeşitlilik gösterdiği bulgulanmıştır.

Öğrencilerin sevginin göstergeleri konusunda da fikirleri çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin sevgi göstergeleri olarak, kendilerine hediye alınması, iltifat edilmesi, göz teması kurulması, ilgi görmeleri, güven verilmesi, mutlu hissettirmesi gibi farklı algılara sahip olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler bu konudaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir. “Hocam bence sözler sevginin bir göstergesidir. Örnek olarak bir insana “Seni seviyorum” dersem onu sevdiğimi, onunla ilgilendiğimi göstermiş olurum. Sözlerimize dikkat etmek, onu kırmamak, bağırıp kızmamak sevdiğimizi gösterir.” (İnci, 04.05.2023) arkadaşı da İnci gibi sözlerin sevgi göstergesi olduğu algısına sahiptir. Bunu “Mesela karşımızdaki insana güzel sözler söyler ve iltifatlar edersek onu sevdiğimizi gösterir.” (Buse, 04.05.2023) sözleriyle ifade etmiştir. Aynı zamanda Buse sevginin göstergesi olarak eşitlik değerinin gerekliliğini “Arkadaşlarım bana iltifat ettiğinde ve diğer insanlarla eşit davranışlarda bulunurlarsa sevdiğimi hissederim.” (Buse, 22.05.2023) diyerek vurgulamıştır. Başka bir öğrenci ise bu iki arkadaşından farklı olarak somut olarak hediyeler vermenin sevginin göstergesi olduğunu düşünmektedir. Bu fikrini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

... Mesela hocam bir arkadaşına istediği bir şeyi ya da benim beğendiğim bir şeyi hediye almam ona değer verdiğimi yani aslında onu sevdiğimi gösterir. Değer verdiğimiz insanlara hediyeler almak bir sevgi göstergesidir. Bir keresinde bir arkadaşım bana kalemini vermişti bu onun beni sevdiğinin kanıtıdır... (Alin, 04.05.2023).

Mert ise Alin ile aynı görüşe sahiptir. “Ailemizden birisine hediye almak ya da onların bize hediye alması sevgidir.” (Mert, 22.05.2023) diyerek ifade etmiştir. Öğrencilerden İnci bir diğer görüşmede sevgi göstergesi olarak sözler görüşünün yanında şu sözlerle mimiklerimizin ve araştırmanın diğer bir araştırma konusu olan saygı değerinin de sevgiyi gösterdiğini dile getirmiştir.

... Gözler sevginin bir göstergesidir hocam. Mesela sevdiğiniz birine ya da bir şeye bakarken gözlerinizden belli olur ve gülümsersiniz. Ben dün okula gelirken sokakta bir kedi gördüğümde gülümsedim mesela. Ayrıca bir diğer gösterge de insana değer verilmesi ve kararlarına saygı duyulmasıdır... (İnci, 22.05.2023).

Başka bir öğrenci ise buna benzer olarak saygının sevginin bir göstergesi olduğu algısına sahip olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Bu düşüncesini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir.

...Hocam mesela tanıdığım ya da tanımadığım insanlar hiç fark etmez, bana saygılı davranılırsa ben bir insan olarak sevildiğimi hissederim. İnsanlar benimle sohbet ederse, benimle ilgilenilirse, iyi geçinmeye çalışılırsa, en önemlisi de fikirlerime değer verirse ve fikirlerime insanlar saygı duyarsa sevildiğimi hissederim... (Alin, 22.05.2023).

Öğrencilerin sevgi konusunda yaşantıları ise farklılık göstermektedir. Öğrencilerin büyük kısmı ailede ve evinde sevildiğini hissettiğini söylemiştir. Fakat toplumda ve okulda sevgisizlik örnekleri yaşadıklarını da dile getirmişlerdir. Öğrencilerden Alin bu konuda gözlemlediği bir sevgi eksikliğini şu cümlelerle aktarmıştır.

... Sevgisizlik konusunda bir örnek verecek olursam hocam mesela dün sabah yolda okula doğru gelirken bir baba çocuğu yanımda yürüyordu ve baba çocuğa ağladığı için bağıırıyordu ve çocuk zaten üzgündü ve ağlıyordu babasının yaptığı kötü bir davranıştı bence bu çevremizde sevgisizliğin olduğunun göstergesidir... (Alin, 04.05.2023).

Öğrenciler okulda da sevgi değerine dair farklı yaşantılara sahiptir. Bazı öğrenciler okulda sevgi değerinin yeterli olduğunu düşünürken bazıları sevgi değerinde eksikliklerin olduğu algısına sahiptir. Ferhat derste sevgi değerine dair deneyim ve gözlemlerini kendisine de öz eleştiri yaparak şu sözlerle aktarmıştır.

... Sınıfça birbirimizi sevdiğimiz bir arkadaş grubumuz var ve o arkadaş grubunda hepimiz iyi anlaşıyoruz. Ama sınıfın tamamını düşünürsek dışlanan arkadaşlarımız var. Onları çok sevmiyoruz ve dışlıyoruz. Sınıfta dışlanan iki kişi var. Birisi Turgut var dersleri dinlemediği için ve okula turist gibi gelip gittiği için onu dışlıyoruz. Diğer arkadaşımızla ise samimi olduğumuz için aslında, onunla dalga geçiyoruz tam olarak dışlanıyor diyemeyiz... (Ferhat, 22.05.2023).

Bir diğer arkadaşları ise okulda arkadaşları tarafından sevgisizlik hissettiğini şu sözlerle aktarmıştır. “Okulda arkadaşım ile konuşurken beni dinlemeden bırakıp gittiğinde ve benimle konuşmak istemediğinde sevgisiz hissederim.” (Alin, 22.05.2023)

Öğrencilerin okulda sevgi değerine dair algıları da çeşitlilik göstermektedir. Yağız “Çoğu hoca okulda bize anne baba şefkatiyle yaklaşıyor. Sevgisizlik yok.” (Yağız,

22.05.2023) demiştir. Bu kapsamda öğrenciler öğretmenlerden kaynaklanan bir sevgi eksikliği hissetmediklerini, fakat sınıf içinde ve okulda hissettiklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerden Eylül ne zaman sevgisizlik hissettiği sorusuna cevabını gözyaşları ile ifade etmiştir. Bu durum da öğrencinin okulda sevilmediğini hissettiğini kanıtlamaktadır. Eylül şu sözlerle kendini ifade etmiştir.

... Hocam ben okula geldiğim ilk zamanlarda sınıftaki arkadaşlarımın hepsi benden geldiğim yer yüzünden uzak durmuştu. Çok üzülmüş ve onların beni sevmeyişi hissetmişim. Ben buraya Bursa'dan geldim, aslen Ağrılıyım. Ama Bursa'da yaşıyorduk. Ablam liseye geçince buraya Eskişehir'e gelmek zorunda kaldık. Yani okula bu sene birinci dönemde geldim. Ama hala daha okula alışamadım. (Eylül, 01.06.2023).

Eylül'ün okulda kendisini sevgisiz hissettiğine dair sözlerinden sonra araştırma sürecinin ders gözlemi sürecinde Eylül'le ve sınıf arkadaşlarıyla iletişimine dair araştırmacının ders gözlemi notları incelendiğinde sınıfta ve teneffüslerde yalnız oturduğu, ders esnasında arkadaşlarıyla iletişim kurmaktan kaçındığı bulgulanmıştır. Konu ile ilgili ders ve sınıf öğretmeni olan Deniz Öğretmen ile de iletişime geçilmiş Deniz Öğretmen konu hakkında bilgisinin olduğunu ve Eylül'ün sınıftaki arkadaşlarıyla uyumlu bir iletişim yakalayamadığını dile getirmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin etnik kökenleri sebebiyle sınıf arkadaşları tarafından sevgisizlik hissettiği araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin ailelerinde gördükleri sevgi değerinin toplumda ve okuldakine göre daha olumlu olduğu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Buse bunu “Evde annem babam ve kardeşlerim hep birbirimize karşı sevecen ve iyi davranıyoruz bu da aramızda sevgi olduğunun kanıtıdır.” (Buse, 04.05.2023) sözleriyle dile getirmiştir. Başka bir öğrenci “Evde özellikle babam abim ve ben çok iyi anlaşırız hep beraber zaman geçirir ve eğleniriz, bunun sebebi de sevgidir.” (Mert, 08.05.2023) diyerek ailesinde sevgin olduğunu söylemiştir. İnci de ailesinde sevgi değerini fiziksel olarak göstermenin önemine vurgu yapmış, “Sevgi her gün babam tarafından gösteriliyor. Sarılıyor, canım, güzelim, birtanem diyor.” (İnci, 22.05.2023) sözleriyle ifade etmiştir. Yağız ise “Bu hafta babam bana sarıldığında sevildiğimi hissettim.” (Yağız, 22.05.2023) demiştir. Eylül de “Anneme bugün dışarı çıkmak istediğimi söyledim kabul etti yani aslında benim istediğim bir şeyi yaptı bunu beni sevdiği için yaptı.” (Eylül, 01.06.2023) sözleriyle ailesinde sevgi değerini hissettiğini aktarmıştır. Yalnızca üç öğrenci ailesinde zaman zaman sevilmediğini hissettiğini ifade etmiştir. Öğrencilerden ilki sevgisizlik hissettiği bir durumu şu sözler ile aktarmıştır.

... Hocam ben sevilmediğimi hiç hissetmedim, hissettiysem de şu an hatırlamıyorum. Aslında düşününce ailem tarafından bir ders notum düşük geldiğinde, sınavlarda başarısız olduğumda sevgisizlik hissediyorum. Çünkü bana o zaman çok kızıyorlar. Arkadaşlarımla ise küstüğümde ve benim onlarla paylaştığım sırlarımı başkalarıyla paylaştıklarında sevgisizlik hissederim... (Ferhat, 22.05.2023).

Öğrencilerden ikincisi ise “Dün annemle tartıştığımızda sevilmediğimi hissettim.” (Buse, 22.05.2023) diyerek ailesinde de sevgisiz hissettiğini dile getirmiştir. Yağız da “Bir keresinde kuzenlerim gelmişti bayramdı. Beraber lunaparka gidecektik ama kuzenlerim ben küçüğüm diye yanlarında lunaparka götürmek istemediler o zaman sevilmediğimi düşündüm.” (Yağız, 22.05.2023) diyerek yaşı sebebiyle sevgisizlik hissettiği algısına sahiptir.

Öğrenciler toplumda sevgi değerine verilen önemin azalmasının sonuçları konusunda ise olumsuz görüşlere sahiptirler. Öğrencilerin sevginin eksikliğinin, şiddete, kavgalara, saygısızlığa, eşitsizliğe, adaletsizliğe sebep olduğunu algısına sahip olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler sevgi eksikliğinin sonuçlarını “İnsanlar arasında güvensizlik başlıyor. Kimse kimseye güvenmiyor. İnsanlar birbirlerini sevmedikleri için birbirlerine daha kolay şiddet uygulayabiliyorlar.” (Alin, 14.06.2023) sözleriyle ifade etmişlerdir. Bir diğer öğrenci ise sevgisizliğin sadece insanlar arasındaki boyutunu değil tüm canlılara karşı boyutunu ele alarak “Mesela bitkileri, ormanı sevmeyen insanlar ormanları bilinçli olarak yakıyorlar bu aslında direkt geleceğimize zarar veriyor.” (İnci, 14.06.2023) demiştir. Bir diğer arkadaşı sevginin eksikliği için “Hayat durur. Bitkiler sulanmaz, ormanlar yakılır tahrip edilir, hayvanlar öldürülür hatta insanlar birbirlerini öldürür.” (Mert, 14.06.2023) diyerek sevgisizliğin toplumsal bir soruna yol açacağını ifade etmiştir. Buse bu konudaki görüşünü aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

... İnsanlar bitkilere, hayvanlara zarar vermeye başlıyor çünkü zaten onları sevmiyor ve değer vermiyorlar. Haberlerde bunu sık sık görüyoruz, hayvanları dövenler, ormanları yakanlar var ayrıca insanlar birbirine şiddet uyguluyor, kavgalar başlıyor hatta saygı duymuyorlar. Bu da insanların mutsuz olmaya başlamasına neden oluyor aslında... (Buse, 14.06.2023).

Ferhat bu konuda “İlk olarak yardımlaşma yok oluyor. Komşu komşunun külüne muhtaçtır diye bir atasözümüz vardır insanlar birbirini sevmezse bunlar ortadan kaybolur.” (Ferhat, 14.06.2023) yorumunu yapmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin sevgisizlik değeri eksikliğinin toplumda milli kültür öğelerine zarar verdiği algısında olduğu araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrenciler kendilerinin sevgi değerini benimsediğine dair çeşitli yaşantılara sahip olduğu tespit edilmiştir. Tüm öğrenciler kendisinin yeterince sevgi değerine sahip olduğu algısına sahiptir. Bir öğrenci “Eski basketbol hocamı gördüğümde onunla konuştum ve selam verdim.” (Mert, 14.06.2023) demiştir. Diğer bir öğrenci ise arkadaşına benzer olarak “En son arkadaşlarıma sevgi gösterdim. Onlarla vakit geçirdim ve eğlendim. Ayrıca bugün futbol kursumdan dönerken elimde yiyemediğim kalmış bir ekmeğim vardı ekmeğimi yolda gördüğüm bir köpeğe verdim.” (Ferhat, 14.06.2023)” demiş ve kendisinin ayrıca hayvanlara da sevgisi gösterdiğini vurgulamıştır. Benzer bir yorumu İnci de “Dün bir yavru kedi buldum üç tane onları sevdim besledim, zarar gelmemesi için önlem aldım.” (İnci, 14.06.2023) diyerek dile getirmiştir. İnci daha önce de hayvanları olduğundan, onları sürekli sevdiğinden bahsetmiştir. Alin da İnci gibi okulun çevresinde bulunan kedilere sevgi gösterdiğini “Buraya gelirken kediler gördüm onları sevdim.” (Alin, 14.06.2023) sözleriyle ifade etmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin çoğunun hayvan sevgisi taşıdığına inandığı ve bunu belirttikleri araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrenciler sevgi değerinin toplumda arttırılması için de çeşitli fikirlere sahiptirler. Öğrenciler sevginin arttırılması için en büyük görevin aileye düştüğü algısındadırlar, devamında okulda eğitimlerin artırılması, saygının arttırılması gibi çözüm önerileri sunmuşlardır. Öğrencilerden biri sevginin arttırılması için “Herkes doğru davranışı yapmalı, ailenin, öğretmenlerin sözünü dinlemek, kararsız kaldığımız zamanlarda başkalarının fikrini almak.” (Eylül 01.06.2023) diyerek fikrini belirtmiştir. Başka öğrenci sevgi için çabanın gerekliliğinden bahsetmiş bunu aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

... İnsanların birbirini sevmek için uğraşması gerekiyor, çünkü insanlar sevmek için çaba göstermiyor. Mesela başta sevmediğimiz bir yiyeceği deneyerek sevebiliriz bir hobiyi de aynı şekilde. Bazen insanlar sevse de sevgisini göstermeye çekiniyor ya da göstermek istemiyor. Bence seviyorsak sevgimizi davranışlarımızla karşımızdaki kişi veya canlıya daha fazla göstermeliyiz... (Yağız, 22.05.2023).

Arkadaşı da Yağız’a benzer bir yorumda bulunmuş o da insanların sevmediği canlılara bir şans vermesi ve sevmek için çabalamasının gerekliliğini “Sevmediğimiz insanların ya da hayvanların da iyi yanlarını bulmaya çalışırsak sevgi artar. Mesela hayvanlardan kediyi sevip kurbağayı sevmiyorsak kurbağanın iyi yanlarını bulmaya çalışmalıyız bu sayede kurbağayı da sevebiliriz.” (Alin, 22.05.2023) sözleriyle savunmuştur. Başka bir öğrenci bu konuda hayvan şiddetine dair yaptırımların gerekliliğinden bahsetmiş ve şunları söylemiştir.

... Hocam özellikle hayvan sevgisi konusunda yaptırımlar olmalı, çünkü hayvanları sevmeyen kişiler onlara şiddet uyguluyorlar haberlerde sürekli görüyoruz kürekle döverek hayvan öldürüyorlar. Bu konuda cezalar olursa inşalar şiddet uygulayamazlar. İnsanlar

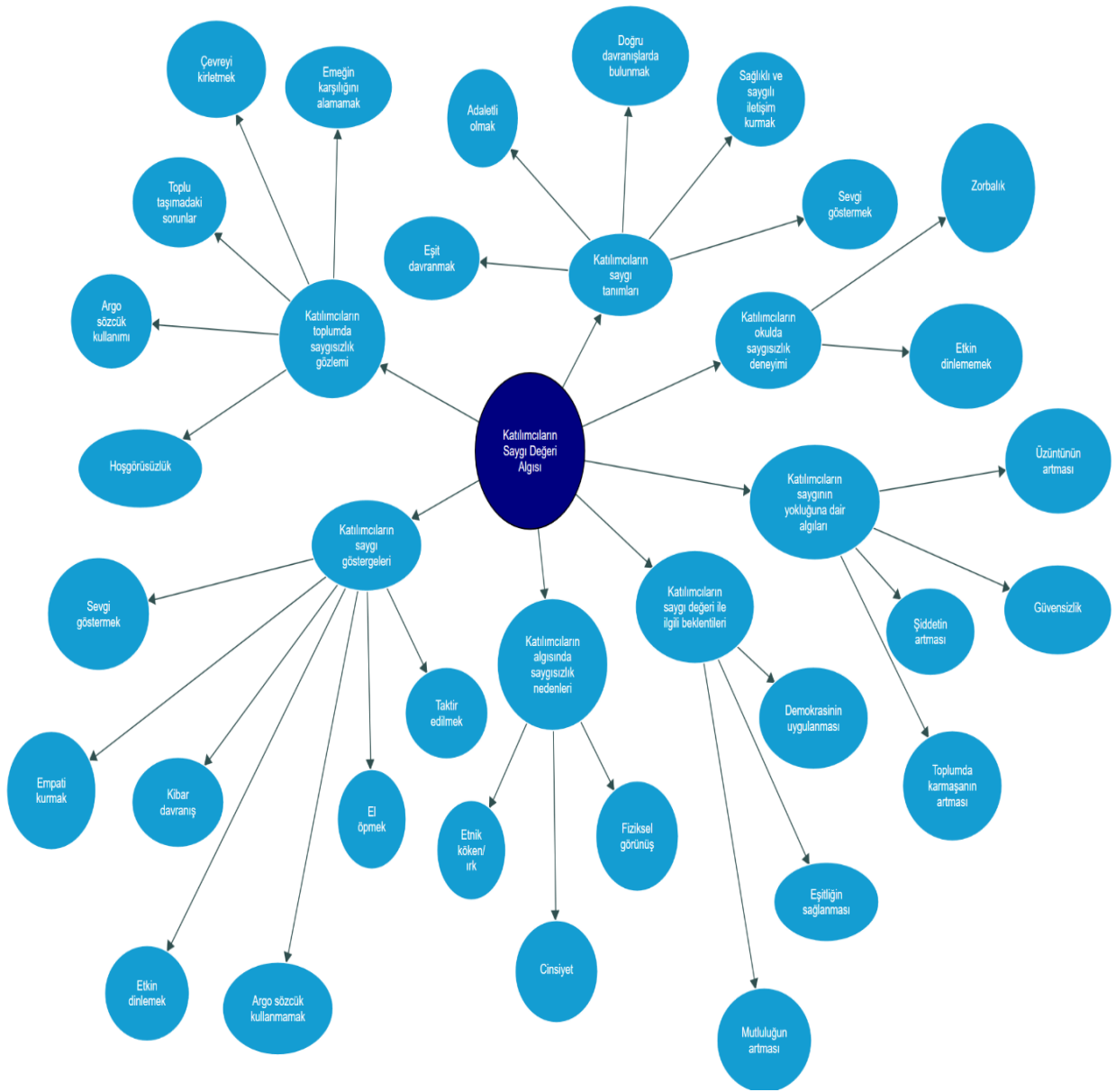
arasındaki sevgi için ise kişi özür dilemeyi bilmeli ve yaptığı şeylerin sorumluluğunu alabilmeli... (İnci, 22.05.2023).

Mert de yaptırımların gerekliliğinden “Sevmeyen insanlar şiddet uyguluyor. Hayvan veya insana karşı yapılan şiddetlerde yapan kişiye cezalar verilmeli hapse atılması ve kanunlar çıkartılmalı.” (Mert, 22.06.2023) sözleriyle bahsetmiştir. Ferhat’sa insanların birbirini tanımasının sevgiyi arttıracaklarını “Bir insan kavgalı olduğu bir insanla fiziksel şiddete girişmeden konuşarak bunu halletmeli, ayrıca tanımak sevgiyi artırır. Tanıdıkça hayvanları sevebiliriz, insanlar tanıyıp birbirlerini severse, birbirlerine verdikleri zararlardan pişman olurlar ve bir daha zarar vermezler.” (Ferhat, 22.05.2023) cümleleriyle ifade etmiştir.

Araştırma sürecinde tüm verilerin analizinin yapılması sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi 7.sınıf öğrencilerinin sevgi değerini; bağ, saygı, mutluluk, güven, ilgi değer kavramlarıyla tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Tüm öğrenciler toplumda sevgi değerinin eksik olduğuna dair yaşantı örneklerine sahiptir. Ayrıca öğrenciler toplumda ve okulda sevgisizlik örneklerini rahatlıkla verirken ailelerinde sevgisizlik hissetmediklerini söylemiş buna karşın farklı görüşmelerde ailelerinde de sevgisizlik hissettiklerine dair çeşitli örnekler vermişlerdir. Öğrencilerin okulda öğretmenlerden veya okuldan kaynaklanan bir sevgisizlik hissetmedikleri fakat sınıf arkadaşları tarafından hissettikleri araştırmanın bulgularından birisidir. Tüm öğrenciler sınıflarında sevilmeyen arkadaşlarının olduğunu ve bu kişilerin sınıftan dışlandığını söylemiştir. Öğrenciler sevginin türleri konusunda da farklı örnekler vermişlerdir. Bunlar kardeş sevgisi, bitki sevgisi, hayvan sevgisi, aile sevgisi, hobilerdir. Evcil hayvan sahibi olan öğrencilerin hayvan sevgisi ve hayvanlara uygulanan şiddet konularında evcil hayvan sahibi olmayanlara göre daha duyarlı olduğu ve sevgiden bahsettiğinde sıklıkla hayvanlarından örneklendirmeler yaptıkları araştırmanın bulgularından birisi olmuştur. Öğrenciler sevilmemelerinin nedenleri konusunda ise etnik kökenleri ve yaşları olarak iki farklı görüşe sahiptirler. Öğrencilerin sevginin göstergeleri konusunda da fikirleri çeşitlilik göstermektedir. Bunlar, sözler, gözler, hediyeler, iltifatlar, ilgi, saygı, eşitliktir. Sevginin toplumda azalmasının sonuçlarının olumsuzluğu konusunda öğrenciler fikir birliğine sahiptir. Öğrencilerin sevgisizliğin toplumda şiddeti, güvensizliği, mutsuzluğu arttıracak yorumlarında bulunduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Sevginin arttırılması için ise öğrenciler, çabalamanın gerekliliği, yaptırımların uygulanması, saygının arttırılmasının gerektiği kanısındadır.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Saygı Değerine Dair Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin saygı değerine dair algısı ile ilgili toplamda 32 tane kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 7 adet temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 3’te gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin saygı değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 3: Katılımcıların Saygı Değeri Algısı

NVivo 14 paket programı kullanılarak yukarıda verilen şekil oluşturulmuştur. Şekilde verilerin analizi sonucu elde edilen kod ve temalara yer verilmiştir. Şekil 3'te görüldüğü üzere öğrenciler saygı değerini tanımlarken olumlu kavramlar kullanmışlardır. Öğrencilerin saygı değerine dair beklentilerin toplumda olumlu etki göstereceği belirlenmiştir. Katılımcıların toplumda ve okulda saygısızlık gözlemlerinin fazla olduğu şekilde görülmektedir. Öğrencilerin toplumda saygı göstergesi olarak gördüğü tutum ve davranışlar çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca öğrenciler kendilerine saygısızlık yapılma nedenleri ile ilgili olarak ise üç farklı kod bulgulanmıştır.

Öğrencilerin saygı algılarının çeşitlilik gösterdiği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler saygıyı eşitlik, sevgi, adalet, iyi ve doğru davranış, kendisinden yaşça büyük kişilere kötü söz söylememe ve hakaret etmeme gibi olumlu kavramlarla tanımlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin birçoğu araştırma esnasında saygının kendilerinden büyük insanlara gösterildiğine dair örneklemeler yapmıştır. Yağız saygı kavramını kendi sözleriyle şu şekilde tanımlamıştır. “Bir insanın büyüklerine ailesine ya da başka bir kişiye gösterdiği doğru davranış saygıdır.” (Yağız, 04.05.2023) benzer algıya sahip diğer bir öğrenci “Bizden büyük bir insana yolda giderken yardım etmek ya da ellerini öpmek saygıdır.” (Mert, 04.05.2023) sözleriyle saygıyı kendinden büyüklere gösterilecek uygun davranışlar olarak tanımlamıştır. Ferhat “Büyüklerimize saygılı davranmak, hakaret etmemek, uygun ve iyi davranmak saygıdır. Örnek olarak dede ve ninelerimize daha saygılı davranırız.” (Ferhat, 04.05.2023)” sözleriyle saygıya dair algısını arkadaşlarına benzer şekilde tanımlamıştır. Arkadaşlarından farklı düşünen Alin saygının yalnızca kendilerinden yaşça büyüklere gösterilmediğini düşünmüş ve düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir. “Saygı iyi söz söylemek ve insanlara iyi bir şekilde davranmaktır. Hem büyüklerimize hem de küçüklerimize kaba davranmak bağırıp çağırmak saygısızlıktır.” (Alin, 04.05.2023)

Öğrencilerin saygı deneyimlerinin ve algılarının evde, okulda ve toplumda farklılık gösterdiği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerin hepsi okulda veya toplumda karşılaştıkları saygısızlık örnekleri verirken evlerinde ve ailelerinde saygısızlık örnekleri veren yalnızca iki öğrenci bulunmaktadır. Diğer öğrenciler ailelerinde hep saygı değerinin uygulandığını dile getirmişlerdir. Yalnızca ders sonrası dağıtılan ders günlüklerinde Melis saygısızlık örneği olarak “Saygısızlık = Ablam anneme hep bağırır.” (Melis, 22.05.2023) yazmıştır. Görüşme yapılan öğrencilerden Eylül ailesinde kendisine saygı duyulmadığını hissettiğini şu sözleriyle dile getirmiştir. “Ailemde özellikle benimle alakalı durumlarda benim fikrim alınmıyor, annem ve ablam hep benim yerime karar veriyor. Bu şekilde yapılmasa saygı duyulduğumu hissederim.” (Eylül, 01.06.2023) Buse ise evlerinde saygı değerinin göstergesini doğru kelime seçimi olarak tanımlamıştır. “Mesela biz evde birbirimize karşı hep düzgün kelimeler kullanırız ve birbirimizi kırmayız bu bir saygı göstergesidir.” (Buse, 08.05.2023) İnce de ailesindeki saygı değerini “Babamızla konuşurken daha dikkatli olmaya çalışmamız evde saygılı olduğumuzun göstergesidir.” (İnci, 04.05.2023) diyerek dile getirmiştir. Fakat aynı öğrenci başka bir görüşmemizde ablasının kendisine saygısızlık yaptığını “Dün dışarı

çıkacaktık rimel sürmek istediğimde ablam buna izin vermedi iğrenç olmuş dedi. Bu benim kararım buna karışması saygısızlık.” (İnci, 22.05.2023) diyerek evde saygısızlık yaşantısından bahsetmiştir. Mert ise “Babam konuşurken evde abim onu dinler sonrasında konuşur bu saygıdır.” (Mert, 08.05.2023) sözleriyle evlerinde ve ailelerinde saygı değerini aktarmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin evde ve ailelerinde saygı değerine dair daha olumlu bir algıya sahipken okulda ve toplumda çeşitlik olumsuzluklara şahit oldukları ve toplumda ve okulda saygı değerine dair daha olumsuz bir algıya sahip oldukları araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin okulda saygısızlıkla karşılaştıkları yaşantı örnekleri de bulunmaktadır. Öğrencilerin hepsi okulda ve derslerde saygısızlık örnekleri vermiştir. Görüş bildiren ilk öğrenci bu konuda gözlemlerini şu cümlelerle aktarmıştır.

...Hocam mesela bir öğrenciyi öğretmen derste soru çözmek için tahtaya çıkartıyor, arkadaşımız tahtadayken diğer öğrenciler onu hiç dinlemiyor ve sürekli konuşuyor, tahtadaki arkadaşımızın yerine onun kafasını karıştırmak için saçma cevaplar söylüyorlar ya da öğretmen ders anlatırken öğrenciler öğretmeni dinlemiyor bunlar saygısızlık... (Mert, 22.05.2023)

Arkadaşına benzer bir yorumda bulunan Ferhat ise ders içindeki saygısızlık gözlemini “Derste kendi aramızda konuşup öğretmeni dinlememiz saygısızlıktır. Öğretmen bize boşuna bilgi vermeye çalışıyor bu durumda.” (Ferhat, 22.05.2023) diyerek aktarmıştır. Buse ise öz eleştiri yaparak “Bazen derste hocadan ya da dersten sıkılıp kendi aramızda konuşmaya başlıyoruz bu aslında öğretmene yaptığımız bir saygısızlık.” (Buse, 22.05.2023)” demiştir. İnci de ders içindeki gözlemini “Hoca arkasını döndüğü anda herkes şaka bile olsa birbirine vurmaya ve konuşmaya başlıyor bu saygısızlık.” (İnci 22.05.2023) cümlesiyle paylaşmıştır. Sınıf arkadaşı ise benzer derste yaşadığı bir durumu “Bir çocuk derste kalkıp başka arkadaşının yanına gidiyor ya da konuşuyor saygısızlıktır.” (Alin, 22.05.2023) sözleriyle paylaşmıştır. Yağız “Çoğu derste çok fazla öğrenci hocaların arkalarından kötü sözler söylüyor ve konuşuyor.” (Yağız, 22.05.2023) sözleri ile derste gözlemlediği saygısızlıkları paylaşmıştır. Eylül “Öğretmen ders anlatırken arkadaşlarımın sürekli konuşması, öğretmenin uyarısına rağmen devam etmeleri saygısızlık.” (Eylül, 01.06.2023) demiştir. Bu kapsamda görüşülen tüm öğrencilerin okulda ve ders esnasında sınıf arkadaşlarının saygı değerinin uyguladığına dair olumsuz görüş birliğine sahip olduğu araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin toplumda da saygı algılarının da çeşitli olumsuz yaşantılar içerdiği bulgulanmıştır. Öğrenciler bu yaşantıları şu cümlelerle kendisini ifade etmiştir.

...Hocam mesela ben geçen gün çarşıda ayakkabı boyayan bir adama denk geldim, adama bir kişi geldi ve ayakkabısını boyattı. Ardından boyacı adam 20 TL ücreti olduğunu söyledi, fakat ayakkabısını boyatan kişi 20 TL vermemekte ısrar etti ve 10 TL verdi. Bu durumda boyacı adamın hakkı yani emeği yendi bu durum saygısızlık örneğiydi... (İnci, 04.05.20223)

Diğer öğrenci toplumda karşılaştığı saygı değeri eksikliğini kendi kelimeleri ile aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

...Hocam öncelikle sokakta yerlere çöp atılması bence çok saygısız bir hareket. Ayrıca toplu taşımada bizden büyük insanlara yer verilmiyor olması saygısız bir davranıştır. Mesela gene toplu taşımada ya da sokakta yürürken insanların etrafındaki kişileri düşünmeden bağıra bağıra konuşmaları da saygısızlıktır... (Eylül, 04.05.20203)

Alin “Toplu taşıma araçlarında yer verilmiyor saygı konusunda eksik olduğumuzun göstergesidir.” (Alin, 04.05.2023) sözleriyle olumsuzlukları dile getirmiştir. Başka öğrenci ise yaşamış olduğu saygı değeri eksikliğini “Okulda veya dışarda çok fazla kötü söz kullanımı küfür ve argo var bunlar saygısızlıktır. Ayrıca liseli çocuklar bizden büyük oldukları için bize kötü davranıyor ve saygı duymuyor.” (Yağız, 04.05.2023)” sözleriyle aktarmıştır. Buse ise “İnsanlar birbirlerine karşı düzgün konuşmuyor ve kalp kırıyorlar bu saygısızlıktır.” (Buse, 08.05.2023) demiştir. Bu kapsamda öğrencilerin toplumda yaşamış oldukları ya da gözlemledikleri saygı değeri algısının olumsuz olduğu araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrenciler özellikle toplumda ve okulda saygı değerinin eksiliğini vurgularken kendilerinin saygılı bireyler oldukları algısındadır. Alin “Geçen hafta otobüste ayakları tutmayan bir teyzeye yer verdim.” (Alin, 14.06.2023) diyerek kendisinin yaşantısında saygılı olduğu bir anı somutlaştırmıştır. İnci ise “Başkalarının dinine saygı duyuyorum ve ayırım yapmıyorum.” (İnci, 14.06.2023) diyerek eşitlik ve saygı kavramlarını ilişkilendirmiştir. Saygılı bir birey olduğunu düşünen Mert öğrenci “Mesela aile büyükleri konuşurken onların sözlerini kesmem ve dinlerim.” (Mert, 14.06.2023) demiştir. Ferhat ise saygılı bir birey olduğunu, saygılı davranış örneğini yaşantısından örnekler vererek aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

... Öğretmenim mesela ailem, öğretmenlerim ya da benden yaşça büyük kişiler bana bağırdıklarında ya da bir sebepten dolayı bana kızdıklarında ben de onlara aynı tepkiyi vermiyorum ve onlara bağırıp, kızmıyorum. Çünkü o kişilerin beni düşündüğünü biliyorum ve onlara karşı olan saygımı daima koruyorum... (Ferhat, 14.06.2023).

Bu kapsamda öğrencilerin kendilerinin saygı değerine sahip oldukları ve hayatlarına bu değeri davranışlarına yansıttıkları algısına sahip oldukları fakat çevrelerindeki insanların saygı değerini benimsemelerine dair çoğunlukla olumsuz bir algıya sahip oldukları araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerin saygısızlığa uğrama nedenleri hakkında da görüşlerinin ise fiziksel özellikleri olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Bu konuda açık uçlu soru formuna bir öğrenci “Yani kilomdan dolayı bazen oluyor ama bu beni çok üzen bir durum değil.” (Buse, 14.06.2023) demiştir.

Öğrencilere göre saygının göstergeleri de çeşitlilik göstermektedir. Öğrenciler saygının göstergesi olarak, empati, sevgi, kendi fikrinin sorulması, kibarlık, değer verme, eşitlik, el öpmek, yardımseverlik, insanların sözünü kesmeden dinlemek, hakaret etmemek gibi farklı durum örnekleri vermiştir. Ders sonrasında öğrencilere dağıtılan ders günlüklerinde “Bayramda babaannemin elini öpmeye gittim.” (Melis, 22.05.2023) diyerek bunun saygının göstergesi olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Bir öğrenci saygının göstergesini “Aile büyükleri konuşurken söz kesmemek, araya girmemek.” (Mert, 22.05.2023) olarak dile getirmiştir. Aynı zamana Mert saygının göstergesi olarak fikirlerinin dikkate alınması durumu da şu sözleriyle belirtmiştir. “Bir şey konuşulurken ya da alınırken benim de fikrim alınırsa bana sorulursa saygı duyulduğunu hissederim.” (Mert, 22.05.2023) diğer bir öğrenci ise düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir. “Hocam bir insanın karşısında birisi konuşuyorsa onu dinlemesi, onun sözünü kesmemesi, insanlara kötü söz söylememesi saygının göstergesidir. Ayrıca saygı sadece büyüklere değil herkese karşı gösterilmelidir.” (Buse, 22.05.2023) Alin ise saygının göstergesini “Kötü söz söylememek, ses tonunu doğru kullanmak, kibar olmak.” (Alin, 22.05.2023) sözleriyle ifade etmiştir. Bir öğrenci ise arkadaşlarından farklı bir noktaya değinerek saygının göstergelerinden birisinin empati olduğunu şu sözleriyle aktarmıştır. “İnsanlara karşı daha dikkatli davranıyor olmak, empati kurmak saygının göstergesidir.” (Eylül, 01.06.2023) Yağız ise saygıyı yardımseverlik değeri ile eşleştirerek düşüncelerini şu cümle ile dile getirmiştir. “Birisi bana yardım ederse saygı duyulduğunu hissederim.” (Yağız, 22.05.2023)

Öğrenciler kendilerine saygı duyulduğunu hissettikleri yaşantı örnekleri de vermişlerdir. Öğrenci okulda saygı duyulduğunu hissettiği bir anı şu sözlerle anlatmıştır.

... Hocam bir keresinde okulda bir şiir yarışması düzenlenmişti ve ben de öğretmenimin isteği ile bu yarışmaya katılmışım. Yarışmada şiirimi okurken okuldaki herkes şiirimi sessizce dinlemişti ve sonrasında beni alkışlamışlardı. İşte o zaman saygı duyulan birisi olduğumu ve bana saygı duyulduğumu hissetmişim... (Alin, 22.05.2023).

Eylül ise benzer bir şekilde kendisine saygı duyulduğunu hissettiği bir sanını şu cümlelerle aktarmıştır.

... Bir keresinde okulda yarışma bir yarışma düzenlenmişti ve herkes sırayla şiir okuyordu, bana mikrofon kalmadığı için verilmemişti ama ben bağırarak okumuştum ve diğer

arkadaşlarımın sesi mikrofon olmasına rağmen çıkmazken benim sesim oldukça gür bir şekilde duyulmuştu. Tören bitikten sonra Türkçe öğretmenim gelip bana aferin demişti çok mutlu olmuştum... (Eylül, 22.05.2023).

İnci ise babasının kendisine saygı duyduğunu hissettiğini yaşantısından örneklerle şöyle betimlemiştir. “Cuma günü markete gittim ve çikolata aldım babam hiç itiraz etmedi, yemek istememe karışmadı bu saygıydı.” (İnci, 22.05.2023) Öğrencilerden bir diğeri saygı duyulduğunu hissettiği bir anı şu şekilde dile getirmiştir. “Arkadaşlarım bir zamanlar doğum günümü hatırlamış ve kutlamıştı o zaman kendimi çok iyi hissetmişim.” (Ferhat, 22.05.2023)

Öğrencilerin saygısızlığın toplumda çeşitli sonuçları olduğuna dair hemfikir oldukları ve saygısızlığın toplumda olumsuz sonuçlar doğurduğu algısında oldukları araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerden Ferhat saygısızlığın topluma etkileri konusunda daha bireysel bir yorumda bulunarak şunları söylemiştir. “Büyüklerimize saygısızlık yapılırsa büyüklerimiz bizi iyi eğitemediğini düşünür ve kendisini değersiz hisseder.” (Ferhat, 14.06.2023) diğer öğrenciler ise saygısızlığın daha çok şiddete, kargaşaya, tartışmalara, güvensizliğe yol açtığı algısına sahiptir. Öğrenciler bu konuda fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir. “Sürekli kavgalar oluyor, insanlar arasında tartışmalar çıkıyor çünkü insanlar artık birbirlerinin fikirlerine saygı duymuyorlar, bu sebeple de atışmalar tartışmalar başlıyor. Hatta insanlar arasında şiddetin yayılmasının ve artmasının sebeplerinden birisi bu.” (Buse, 14.06.2023) Mert saygısızlık sonucunda insanların birbirini artık dinlemediğini söylemiştir. İnci ise “Aynı şekilde karmaşaya ve şiddete yol açıyor. İnsanlar birbirlerinin fikirlerine saygı duymuyorlar ve bu da kavga çıkartıyor.” (İnci, 14.06.2023) demiştir. Öğrencilerden Alin arkadaşlarından farklı olarak saygısızlığın sonucu olarak güvensizlik duygusunun oluştuğunu şu sözlerle dile getirmiştir. “İnsanların güvenleri azalıyor. İnsanlar birbirlerine saygısızlık yaptıkça saygısızlık yapılan kişi üzülüyor.” (Alin, 14.06.2023)

Öğrenciler toplumda gözlemledikleri ya da yaşadıkları saygısızlığın azaltılması ve saygı değerine önem verilmesi için çeşitli önlemler ve çözüm fikirlerine sahiptir. Öğrencilerin saygı değerinin sağlanması için alınması gereken önlem algıları yaptırımlar, daha uygun davranışlar, eğitim, sevgi ve aile gibi çeşitlilik göstermektedir. Bu konuda Yağız düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır.

... Hocam bence büyükler saygısızlık yapan çocuklara daha sert tepkiler vermeli. Mesela eskiden hocalar derste onlara saygısızlık yapan öğrencilere bağırıp kızar ceza verirlerdi bu da o öğrencilerin saygısızlık yapmalarını engelliyordu. İnsanlar saygısızlık yapmaya çekinmeli bu insanlara cezalar verilmeli bu sayede saygısızlığı azaltabiliriz... (Yağız, 22.05.2023).

Mert de aynı arkadaşı Yağız gibi yaptırımlar ile saygı değerinin toplumda artacağı inancına sahiptir. Görüşünü “Büyüklerin saygısız kişileri uyarmaları sonucunda düzelir. Yaptırımlar ceza şeklinde olmalı ki saygısızlığı yapan kişi akıllansın.” (Mert, 22.05.2023) sözleri ile ifade etmiştir. Alın bu konuda eğitimin toplumda saygısızlığı azaltacağı görüşüne sahipken İnci saygı değerinin temel taşının aile olduğu görüşünü savunmuştur. Bu fikirlerini şu sözlerle belirtmiştir.

... Hocam bence saygı konusunda belirleyici olan ailedir. Evde anne babalar çocuklarını sürekli uyarırsa ya da anne baba evde saygılı şekilde davranırsa yetişen çocuklar da saygılı olmaya başlar. Saygılı yetişen çocuklar okulda ve derste öğrenciyken de dışarda gezerken de saygılı davranmaya başlar... (İnci, 22.05.2023).

Bir diğer öğrenci saygısızlık konusundaki fikirlerini “Toplumda bir kişi başkasına kötü davranırsa karşısındaki de ona o şekilde karşılık veriyor. Bu sebeple herkesin kendisini değiştirmeli.” (Buse, 22.05.2023) diyerek ifade etmiştir. Ferhat ise saygı değeri ile sevgi değerini eşleştirmiş ve bunu “Saygısızlığın çözümü sevginin artmasıdır. Hepsi bir zincir gibidir.” (Ferhat, 22.05.2023) diyerek dile getirmiştir.

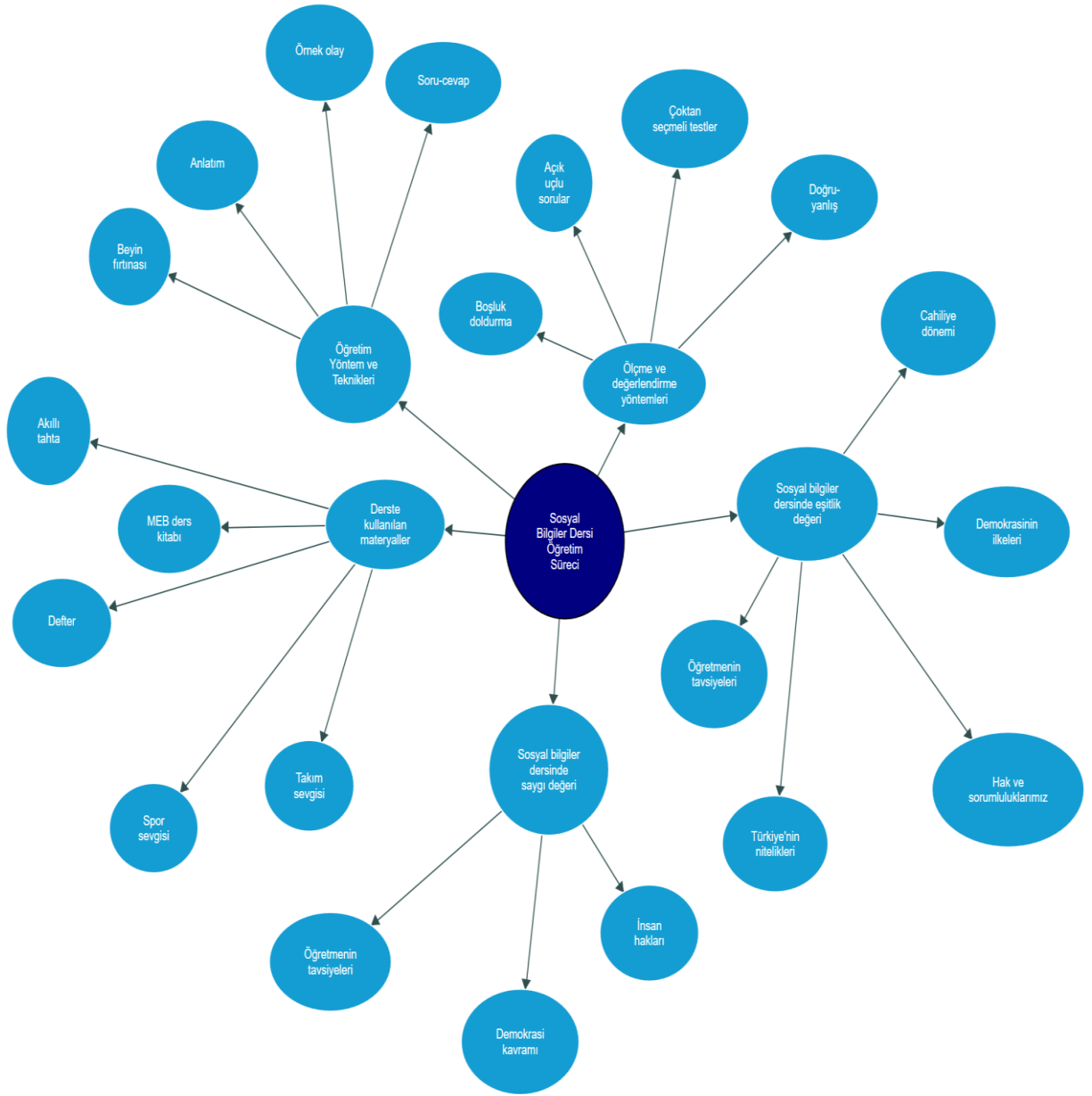
Araştırma sürecinde düzenli olarak ders gözlemleri yapılmıştır. 30.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen öğrencilere kitaptaki bir etkinliği yaptırmış bu etkinlik sırasında öğrencilere Dünyanın daha huzurlu ve yaşanabilir bir yer olması için nelerin olması gerekir?” Sorusunu sorduğunda öğrenciler saygı cevabını vermiştir. Dersin devamında öğretmen demokrasinin ailede nasıl sağlanacağı sorusu öğrencilere yöneltilmiş. Öğrenciler; Karar alınırken herkesin fikrine saygı duyulması cevabını vermiştir. Son olarak aynı ders sürecinde Öğretmen okulda nasıl demokratik olunacağını sordu buna öğrenciler; sınıfta herkesin görüşlerine saygı duyulduğunda yanıtını vermiştir. (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2023). Bu kapsamda öğrencilerin gerek okulda ve sınıfta gerek toplumda gerek ise ailelerinde saygı değerini temel bir gereklilik olarak gördüğü araştırmanın bulgularından birisidir.

Araştırma sürecinde tüm verilerin analizinin yapılması sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi 7.sınıf öğrencilerinin saygı değerini; eşitlik, sevgi, adalet, uygun davranış, doğru konuşma gibi olumlu kavramlarla tanımlamaktadır. Buna karşın öğrencilerin tümü okulda ve toplumda saygısızlık olarak algıladıkları davranışları gözlemlemiş ya da bu davranışlara maruz kalmışlardır. Öğrenciler saygısızlık olarak hakaret etme, küfürlü konuşma, kavga, adaletsizlik, şiddet gibi olumsuz kavram algılarına sahiptir. Öğrencilerin büyük bir kısmı okulda ve toplumda saygısız davranışları gözlemlediğini ama ailelerinde saygılı olduklarını söylemiştir. Fakat gözlemler ve

görüşmeler esnasında ailelerinde yaşanan saygısızlık örnekleri vermişlerdir. Öğrencilerin kendilerine saygısızlık yapılmasının nedeni olarak yaşlarını ve fiziksel özelliklerini gördükleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler saygı değerinin toplumda düzeni ve huzuru sağladığına inanırken, bu değer kaybının toplumda şiddete, kavgalara, tartışmalara, üzüntü ve güvensizliğe neden olduğu algısına sahiptirler. Bu olumsuzlukların yaşanmaması için ise öğrenciler önlem olarak; eğitim verilmesini, sevgi değerinin artırılmasını, yaptırımların uygulanması önerilerini sunmuşlardır.

4.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerinin Öğretim Süreci

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi ile bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular sonucunda 19 adet kod ve kodların analizi ile 5 adet temaya ulaşılmıştır. Bahsi geçen kod ve temalar şekil 4’te gösterilmiştir. Elde edilen tüm veriler Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik, saygı ve sevgi değerinin işleniş başlığı altında aktarılmıştır.

Şekil 4: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Süreci

Yukarıda NVivo paket programı kullanılarak oluşturulan şekil 4'te Sosyal Bilgiler öğretmenin öğretme sürecinde farklı ve çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanmadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde değerlerle bağlantı kurulması incelendiğinde ise en çok eşitlik değeri ile konu veya kazanımların ilişkilendirildiği görülmektedir. Sevgi değeri ile ilişki kurulan bir kod veya temaya rastlanmamaktadır. Öğretmenin kullandığı materyaller de çeşitlilik olduğu şekil incelendiğinde göze çarpmaktadır.

Araştırma sürecinde Sosyal Bilgilerin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları incelendiğinden ders öğretmeni Erkin Vatandaşlık öğrenme alanına geçmeden bir hafta öncesinden ders gözlemlerine başlanmıştır. Yapılan tüm ders gözlemleri için öğretmene bilgi verilmiş ve onayı alınmıştır, gerekli belgeler EK-4'te Öğretmen Gönüllü Katılımcı Formunda gösterilmiştir. 11.05.2023 tarihinden 05.06.2023 tarihine kadar ders gözlemi yapılmış ve derste ki gözlemler EK-6'da Sınıf İçi Gözlem Formuna yazılı olarak aktarılmıştır.

Deniz Öğretmenin ders işleme sürecinde kullandığı materyaller az sayıda çeşitlilik içermektedir. Bu materyaller; akıllı tahta, MEB Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Sosyal Bilgiler defteridir. Deniz Öğretmen tüm dersleri akıllı tahta kullanarak işlemiştir. Bu kapsamda derslerde en sık kullanılan materyal akıllı tahta olmuştur. Bu materyaller dışında derslerde bir materyal kullanımı gözlemlenmemiştir. Öğretim tekniklerinin bir kısmı da akıllı tahta üzerinden uygulanmıştır. Deniz Öğretmen 11.05.2023 tarihinde Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin ilk ortaya çıktığı yerlerin Agora'lar olduğunu söylemiş ve bunu akıllı tahtadan Agora görselleri göstererek desteklemiştir. 05.06.2023 tarihindeki derste Türkiye'nin jeopolitik konumundan bahsederken öğretmen akıllı tahtadan harita üzerinde Türkiye'yi açmış ve ders anlatımında görsellerden yararlanmıştır. Bu kapsamda ders sürecinde bilgileri somutlaştırmak için görsel yansıtmasında sıklıkla başvurulduğu araştırmanın bulgularından birisidir.

Araştırmada Deniz Öğretmenin öğretim stratejisi olarak sunuş yolunu benimsediği bulgular arasındadır. Derste sıklıkla tercih ettiği öğretim yöntemi anlatımdır. Bunun yanında her derste soru cevap yöntemini kullanmıştır. 05.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde Türkiye'de dış politika konusunda Deniz Öğretmen ilk olarak öğrencilere "Dış politika ne demek?" sorusunu yönelmiştir. 30.05.2023 tarihinde yapılan sınıf içi gözlem formunda araştırmacı "Dersin başında akıllı tahtadan açılan slaytlar ile devletin niteliklerinden bahsedildi. Öğretmen ardından devletin demokratik devlet olmasının halk için en yararlı yönetim şekli olduğunu söyledi. Sonrasında sınıfa "Demokratik bir devlette hangi özellikler bulunur?" diye sordu." (Araştırmacı Günlüğü, 30.0.2023) şeklinde notlar almıştır. Bu kapsamda öğretmenin soru cevap yöntemini kullandığı bulgulanmıştır.

Ders esnasında örneklendirmelerden sıklıkça yararlanıldığı fakat aktif bir örnek olay yöntemi uygulamaya geçirilmediği araştırmanın bulgularından birisidir. 16.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin ilkelerinden bahsederken Deniz

Öğretmen sıklıkla 14.05.2023 tarihinde ülkemizde gerçekleştirilmiş olan genel seçimlerden bahsetmiş ve bunun temsili demokrasi olduğunu vurgulamıştır. 30.05.2023 tarihindeki derste ise antidemokratik uygulamalar konusunda mülteci sorunundan bahsedilerek güncel konulardan örnekler verilmiştir.

Derste kullanılan öğretim yöntem ve tekniği çeşitliliğinin az olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Öğretmen derste akıllı tahta üzerinden boşluk doldurma, çoktan seçmeli test, doğru yanlış etkinlikleri ölme değerlendirme tekniği olarak kullanılmıştır. Bunun dışında öğretim tekniklerinden beyin fırtınası yöntemi de kullanmıştır. 30.05.2023 tarihindeki sınıf içi gözlem formunda araştırmacı beyin fırtınası yöntemi örneğini kendi sözleri ile şu şekilde ifade etmiştir.

... Sosyal Bilgiler ders kitaptaki etkinliğe geçildi ve burada “Dünyanın daha huzurlu ve yaşanabilir bir yer olması için nelerin olması gerekir?” Sorunu öğretmen sesli okuyarak öğrencilere yöneltildi. Öğrenciler; Eşitlik olmalı, insanlar saygılı olmayı öğrenmeli, hoşgörü artmalı, ırkçılık olmamalı, hakların ve özgürlükler olmalı, cevaplarını verdiler. Sonrasında öğrencilerden birisi bunların demokrasi sayesinde mümkün olacağı yorumunu yaptı. (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2023).

Araştırma sürecinde yapılan tüm gözlemler sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmeninin değerler arasında en çok vurguyu eşitlik değerine yaptığı en az ise sevgi değerine değindiği araştırmanın bulgularından birisidir. Araştırmacı 11.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik değerinin nasıl işlendiğini şu sözler ile aktarmıştır.

... Öğretmen sınıfa Cahiliye Döneminde yaşamın nasıl olduğunu sordu. Öğrencilerden birisi “Müslüman olmadan insanlar arasında eşitlik yoktu Müslüman olunca eşitlik sağlandı.” Şeklinde yorum yaptı. Öğretmen cahiliye döneminde kadına verilmeyen haklardan, eşitsizlikten ve ayrımcılıktan bahsetti. Öğrenciler kadına saygı duyulmaması ve erkeklerle eşit olmasının eşit ve adil olmadığını söylediler. Ardından Veda Hutbesi akıllı tahtaya yansıtıldı ve öğretmen Veda hutbesinde yer alan “Siyahı beyaza, beyazın da siyaha karşı, Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap olana bir üstünlüğü yoktur.” Sözünden ne anladıklarını sordu. Öğrenciler; ırkçılık yapmamak, insanlara eşit davranmak, ayrımcılık yapmamak, hak sahibi olmak gibi cevaplarını verdiler... (Araştırmacı Günlüğü, 11.05.2023).

Araştırmacının 22.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersi sınıf içi gözlemi ise aşağıdaki gibidir.

... Sonrasında öğretmen demokrasinin diğer ilkesinin eşitlik olduğunu söyledi ve öğrencilerden eşitlik kavramının tanımını kendi cümleleriyle yapmalarını istedi. Öğrencilerden birisi; “İnsanlar arasında ayrımcılık yapmamak” dedi. Başka bir öğrenci “Herkesin kanun önünde aynı olması” cevabını verdi bir diğer öğrenci ise “Hz. Muhammed’in Veda hutbesinde de dediği gibi siyahın beyaza beyazın da siyaha bir üstünlüğü yoktur” örneğini verdi. (Araştırmacı Günlüğü, 22.05.2023).

Öğretmenin ders esnasında pek çok kez eşitlik değerinin tanımını yaptığı gözlemlenmiştir. 25.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde herkesin yalnızca bir oy hakkı bulunmasının eşitlik olduğunu, kanun önünde tüm insanların eşit haklara sahip

olmasının ise anayasamızda bulunan eşitlik tanımı olduğunu belirtmiştir. (Araştırmacı Günlüğü, 25.05.2023).

Sosyal Bilgiler dersleri boyunca saygı değerinden yalnızca 30.05.2023 tarihindeki derste, yalnızca farklı insanların fikirlerine saygı duyulması konusunda bahsedildiği araştırmanın bulgularından birisidir. Derste bahsedilen demokrasi konusu sürecinde öğrencilerin ailede, okulda ve toplumda demokrasinin sağlanması için gerekli olarak gördüğü ortak noktanın farklı fikirlere saygı olduğu bulgulanmıştır. Bunun dışında derslerde saygı değerinden yalnızca 05.06.2023 tarihindeki dersin son dakikalarında öğrencilerin birbirlerinin sözlerini dinlememesi durumunda öğretmenin “Arkadaşınıza karşı saygılı davranın, onun konuşmasını dinlememek saygısızlıktır.” (Araştırmacı Günlüğü, 05.06.2023) Uyarısında bulunarak bahsedildiği gözlemlenmiştir.

Araştırmanın inceleme konularından birisi olan sevgi değerine ise gözlemlenen dersler ve ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri incelendiğinde araştırma süreci boyunca hiçbir vurgunun yapılmadığı ve sevgi değerinden bahsedilmediği araştırmanın bulgularından bir tanesidir.

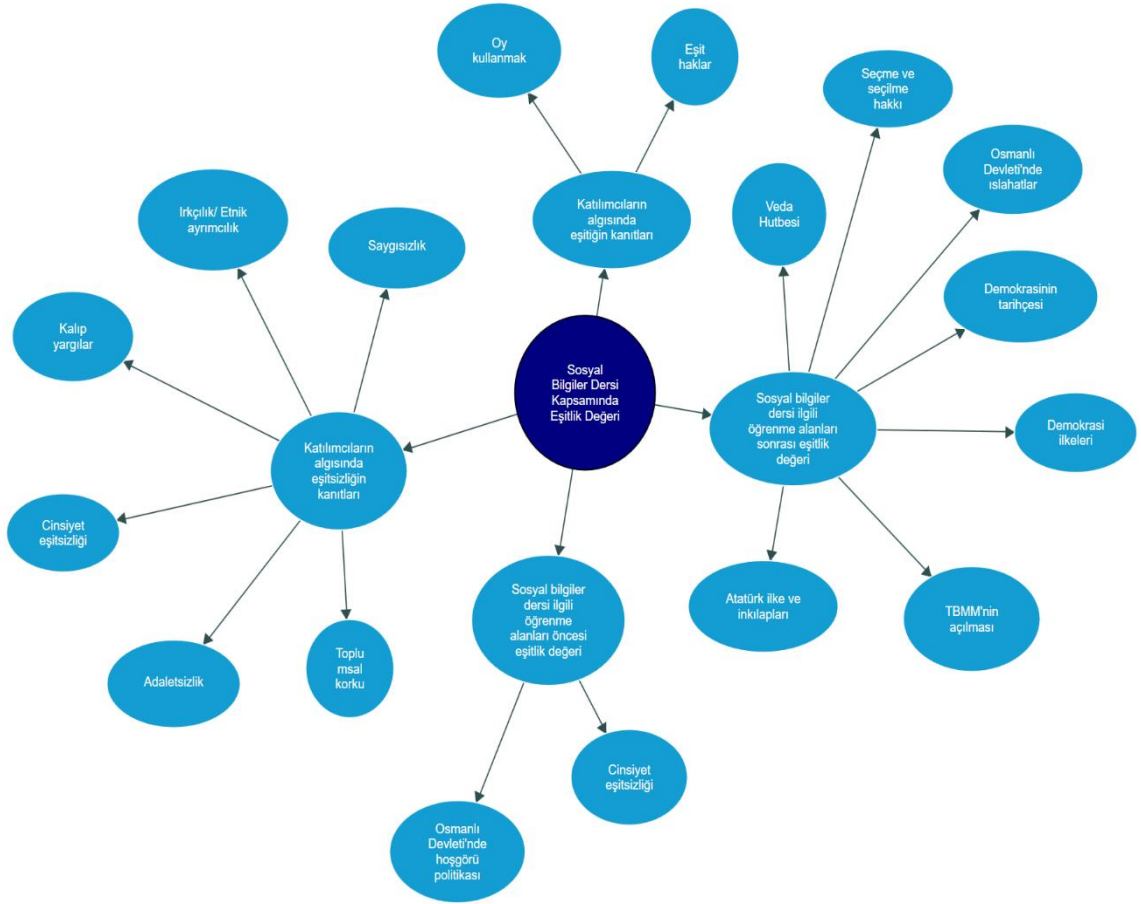
Araştırma sürecinde tüm verilerin analizinin yapılması sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin eşitlik, saygı ve sevgi değerlerini öğrenciye kazandırmak için Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından belirlenen öğretim stratejisinin sunuş yolu olduğu, derste anlatım, soru cevap öğretim yöntemlerinin kullanıldığı, öğretim yöntem ve tekniklerinin sınırlı olduğu tartışma, gösterip yaptırma, drama, problem çözme gibi öğretim yöntemlerine ders sürecinde başvurulmadığı araştırmanın bulguları arasında yer almıştır. Ders esnasında öğretim materyali olarak akıllı tahta, MEB Sosyal Bilgiler ders kitabının kullanıldığı bulgulanmıştır. Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işleniş sürecinde en çok eşitlik değerine vurgunun yapıldığı, öğretmenin sıklıkla eşitlik değerinden bahsettiği bulgulanmıştır. Buna karşın sevgi değeri öğretmen tarafından bahsi geçen öğrenme alanlarında yer almamıştır. Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında eşitlik, saygı ve sevgi değerlerinin işleniş sürecinde Sosyal Bilgiler öğretmenin bireysel öğretim tekniklerine yer verilmediği, sınıf dışı öğretim tekniklerinden ise yalnızca ev ödevine yer verildiği bulgulanmıştır.

4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algıları

Bu bölümde üç adet alt başlık bulunmaktadır. Öncelikle Sosyal Bilgiler dersinin 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısını nasıl şekillendirdiği detaylı şekilde analiz edilmiş ve bulgularına yer verilmiştir. İkinci başlıkta Sosyal Bilgiler dersinin aynı 7.sınıf öğrencilerinin sevgi değerine dair algılarını nasıl şekillendirildiği aktarılmıştır. Üçüncü başlıkta ise Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerinin saygı değerine dair algılarını nasıl şekillendirdiğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir

4.3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik Değeri Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin bahsi geçen öğrenme alanları kapsamında 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısının nasıl şekillendiği ile ilgili toplamda 18 tane kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 4 adet temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 5'te gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerinin eşitlik değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 5: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Eşitlik Değeri

NVivo 14 paket programı ile oluşturulan ve yukarıda gösterilmiş olan şekil 5 incelendiğinde katılımcıların algısında eşitlik kanıtının algılarındaki eşitsizlik kanıtlarından daha az olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum öğrencilerin günümüzde eşitsizliğin daha fazla olduğuna inandıklarını göstermektedir. Ayrıca şekil incelendiğinde bahsi geçen öğrenme alanlarının işlenmesinden önceki eşitlik değeri algılarının, öğrenme alanları işlendikten sonra arttığı görülmektedir. Bu durum öğrenme alanlarının öğrencilerde eşitlik değeri farkındalıklarının arttırdığını kanıtlar niteliktedir.

Sosyal Bilgiler öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde eşitlik değerine dair yaşantıları çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin bir kısmı eşitlikten bahsetmediklerini söylerken bazıları derste eşitlik değeri yaşantılarına dair benzer örnekler vermiştir. Öğrencilerin eşitlik değerinden Sosyal Bilgiler dersinde söz ettikleri ve eşitlik

örneklerinden bahsettikleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilere Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarını işlemeyen önce Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik değerinden bahsedip bahsetmedikleri sorulduğunda öğrencilerden biri “Önceki ünitelerden sanırım 2. Üniteydi Kültür ve Miras olabilir, öğretmenimiz bize Osmanlı devletinde dil, din, ırk ayrımı yapılmadan farklı pek çok insanın bir arada yaşadığından komşu olduklarından bahsetmişti.” (İnci, 04.05.2023) sözleriyle eski tarihlerde eşitliğin bulunduğu dair bahsettiklerini hatırladığını dile getirmiştir. Başka bir öğrenci “Eşitlikten ise 2. üniteye Osmanlı devletinden bahsederken de kadınlara o dönemde verilen bazı haklardan bahsetmiştik.” (Eylül, 04.05.2023) diyerek eşitliğin geçmiş Türk devletlerinde bulunduğunu öğrendiğini dile getirmiştir. Öğrencilerden bir diğeri bu konuda arkadaşlarından farklı bir örnek vermiştir. Buse “Tam hatırlamıyorum ama nüfus konusunda kadın erkek eşitliğinden ve haklarımızdan bahsederken eşit haklara sahip olmamız gerektiğini söylemiştik.” (Buse, 04.05.2023) demiştir. Diğer dört öğrenci ise ders esnasında eşitlikten bahsettikleri bir konuyu hatırlamadıklarını söylemişlerdir. Bu kapsamda öğrencilerin çoğunluğunun eşitlik değerinden bahsedilen belirli bir konu örneği vermekte zorlandıkları araştırmanın bulgularından birisi olmuştur.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeye başladıktan sonra öğrencilere benzer bir soru sorulmuş ve eşitlik değeri algılarında değişim olup olmadığı anlaşılmak istenmiştir. Deniz öğretmen 22.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin gelişiminden bahsederken Veda Hutbesinden örnekler vermiş ve eşitlik kavramına vurgu yapmıştır. Aynı gün ders sonrasında öğrencilerle yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden Mert Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerini kendi sözleriyle şu şekilde dile getirmiştir.

... Hocamız derste işlemiştii cahiliye döneminde yani aslında peygamberimizden önce kadınlara hep haksızlık yapılıyordu. Kız çocukları öldürölüyordu ama erkek çocuklara zarar verilmiyor el üstünde tutuluyordu toplumda cinsiyet eşitsizliği vardı. Veda Hutbesinden sonra kadınlara da değeri verilmesi gerektiği anlaşıldı kadınların da haklarının olduğu ve erkeklerle eşit olduğu duyuruldu... (Mert, 22.05.2023).

Bu konuda diğeri öğrenci “Hocamız geçen haftaki derste Islahat Fermanı ile Osmanlı Devleti’nde Hristiyan halkın Türk ve Müslüman halktan daha ayrıcalıklı olmaya başladığını söylemişti, bu bize eski zamanlarda toplumdaki eşitsizliğin daha fazla olduğunu kanıtıdır.” (İnci, 22.05.2023) sözleriyle Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiği bilgiler sayesinde toplumda eşitlik değerinin arttığını gözlemlediğini aktarmıştır. Öğrencilerden Eylül ise Sosyal Bilgiler dersi sayesinde aynı arkadaşları gibi eskiden eşitliğin olmadığını öğrendiğini kendi kelimeleri ile aşağıdaki şekilde aktarmıştır.

...Hocam derslerimizde eski zamanlarda insanların kendilerini ifade etmelerine izin verilmediğinden, özellikle önceki zamanlarda kadınlara her konuda eşitsizlik yapılmasından bahsetmişti. Örnek verecek olursam Atina’da demokrasi ilk ortaya çıktığında sadece 20 yaşını dolduran ve erkek olanların oy kullanmasına izin verildiğini öğrendik bu durum yani kadın ve kölelerin hiçbir hakkının bulunması eşitliğin sağlanmadığını kanıtlamaktadır... (Eylül, 22.05.2023).

Bu kapsamda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde edindikleri bilgiler kapsamında eşitlik değerine dair farkındalıklarının arttığı araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerden edindikleri bilgiler kapsamında eşitlik değerine dair geçmiş ve günümüz kapsamında bir analiz yapmaları istendiğinde ise algılarının çeşitlilik gösterdiği fakat eşitliğin günümüzde azaldığına dair görüş bildiren sayısının daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilen yedi öğrenciden dördü eşitliğin eskiden daha fazla olduğu algısına sahipken üç tanesi eski zamanlara göre eşitliğin daha fazla olduğu algısına sahiptir. Öğrencilerden ilki Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrendiği bilgileri sentezleyerek bir karşılaştırma yapmış ve eşitlik değerinin günümüzde geçmişten daha fazla olduğuna dair algısını şu sözlerle ifade etmiştir.

... Hocam bence günümüzde daha fazla eşitlik var çünkü mesela eskiden kadınların hiçbir hakkı yoktu, kız çocukları zorla evlendiriliyor hatta Cahiliye Döneminde kız çocuk istenmediği için doğar doğmaz öldürülüyordu, kadınlar oy kullanamıyordu. Şimdi ise her şey daha adaletli kadınların da oy kullanma hakları var... (Mert, 22.05.2023).

Eşitlik değerinin günümüzde daha fazla olduğunu düşünen İnci ise “Eşitlik şimdi daha iyi. Hristiyanların Müslümanlardan daha üstün tutulduğu zamanlarda eşitsizlik vardı ama şimdi herkes kanun önünde eşit haklara sahip.” (İnci, 22.05.2023) sözleriyle düşüncesini aktarmıştır. Aynı görüşe sahip üçüncü öğrenci de cinsiyet eşitsizliği konusunda günümüzde iyileşmenin yaşandığı algısına sahiptir. Bunu “Şimdi eşitlik daha iyi durumda. Eskiden kadınlara haklar verilmiyordu. Şimdi kadınlar da oy kullanabiliyor. Kadınların da anayasada erkekler ile eşit hakları var çalışabiliyorlar.” (Eylül, 01.06.2023) sözleriyle aktarmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinden öğrendiği bilgilerle günümüzü kıyasladıklarında eşitlik değerinin azaldığı bakış açısına sahip öğrencilerden ilki bu konudaki görüşlerini aşağıdaki kelimelerle dile getirmiştir.

... Eşitlik Atatürk zamanında daha fazlaydı hocam. Çünkü herkesin Türkçesi daha iyiydi, insanlar birbirlerine saygı gösterirdi, şimdi herkes yabancılara özeniyor, toplumda insanlara eşit davranılmıyor, insanlar kendi kurdukları düzene göre davranıyor. Kendi tarzına uymayan kendi fikirlerinden farklı fikirlere sahip insanlara kötü davranıyor... (Ferhat, 22.05.2023).

Benzer görüşe sahip olan diğer Buse ise “Eskiden daha eşittik hocam çünkü eskiden insanların kararlarına gerçekten saygı duyuluyordu ama şimdi duyulmuyor. Mesela derste sadece büyüklere değil herkese saygılı olmaktan bahsediyorduk ama artık sadece

büyüklerle saygı var eşit değiliz.” (Buse, 22.05.2023) sözleriyle eşitlik değerinin günümüzde azaldığını vurgulamıştır. Alin de eşitliğin günümüzde azaldığı algısına sahiptir. “Hocam eşitlik günümüzde baya azaldı açıkçası. Irkçılık mesela eskiden yoktu şimdi çok fazla, fiziksel görünüme ya da cinsiyete göre ayrımlar söz konusu. Basketbol seçimlerinde kısa boylunun alınmaması örnek olarak verilebilir.” (Alin, 22.05.2023) cümleleriyle bunu dile getirmiştir. Aynı algıya sahip son öğrenci ise “Günümüzde eşitlik tamamen yok olmuş durumda hocam. Herkes kendisine güç ve para elde etme derdinde. Eski dönemlerde adalet daha sert şekilde sağlanıyordu. Ama şimdi insanlar korkudan hiçbir şey söyleyemiyor.” (Yağız, 22.05.2023) demiştir.

01.06.2023 tarihinde öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi sonrasında dağıtılan ders günlüklerinde bir öğrenci dersten sonra daha önce dikkat etmediğim/fark etmediğim neleri öğrendim sorusuna “Önceden toplumdaki eşitliğe dikkat etmezdim ama artık ediyorum.” (Onur, 01.06.2023) cevabını vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin eşitlik değerine dair farkındalığının Sosyal Bilgiler dersinden sonra arttığı araştırmanın bulgularından biridir. Öğrenciler aynı zamanda geçmiş zamanlarda öğrendikleri çeşitli eşitlik ve eşitsizlik örneklerini analiz edip günümüzle kıyas yapabilecek bilgi birikimine Sosyal Bilgiler dersinden sonra sahip olmuşlardır.

14.06.2023 tarihinde Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerine uygulanan açık uçlu soru formuna öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik değeri konusunda akıllarında kalan bilgileri yazmışlardır. Öğrencilerden Buse; Başlarda kadınların ve erkeklerin eşit olmadığını sonradan eşitliğe saygı gösterilmeye başlandığını öğrendiğini, Ferhat; Kadınlar ve erkeklerin eşit olması gerektiğini, herkesin eşit haklara sahip olunması ve cinsiyet ayrımının yapılmaması gerektiğini öğrendiğini, İnci ve Mert ırkçılığın yapılmaması konusunun vurgulandığını, Alin ise; Öğretmenin öğrencilere eşit davranıyor olmasının eşitlik değerine dair aklında en çok kalan davranış olduğunu not etmiştir. (Ders Günlükleri, 14.06.2023).

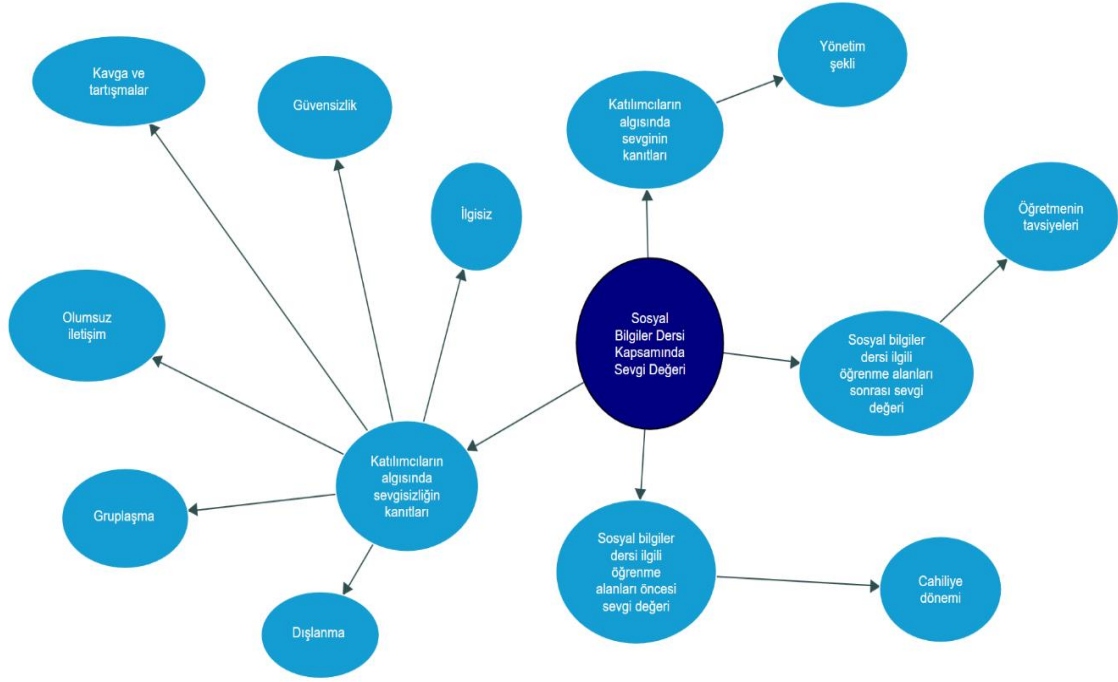
22.05.2023 tarihli ders günlüklerinde öğrencilerden birisi “2. Abdülhamit tarafından 1. Meşrutiyetin ilanı ile devlet ve halk dağılmasın diye herkesin eşit haklara sahip olunacağı söylenmişti bu toplumda eşitlik sağlamaya yönelik bir adımdır.” (İnci, 22.05.2023) şeklinde not alarak toplumda eşitlik sağlamaya yönelik bilgiler edindiğini söylemiştir.

Her Sosyal Bilgiler dersi sonrası öğrencilere doldurtulan ders günlüklerinde öğrencilere o ders sürecinde yaşanan en önemli konu ve olayın ne olduğu sorulmuş, açık

uçlu soru formları incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun ırkçılık, cinsiyet eşitsizliğı, eşit haklara sahip olmak, Atatürk'ün halka haklar vermesi, TBMM açılması, seçme ve seçilme hakkına sahip olmak, kadınlara tanınan haklar, demokrasi, gibi eşitlik değeri ile bağlantılı konular ve kavramlar yazdığı bulgulanmıştır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının, öğrencilerin eşitlik değerine verdiği önemi arttırdığı araştırmanın bulguları arasındadır.

4.3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Sevgi Değeri Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiğı derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin bahsi geçen öğrenme alanları kapsamında 7.sınıf ğrencilerinin sevgi değerine dair algısının nasıl şekillendiğı ile ilgili toplamda 11 adet kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 4 tane temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 6'da gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ğrencilerinin sevgi değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 6: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Sevgi Değeri

Yukarıdaki NVivo 15 programında verilen analizi sonucu oluşturulan şekil 6’da da görüldüğü gibi öğrencilerin algısında sevgisizliğin kanıtları oldukça fazla sayıda bulunurken, sevgi değerinin varlığının kanıtı yalnızca bir kod olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların algısında çoğunluğunun günümüzde sevgisizliğin daha fazla olduğu görüşünde birleştiğini söyleyebiliriz. Bunun dışında öğrenme alanlarında sevgi değeri herhangi bir konu ve kazanımla ilişkilendirilmediğinden öğrencilerin sevgi değeri farkındalıklarında belirgin bir artışın olmadığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında sevgi değeri yaşantılarının olmadıklarını düşündükleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler sevgi değerine ders esnasında hiç değinmediklerini düşünmektedir. Öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde sevgi kavramı ile ilgili işledikleri konulardan örnek vermesi istenmiş olsa da öğrencilerden yalnızca bir tanesi Sosyal Bilgiler dersi konularından örnek verebilmiştir. Mert Sosyal Bilgiler dersinde sevgiden bahsettikleri konu hakkında aşağıdaki cümleleri kurmuştur.

... Eskiden Arabistan’da Cahiliye döneminde kız çocukları hiç sevilmezmiş hocam insanlar kız çocukları olunca üzülür hatta onları diri diri gömermiş. Gene eski zamanlarda kızlar erkenden evlendirilmiş, sadece erkek çocukları sevilirmiş benim adımla taşıyacak diye düşünülerek. Bu toplumda sevgisizliğin en önemli örneğidir... (Mert, 22.06.2023).

Mert dışında tüm öğrenciler sevgi değerine örnek verirken Sosyal Bilgiler dersi konularını değil ders öğretmenin davranışlarını ve konuşmalarını ya da sınıf iklimini örneklendirmiştir. Öğrencilerden biri bu düşüncesini kendi sözleri ile “Öğretmenimiz bizi sıkça derslerde ve teneffüslerde birbirinizi sevin ve arkadaşlarınıza her zaman saygı duyun, birbirinizle asla argo konuşmayın ve kalplerinizi kırmayın şeklinde uyarıyor.” (Yağız, 04.05.2023) diyerek aktarmıştır. Başka bir görüşmede aynı öğrenci “Çoğu Hocamız okulda bize anne baba şefkatiyle yaklaşıyor. Sevgisizlik yok.” (Yağız, 22.05.2023) demiştir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin genelinde Sosyal Bilgiler dersi konularında sevgi değeri ile ilişki kurabildiği bir konu bulunmazken Sosyal Bilgiler öğretmenin örtük öğrenme olarak verdiği sevgi değeri örnekleri bulunmaktadır. Buse “Hocanın çok fazla bağırması veya sürekli haksız yere bize kızması sevgisinin göstergesidir.” (Buse, 22.05.2023) demiştir.

Sosyal Bilgiler öğrencilerinin sınıf ikliminde gözlemledikleri sevgisizlik örnekleri de bulunmaktadır. Öğrencilerin sevgisizlik temalı sorulara sınıftan gözlemledikleri örnekleri aktardıkları araştırmanın bulgularından birisidir. Ferhat sınıfta derste sevgisizlik olarak gözlemlediği olayı kendi cümleleriyle aşağıdaki gibi aktarmıştır.

... Sınıfça birbirimizi sevdiğimiz bir arkadaş grubumuz var ve o arkadaş grubunda hepimiz iyi anlaşıyoruz. Ama sınıfın tamamını düşünürsek dışlanan arkadaşlarımız var. Onları çok sevmiyoruz ve bu yüzden de onları dışlıyoruz. Sınıfta dışlanan iki kişi var. Mesela bir arkadaşımızı dersleri dinlemediği için ve çok devamsızlık yaptığı için dışlıyoruz. Diğer arkadaşımızla ise samimi olduğumuz için aslında, onunla dalga geçiyoruz... (Ferhat, 22.05.2023).

İnci ise Ferhat'ın yorumuna benzer bir yorumda bulunarak “Sınıfta çok fazla dışlanma ve gruplaşmanın olması bu dışlanan kişilerin sevilmediğini hissetmesine neden oluyor.” (İnci, 22.05.2023) demiştir. Alin ise “Sınıfta bir arkadaşımız kendi fikrini belirtirken diğerleri sürekli onu kötülüyor hakaret ediyor bu sevgisizlik.” (Alin, 22.05.2023) diyerek düşüncelerini aktarmıştır. Daha önce bu öğrencilerin Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin sevgi değeri algısı başlığı altında yapılan analizlerde sevgisizlik kavramını dışlanma olarak tanımladıkları da bulgulanmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin sınıf ikliminde sevgi değerinin eksik olduğunu gözlemledikleri araştırmanın bulgularından birisidir.

Öğrencilerden Sosyal Bilgiler dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında öğrendikleri bilgiler kapsamında öğrencilere sevgi değerini geçmişte ve günümüzde karşılaştırması ve değerlendirmesi istenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğun sevgi değerinin günümüzde azaldığı algısına sahip olduğu bulgulanmıştır.

Yalnızca iki öğrenci sevgi değerinin eskiden daha az olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerden biri arkadaşlarından tamamen farklı bir yorum yapmıştır. İnci yönetim şeklinin sevgi değerini etkilediği algısına sahiptir. Bunu “Şimdi sevgi daha fazla birbirlerine çiçekler hediyeler alıyor. Geçmişte bir ciddilik vardı, padişah krallar yönetimde olduğu için insanlar sevgilerini göstermiyorlardı.” (İnci, 22.05.2023) sözleriyle aktarmıştır. Mert ise “Geçmişte kız çocuklarına hiç sevgi yokmuş, erkek çocukları daha çok sevilirmiş ama şimdi ailelerde eşit seviliyor.” (Mert, 22.05.2023)”. Diyerek cinsiyet eşitliğini sevgi ile ilişkilendirmiştir.

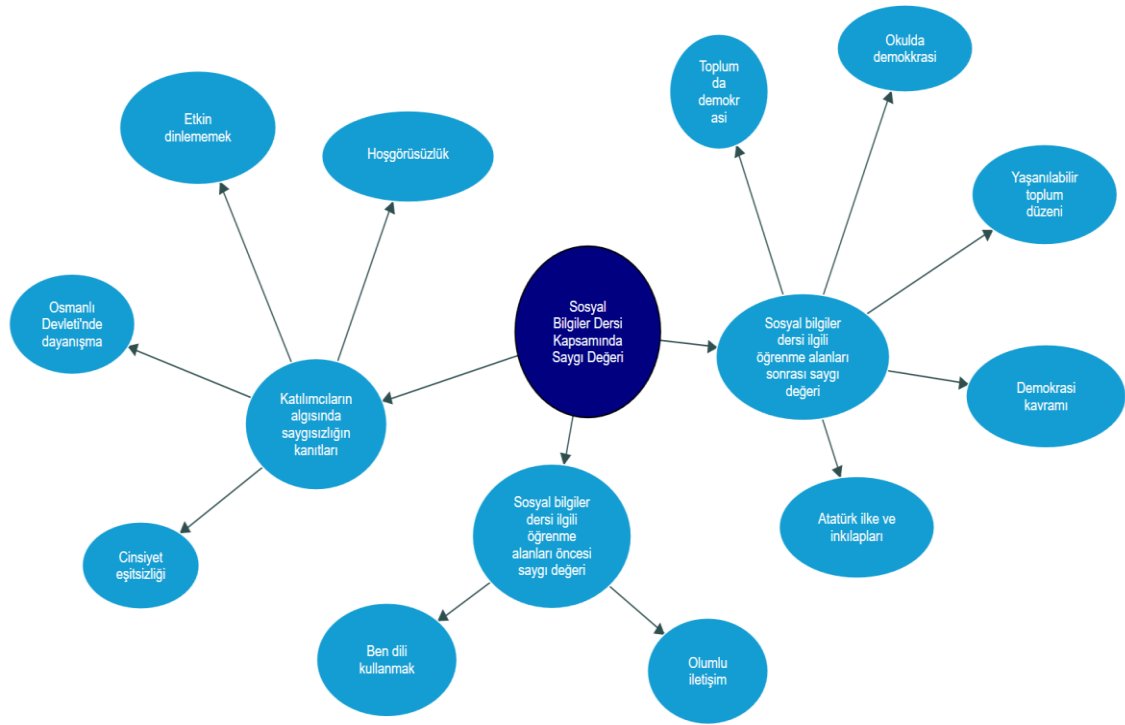
Sevgi değerinin günümüzde yetersiz olduğunu savunan öğrencilerinse buna örnek olarak ön yargılı olmak, asosyal olmak, öfkeli olmak gibi durumları verdiği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerden Eylül “Sevgi eskiden daha fazlaydı. İnsanlar seni seviyorum deyip sonra bırakıyorlar. Sevgiyi mahvettiklerini düşünüyorum. Sevgiyi oyun olarak görüyorlar.” (Eylül, 01.06.2023) Eylül’ün bu soru öncesinde duygusallaşarak ve göz yaşları ile sınıfta arkadaşları tarafından sevgisiz hissettiği örneğini de vermiştir. Başka bir öğrenci ise insanların artık daha öfkeli olduklarını söyleyerek sevginin azaldığını dile getirmiştir. “Sevgi de yok olmak üzere. İnsanlar artık kavgaya çok meyilli. Mesela daha yeni gerçekleşen Beşiktaş Galatasaray maçında sahaya ve taraftarların birbirlerine molotof atması gibi durumlar artık çok daha sık yaşanmaya başladı.” (Yağız, 22.05.2023) diyerek güncel hayattan bir örnek vermiştir. Alin “Sevgi de eskiden daha fazlaydı. Artık asosyallik arttığından sevgi gösterimi de azaldı artık kime güvенеceğimizi bilmediğimizden sevgi göstermiyoruz”. (Alin, 22.05.2023) demiş ve sevgisizlik örneği olarak asosyalleşen toplumu göstermiştir. Son öğrenci ise sevgisizlik örneği olarak önyargılı olmayı göstermiş ve bunu aşağıdaki sözlerle dile getirmiştir.

... Günümüzde herkes dış görünüşe bakıyor ve buna göre de önyargılı davranıyor, bu durum da sevgiyi azaltıyor. Mesela o kişinin dış görünüşü iyi olmasa da içinde çok seveceği birisi olsa da dikkat etmiyor. Geçmişte önyargı az olduğu için sevgi de fazlaydı. Büyüdükçe sevgi azaldı küçükken daha fazlaydı... (Ferhat, 22.05.2023).

Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında sevgi değeri algısını incelemek için yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı ve ders günlükleri, gözlem notları, açık uçlu soru formları detaylıca analiz edilmiştir. Tüm bu analizler sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde 7.sınıf öğrencilerinin en az yer verildiğini düşündüğü değerin sevgi değeri olduğu bulgulanmıştır. Öğrencilerin sevgi değerine dair ders yaşantısı bulmakta zorlandığı da araştırmanın bulgularından birisidir.

4.3.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Saygı Değeri Algısı

Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili konularının işlendiği derslerin gözlemleri, öğrenciler ile yapılmış olan yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşmeler, ders sonunda öğrencilere dağıtılan ders günlükleri, araştırma günlüğü ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu soru formunun cevaplarından elde edilen verilerin tümünün tüme varımsal olarak analizi sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin bahsi geçen öğrenme alanları kapsamında 7.sınıf öğrencilerinin saygı değerine dair algısının nasıl şekillendiği ile ilgili toplamda 11 adet kod elde edilmiştir. Yapılan temalaştırma çalışması ile toplamda 3 tane temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar şekil 7’de gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerinin saygı değerine dair algısı başlığı altında açıklanmıştır.

Şekil 7: Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Saygı Değeri

NVivo 14 programı kullanılarak oluşturulan ve yukarıda gösterilen şekil 7 incelendiğinde katılımcıların algısında saygı değerine dair kanıtlarının olmadığı görülmektedir. Eşitlik ve sevgi değerlerinde görüldüğü gibi öğrenciler saygı değerinin

toplumda varlığına dair gözlemlerde bulunamamıştır. Bu kapsamda tüm katılımcıların saygı değerinin günümüzde azaldığını düşündüğü yorumunu yapabiliriz. Ayrıca Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeden öncesinde saygı değeri ile ilişkilendirilen konu örneklerinin öğrenme alanları işlendikten sonra arttığı görülmektedir. Bu kapsamda öğrenme alanlarının öğrencide saygı değeri farkındalığını arttırdığı bulgusuna ulaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler 7.sınıf öğrencilerinin bahsi geçen öğrenme alanları işlenmeden önceki eğitim sürecinde saygı değerine dair yaşantılarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Öğrencilerden bazıları Sosyal Bilgiler dersinde saygı konusundan bahsettiklerini söylerken, öğrencilerin diğer bir kısmı da bu konuda herhangi bir konuşmanın geçmediğini düşünmektedir. Öğrencilerden biri Sosyal Bilgiler dersinde saygı değerinden bahsettiklerini aşağıdaki sözler ile dile getirmiştir.

... Hocam sosyal bilgiler dersinde hatırladığım kadarıyla sadece 1. Ünite iletişim ve toplum konusunda olumlu iletişim örnekleri konusunda saygıdan bahsettiğimizi ve konuştuğumuzu hatırlıyorum iletişim kurarken saygılı davranmamızı ve birbirimizi dinlememiz gerektiğini bu sayede iletişimin iyi sonuçlanacağını söylemiştik, ama başka bir örnek aklıma gelmiyor... (Eylül, 04.05.2023).

Saygı değerinden bahsettiklerini hatırlayıp örneklendiren bir diğer öğrenci ise Alin'dir. O da arkadaşı Eylül'e benzer şekilde aynı öğrenme alanında saygı değerine vurgu yapıldığını düşünmektedir ve düşüncelerini kendi cümleleriyle şu şekilde aktarmıştır.

...Hocam galiba biz 1.Ünite özellikle iletişim konularında saygıdan bahsetmiştik. Ben dili ve sen dili konularında saygıdan konuşmuştuk. Sen dili daha saygısız ve kabayken ben dili olumlu iletişim sağlıyordu. Sen dili kullandığımızda karşımızdaki insana ve fikirlerine saygı duymuyorduk. Burada herkesin fikirlerine saygı duymamız gerektiğini söylemiştik... (Alin, 04.05.2023).

Saygı değerinden ders esnasında bahsedildiğini söyleyen iki öğrencinin de verdikleri örneklere bakıldığında, Sosyal Bilgiler dersinde saygı değerinden bahsettiklerine dair örnekler veren öğrencilerin verdikleri örneklerin sadece 1.ünite yani Birey ve Toplum öğrenme alanı içerisinde yer aldığı araştırmanın bulgularından birisidir. Bir öğrenci ise saygı değerinden ders konuları dışında öğretmenin tavsiye olarak bahsettiğini hatırladığını dile getirmiştir. Yağız "Sevgiden bahsettiğimizi hatırlıyorum. Saygı konusunda öğretmenimizin bizi sıkça derslerde ve teneffüslerde birbirinizi sevin ve arkadaşlarınıza her zaman saygı duyun, birbirinizle asla argo konuşmayın ve kalplerinizi kırmayın şeklinde uyarıyor." (Yağız, 04.05.2023) diyerek öğretmenin saygı değerine önem verdiğini düşündüğünü dile getirmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeye başladıktan sonra öğrencilere benzer bir soru sorulmuş ve saygı değeri algılarında değişim olup olmadığı anlaşılmak istenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi esnasında Deniz Öğretmenin 30.05.2023 tarihinde demokrasinin toplumda uygulanışı ve antidemokratik uygulamalar konularını işlerken saygı değeri üzerinde durduğu gözlemlenmiştir. Araştırmacı 30.05.2023 tarihinde tuttuğu gözlem notunda şunları yazmıştır. “Sosyal Bilgiler ders kitaptaki etkinliğe geçildi ve burada “Dünyanın daha huzurlu ve yaşanabilir bir yer olması için nelerin olması gerekir?” Sorunu öğretmen tarafından sesli okunarak, öğrencilere yöneltildi. Öğrenciler; Eşitlik olmalı, insanlar saygılı olmayı öğrenmeli cevaplarını verdiler.” Aynı dersin gözlem notların araştırmacı “Demokrasinin ailede nasıl sağlanacağı sorusu öğrencilere yöneltildi. Öğrenciler; Karar alınırken herkesin fikrine saygı duyulması cevabını verdi.” (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2023) cümleleriyle saygıdan bahsedildiği kısımları not almıştır. Araştırmacının gözlem notlarında saygı değerinden bahsedildiği bir başka kısımda araştırmacının kendi sözleriyle şu şekilde aktarılmıştır.

...Öğretmen okulda nasıl demokratik olunacağını sordu buna öğrenciler; Öğrencilere eşit davranıldığında, adil ve adaletli olduğunda, sınıf başkanı seçildiğinde, sınıfta herkesin görüşlerine saygı duyulduğunda, farklılıklara saygılı olduğunda cevapları verildi. Öğretmen son olarak toplumda nasıl demokrasinin sağlanacağını sordu. Öğrenciler; Cumhurbaşkanı seçtiğimizde, özgür oy verdiğimizde, farklılıklara saygı duyduğumuzda cevaplarını verdiler... (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2023).

Öğrencilerin demokrasinin toplumda sağlanmasına dair sorulan tüm sorulara saygı değerinin arttırılmasından bahsettikleri gözlemlenmiştir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeden önce 7.sınıf öğrencilerinin saygı algılarında demokrasi kavramının yer almadığı buna karşın bahsi geçen öğrenme alanları işlenirken ve sonrasında öğrencilerin saygı değerinden beklentilerine demokrasinin sağlanması olgusunun eklendiği araştırmanın bulgularından birisidir.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri bilgiler kapsamında öğrencilere saygı değerini geçmişte ve günümüzde karşılaştırması ve değerlendirmesi istenmiş, görüşme yapılan tüm öğrencilerin geçmişte saygı değerinin daha fazla algısında olduğu ve günümüzde saygı değerinin yetersiz olduğunu düşündüğü bulgulanmıştır. Öğrencilerden Mert “Geçmişte daha saygılıydı insanlar. Büyükler otururken küçükler hiçbir şey yapmazmış, susarmış saygı duymuş ama şu an büyükler konuşurken bile küçükler onların sözünü kesiyor, dilemiyor ve her lafa atlamaya çalışıyor.” (Mert, 22.05.2023) Ferhat ise en çok

azalmanın kültür alanında olduğu düşüncesine sahiptir. “Geçmişte olduğu kadar hiçbir şey iyi değil. Günümüzde hepsi çürüdü. Eskiden kültürel değerlere daha çok uyulurdu mesela. Artık en çok kültürümüze saygı azaldı.” (Ferhat, 22.05.2023) sözleriyle bunu ifade etmiştir. Arkadaşlarına benzer şekilde Buse “Örnek verecek olursam ilk olarak geçmişte bu kadar küfredilmiyordu şimdi herkes küfrediyor, bu saygısızlık ayrıca çocukların ailelerine karşı davranışları tamamen değişti, artık büyüklerimize saygı duyulmuyor.” (Buse, 22.05.2023)” yorumunu yapmıştır. İnci ise Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmiş olduğu Osmanlı Devleti’ndeki toplumsal yaşantıyı günümüzle karşılaştırmış ve günümüzde saygının azaldığı şeklinde düşünmeye başlamıştır. Bu görüşünü aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

... Geçmişte saygı daha fazlaydı hocam. Şimdi kimse kimsenin kararına ya da fikrine saygı duymuyor. Bu yüzden insanlar sürekli kavga ediyorlar. Farklılıklara geçmişte daha fazla saygı vardı. Mesela Osmanlı Devleti’nin başında Hristiyanlar, Müslümanlar, Türkler ve Rumlar, farklı ırklar bir arada yaşıyordu ama hoşgörü vardı yani farklılıklara saygı vardı ama şimdi yok... (İnci, 22.05.2023).

Eylül de Sosyal Bilgiler dersinde demokrasi konusunda Hz. Muhammed’in döneminde saygıya daha önem verildiğini düşünerek günümüzde saygının azaldığı algısına sahiptir. Bunu aşağıdaki sözlerle aktarmıştır.

... Saygı eskiden daha fazlaydı. Eskiden peygamberimizin zamanında insanlar birbiriyle selamlaşırdı ve kimse de bunu yanlış anlamazdı. Osmanlı Devleti’nde Ahi teşkilatı vardı mesela esnaflar arasında hoşgörü ve yardımı sağlardı. İnsanlar şimdi ise artık birbirinden uzaklaştı. Eskiden dayanışma da saygı da daha fazlaydı... (Eylül, 01.06.2023).

11.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin tarihsel sürecinden bahsederken öğrenciler eskiden kadınlara saygı duyulmadığına dair yorum yapmışlardır. Araştırmacı kendi gözlem notlarında bu dersi “Öğretmen cahiliye döneminde kadına verilmeyen haklardan, eşitsizlikten ve ayrımcılıktan bahsetti. Öğrenciler kadına saygı duyulmaması ve erkeklerle eşit olmamasının eşit ve adil olmadığını söylediler.” (Araştırmacı Günlüğü, 11.05.2023) şeklinde yazıya dökmüştür. Buna rağmen öğrencilere saygının günümüz ve geçmiş arasında karşılaştırma yapmaları istendiğinde hepsi günümüzde saygının daha az olduğunu düşündüklerini dile getirdikleri araştırmanın bulgularından birisidir.

22.05.2023 tarihindeki Sosyal Bilgiler dersinden sonra öğrencilere doldurtulan ders günlüğünde öğrencilerden derste bahsettikleri saygı değeri örnekleri verilmeleri istenmiştir. Fakat öğrencilerin bu soruya derste bahsedilen konu örnekleri vermek yerine saygı değeri algılarından bahsettikleri bulgulanmıştır. Yalnızca bir öğrenci derste bahsedilen saygı değerine dair somut bir konu örneği vermiştir. Asude; “Atatürk’ün

herkese saygı gösterdiğini, her insanın eşit haklara sahip olduğunu bunu sağlamak için çalışmalar yaptığını.” (Asude, 22.05.2023) öğrendiğini not almıştır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersindeki öğrencilerin saygı değerine dair somut ders örnekleri veremedikleri, verilen örneklerin saygı değerini sağlamaya yönelik olduğu araştırmanın bulgularından birisidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, ulaşılan sonuçlara ilişkin alanyazınla desteklenen tartışma bölümüne ve araştırmanın bulgularına dayalı olarak varılan sonuçların ışığında geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersi 7.sınıf öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değerlerine dair algılarının anlaşılması, Sosyal Bilgiler Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğrencilerin eşitlik, sevgi ve saygı değer algılarını nasıl şekillendirdiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, katılımcıların çalışmanın konusu olan eşitlik, saygı ve sevgi değerlerine yönelik algı ve deneyimlerini incelemeyi amaçladığından dolayı yorumlayıcı paradigma ışığında nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan olgu bilim deseni kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın verileri 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı boyunca merkezde bir devlet ortaokulunda, Sosyal Bilgiler dersinde yapılan sürekli gözlemlerden, bu derslere katılım sağlayan öğrencilerin ders sonunda doldurdıkları ders günlüklerinden, derslere katılan gönüllü yedi adet öğrenciyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden ve bu öğrencilere uygulanan açık uçlu soru formlarından, araştırmacının düzenli olarak tuttuğu gözlem notlarından ve araştırmacı günlüğünden elde edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcıları yarı yapılandırılmış görüşmeleri ve açık uçlu soru formlarını dolduran yedi adet gönüllü öğrenci, Sosyal Bilgiler dersine katılım sağlayan ve ders sonunda ders günlüklerini dolduran yirmi bir adet öğrenci olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Araştırmanın veri analiz süreci araştırma boyunca devam etmiştir. Araştırmayı sonlandırmak amacıyla elde edilen tüm veriler, tüme varımsal bir yaklaşımla NVivo 14 paket programı kullanılarak

analiz edilmiştir. Analizler araştırmanın verilerinin toplanma süreciyle eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Bununla beraber araştırmanın sonuçlandırılması amacıyla veriler satır satır kodlanarak önce kodlara ulaşılmış, elde edilen kodlardan ise temalar belirlenmiştir. Belirlenen temalar ışığında araştırmanın bulgular kısmı ortaya çıkartılmıştır. Ulaşılan bulgulara dayalıysa araştırmanın sonuçları belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda üç başlık altında verilmiş ve bu sonuçlar araştırmayla ilgili alanyazınla tartışılmıştır.

5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algısına İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler dersi toplumsal sorunların farkında olan ve bu sorunlara eleştiren bir bakış açısıyla çözüm getirebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir. Bu kazanımların sağlanabilmesi içinse değerler eğitimi önemli bir yere sahiptir. Günümüzde dünyada yaşanan pek çok sorunun temelinde değerlerin öğrenciyken kazanılmaması yatmaktadır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında öğrencilerin eşitlik, saygı ve sevgi değeri algılarının anlaşılabilmesi önemli bulunmuş ve araştırılmıştır. Sosyal Bilgiler öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değeri algılarına yönelik sonuçlar bu başlık altında verilmiştir.

Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin eşitlik değerine olumlu anlamlar yükledikleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler eşitlik değerine soyut olarak, sevgi, demokrasi, saygı, adalet, eşit haklar, insan hakları, kurallara uyulması, din ve vicdan özgürlüğü, cinsiyet eşitliği gibi anlamlar yüklerken somut olarak, iyi ve eşit davranış, gibi anlamlar yüklemişlerdir. Öğrenciler eşitlik değerine ilişkin olumlu anlamlar yüklerken, eşitliğin sağlanması ve uygulanması konusunda olumlu ve olumsuz yorumlarda bulunmuşlardır. Bu kapsamda tüm öğrencilerin eşitlik değerine dair yaşantılarının olduğu bulgulanmıştır. Öğrencilerin okuldaki eşitlik algısının çoğunluğunun olumsuz olduğu anlaşılmıştır. Öğrenciler okul idaresinin ve okuldaki öğretmenlerin eşitsizlik yaptığını düşünmektedir. Toplumdaki eşitlik konusunda ise öğrencilerin algısının ırkçılık, cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılık gibi olumsuz kavramlarla eşleştiği görülmüştür. Yalnızca bir öğrenci toplumda eşitliğin olduğunu düşünmektedir. Olumsuz yargıya sahip öğrenciler eşitsizlik olarak gördüğü davranışları örneklendirmiştir. Ayrıca öğrenciler kendilerine de eşit davranılmadığını düşünmektedir. Öğrenciler eşitsizlik sebepleri olarak, yaş, cinsiyet ve fiziksel görünüşlerini örnek

vermişlerdir. Kız öğrenciler cinsiyetleri sebebiyle eşitsizliğe uğradıklarını dile getirirken erkek öğrenciler cinsiyet sebebiyle eşitsizliğe uğramadıkları yorumunu yapmışlardır. Bu kapsamda kız öğrenciler toplumda cinsiyet eşitsizliği olduğunu düşünürken erkek öğrencilerin aksini savundukları araştırmanın bulgularından birisidir. Yapılan ders gözlemlerinde sınıftaki öğrencilerin çoğunun kalıp yargı örnekleri verirken cinsiyet eşitsizliğine dayalı örneklemeler yaptığı bulgulanmıştır. Eşitlik değeri yaşantılarından örnekler veren kız ve erkek öğrencilerin hepsi fiziksel görünüşleri sebebiyle eşitsizliğe uğradıkları yorumunu yapmıştır. Öğrenciler özellikle ten renkleri sebebiyle ırkçılığa maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Ayrıca toplumda eşitlik olduğunu savunan öğrenci dahil olmak üzere tüm öğrenciler toplumda ırkçılıktan kaynaklı eşitsizlikler olduğuna dair gözlem ve yaşantı örnekleri vermişlerdir. Aile yaşantılarında da eşitlik değerinin sağlanmadığını söyleyen öğrenciler çoğunluktadır. Bunun sebebi olarak ise öğrencilerin tümü kendilerinin fikirlerine saygı duyulmaması durumunu vermiştir. Ailesinde eşitliğin sağlandığını söyleyen öğrenci ise başka bir görüşme esnasında eşitsizlik örneği vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin sadece okul ve toplumda değil eğitimin ilk başladığı yer olan ailede de eşitlik değerini yetersiz gördüğü bulgulanmıştır. Öğrencilerin demokrasi kavramıyla eşitlik kavramını ilişkilendirdikleri araştırmanın bir diğer bulgusudur. Öğrencilerin toplumda eşitlik değerinin artması durumunu adaletin, demokrasinin, düzenin sağlanacağı düşüncesinde olduğu anlaşılırken; eşitliğin sağlanmaması ve yetersizliği durumunu toplumda kaos, kavga, şiddet ve savaş gibi olumsuz kavramlarla eşleştirdiği anlaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin sevgi değerine olumlu anlamlar yükledikleri araştırmanın diğer bulgularından birisidir. Öğrenciler sevgiyi, saygı, bağlılık, güven, mutluluk, huzur, ilgi gibi olumlu kavramlarla tanımlamışlardır. Sevginin farklı türleri olduğunu düşünen öğrenciler sevgi türlerini hayvan sevgisi, bitki sevgisi, aile sevgisi, hobiler, takım sevgisi, arkadaş sevgisi gibi farklı dallara ayırmıştır. Özellikle hayvan sevgisinden öğrencilerinin evcil hayvanlarının olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Kardeşi olan öğrenciler kardeş sevgisinden bahsederken, evde baktığı bitkileri olan bir öğrenci onları sevdiğinden bahsetmiştir, sporla ilgilenen öğrenciler spor sevgisinden bahsetmiş, fanatik bir öğrenci ise görüşmeler sırasında sıklıkla tuttuğu takımdan bahsederek örnekler vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin hepsinin kendi ilgi alanlarına göre sevgi çeşidi geliştirdiği ve bu alanda örneklemeler yaptığı, sevgi algılarını ilgi alanlarının belirlediği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler sevginin

göstergeleri konusunda da fikir çeşitliliğine sahiptir. Hediyeler, iltifatlar, ilgi, güven, mutluluk, sarılmak, mimikler gibi kavramları sevginin göstergesi olarak algıladıkları bulgulanmıştır. Öğrencilerin tümü ailesinde sevgi değerini yeterli kadar gördüklerini söylemiştir. Özellikle ebeveynlerinin ve kardeşlerinin şefkatli oldukları vurgulanmıştır. Okul ve ders sürecinde sevgi değerine yönelik ise öğrenci algıları farklılık göstermektedir. Okulda sevgi değerinin yeterli olduğunu belirten öğrenciler sevgi değerinin öğretmen tarafından sağlandığı algısındaiken okulda sevgi değerinin yetersiz olduğunu düşünen öğrenciler bunun sınıf arkadaşlarından kaynaklandığını ve sınıf ortamında dışlanmanın olduğunu söyleyerek örneklendirmeler yapmıştır. Araştırmacı tarafından araştırmacı günlükleri incelendiğinde sınıfla bağının düşük ve sessiz bir öğrenci olduğu gözlemlenen bir öğrenci bu konuda sınıf arkadaşlarının kendisini dışladığını ve onu sevmediklerini düşündüğünü gözyaşları ile dile getirmiştir. Fakat toplumda sevginin eksik olduğunu vurgulamışlardır. Toplumsal hayatta sevginin eksikliğinin kanıtları olarak ise kendi yaşantıları ve gözlemlerinden örnekler vermişlerdir. Bu örnekler; kavgaların olması, şiddetin yaygınlaşması, insanların birbirlerine kaba davranmaları, ayrımcılıkların olmasına bağlı olarak toplumsal eşitsizlik, farklı fikirlere saygının olmadığı gözlemine dayanarak artan saygısızlıktır. Bu kapsamda öğrencilerin sevgi değerinin sağlanmasına yönelik araştırmanın diğer inceleme konuları olan saygı ve eşitlik değeri ile bağlantı kurdukları bulgulanmıştır. Öğrencilerin toplumsal hayatta sevginin artırılması için yapılması gerekenlerin başında aile eğitimi gördükleri bulgulanmıştır. Bunun dışında sevgisizliğe karşı yaptırımların uygulanması öneri olarak sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine olumlu anlamlar yükledikleri araştırmanın bulgularından birisidir. Saygı değerine soyut olarak, sevgi, eşitlik, adalet somut olarak ise hakaret etmeme, doğru davranış gibi durumlar yüklenmiştir. Her öğrenci kendisinin saygılı olduğundan bahsederken yaşça büyük kişilerle doğru konuşmak, iyi davranmak ve onlara yardım etmek durumlarını örnek olarak verse de öğrencilere saygının kime gösterilmesi gerektiği sorulduğunda öğrencilerin çoğu yaş farkı gözetmeksizin herkese gösterildiği yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin okul ve toplumda saygı değerinin azlığına dair örnek vermekte zorlanmadığı fakat ailelerinde saygı değerine dair olumsuz örnek vermekte çekindikleri bulgulanmıştır. Ailelerinde saygı değerinin yetersiz olduğuna dair yalnızca iki öğrenci bu konuda örnek verebilmiştir. Öğrencilerden birisi saygı değerinin ailesinde eksiksiz olduğunu

söyledikten sonra başka bir görüşmede ailesinin kendisinin aldığı kararlara saygı duymadığını söylemiş ve başta söylemiş olduğu yargıyla çelişmiştir. Ailesinde saygı değerinin eksikliğini örneklediren diğer iki öğrenci de aynı şekilde kendi kararlarına küçük oldukları için saygı duyulmadığını iletmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin yaşça küçük oldukları için aile üyelerinin kendi kararlarına saygı göstermediklerini düşündükleri araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrencilerin hepsi okul ve ders ortamında saygı değerinin eksik olduğunu düşünmektedir. Bunu örneklendirmek için en sık tekrarlanan durum sınıf arkadaşlarının öğretmene saygı duymadıklarıdır. Tüm öğrenciler ders esnasında öğretmen ders anlatırken sınıf arkadaşlarının öğretmeni dinlemediğini bunun saygısızlık olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca öğrencilerden birisi lise öğrencilerinin kendileriyle dalga geçtiğini söyleyerek okuldaki saygı değerine bağlı olarak akran zorbalığından bahsetmiştir. Öğrencilerin tümü toplumda saygısızlığın çok fazla olduğunu düşünürken, kendilerinin saygılı insanlar oldukları algısındadır. Toplumda ırkçılık yapmadıklarını, büyükleriyle doğru konuştuklarını, ayrımcılık yapmadıklarını söylemişlerdir. Öğrenciler saygının göstergeleri hakkında da fikir çeşitliliğine sahiptir. Empati, eşitlik, adalet, kibarlık, değer verme, yardımseverlik, düzgün konuşma gibi kavramlar öğrenciler için saygının göstergesi durumundadır. Araştırmanın bulgularından birisi de öğrencilerin saygının göstergesi olarak bayramları gördüğüdür. Birden fazla öğrenci saygı değerinden bahsederken bayramlara vurgu yapmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin saygı değerini kültürümüzün bir parçası olarak gördüğü yorumu yapılabilir. Toplumsal hayatta saygısızlığa uğrama nedenleri olarak öğrenciler yaşlarını ve fiziksel özelliklerini vurgulamışlardır. Aynı öğrenciler toplumda kendilerini en son ne zaman saygı duyulan bir birey olarak hissettikleri sorulduğunda takdir edildikleri ve alkışlandıkları, eşit davranıldıkları anları örneklemiştir. Saygı değerinin toplumda düzeni sağladığını düşünen öğrenciler özellikle sevgi değerinin artırılmasının toplumda saygıyı da attıracağı yorumunu yapmışlardır. Bu kapsamda öğrencilerin saygı değeri ile eşitlik ve sevgi değer algılarının birbiriyle ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin sevgi değerine olumlu anlamlar yükledikleri araştırmanın diğer bulgularından birisidir. Öğrenciler sevgiyi, saygı, bağlılık, güven, mutluluk, huzur, ilgi gibi olumlu kavramlarla tanımlamışlardır. Sevginin farklı türleri olduğunu düşünen öğrenciler sevgi türlerini hayvan sevgisi, bitki sevgisi, aile sevgisi, hobiler, takım sevgisi, arkadaş sevgisi gibi farklı dallara ayırmıştır. Özellikle

hayvan sevgisinden öğrencilerinin evcil hayvanlarının olduğu araştırmanın bulgularından birisidir. Kardeşi olan öğrenciler kardeş sevgisinden bahsederken, evde baktığı bitkileri olan bir öğrenci onları sevdiğinden bahsetmiştir, sporla ilgilenen öğrenciler spor sevgisinden bahsetmiş, fanatik bir öğrenci ise görüşmeler sırasında sıklıkla tuttuğu takımdan bahsederek örnekler vermiştir. Bu kapsamda öğrencilerin hepsinin kendi ilgi alanlarına göre sevgi çeşidi geliştirdiği ve bu alanda örneklemeler yaptığı, sevgi algılarını ilgi alanlarının belirlediği araştırmanın bulgularından birisidir. Öğrenciler sevginin göstergeleri konusunda da fikir çeşitliliğine sahiptir. Hediyeler, iltifatlar, ilgi, güven, mutluluk, sarılmak, mimikler gibi kavramları sevginin göstergesi olarak algıladıkları bulgulanmıştır. Öğrencilerin tümü ailesinde sevgi değerini yeterli kadar gördüklerini söylemiştir. Özellikle ebeveynlerinin ve kardeşlerinin şefkatli oldukları vurgulanmıştır. Okul ve ders sürecinde sevgi değerine yönelik ise öğrenci algıları farklılık göstermektedir. Okulda sevgi değerinin yeterli olduğunu belirten öğrenciler sevgi değerinin öğretmen tarafından sağlandığı algısındaiken okulda sevgi değerinin yetersiz olduğunu düşünen öğrenciler bunun sınıf arkadaşlarından kaynaklandığını ve sınıf ortamında dışlanmanın olduğunu söyleyerek örneklemeler yapmıştır. Araştırmacı tarafından araştırmacı günlükleri incelendiğinde sınıfla bağının düşük ve sessiz bir öğrenci olduğu gözlemlenen bir öğrenci bu konuda sınıf arkadaşlarının kendisini dışladığını ve onu sevmediklerini düşündüğünü gözyaşları ile dile getirmiştir. Fakat toplumda sevginin eksik olduğunu vurgulamışlardır. Toplumsal hayatta sevginin eksikliğinin kanıtları olarak ise kendi yaşantıları ve gözlemlerinden örnekler vermişlerdir. Bu örnekler; kavgaların olması, şiddetin yaygınlaşması, insanların birbirlerine kaba davranmaları, ayrımcılıkların olmasına bağlı olarak toplumsal eşitsizlik, farklı fikirlere saygının olmadığı gözlemine dayanarak artan saygısızlıktır. Bu kapsamda öğrencilerin sevgi değerinin sağlanmasına yönelik araştırmanın diğer inceleme konuları olan saygı ve eşitlik değeri ile bağlantı kurdukları bulgulanmıştır. Öğrencilerin toplumsal hayatta sevginin artırılması için yapılması gerekenlerin başında aile eğitimini gördükleri bulgulanmıştır. Bunun dışında sevgisizliğe karşı yaptırımların uygulanması öneri olarak sunulmuştur.

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler dersi yedinci sınıf öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değeri algıları incelenmiş ve bulgular detaylı analiz edildiğinde öğrencilerin eşitlik değeri algılarında herkesin fikirlerine saygı duyulması bağlamında saygı değeriyle ve ayrımcılık yapmadan insanların tümüne değer verilmesi bağlamında

sevgi değeriyle bağlantı kurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin saygı algısı incelendiğinde ise ırkçılık, cinsiyet eşitliği, ayrımcılıkların olmamasından bahsetmesi dolayısıyla eşitlik ve saygı duymanın önemli adımlarından birisi olarak insanların karşısındaki canlı cansız sevgi göstermesi örneklendirildiği için sevgi değeriyle ilişkilendirme yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi değeri algısında da ayrımcılık yapmadan her fikre saygı duyulması gerektiği söylendiği bulgulanmıştır. Bu kapsamda sevgi kavramı hem eşitlik hem de saygı ile ilişkilendirilmiştir. Tüm bu bulgular kapsamında öğrencilerin araştırma konusu olan üç Sosyal Bilgiler değerini birbiriyle bağlantılı gördükleri ve her bir değerın sağlanması için diğer değerleri etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerinin İşlenişine İlişkin Sonuçlar

Eğitim-Öğretim programlarında yer alan kazanım ve becerilerin yeterli, öğrencinin gelişim seviyesine uygun, dersin öğrenme alanlarına uygun olmasının dışında bu programlar içinde yer alan değerler ve becerilerin de ders sürecine uygun şekilde entegre edilmesi gerekmektedir. Eğitimde bir kazanım, değer veya becerinin kazandırılmasında öğretmenin ders işleme süreci, sınıf iklimi, çevrenin uygunluğu, öğretme yöntem ve teknikleri, öğretim materyallerinin yeri yadsınamaz bir noktadır. Bu kapsamda bu araştırmada Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin eşitlik, sevgi, saygı değeri algılarını incelemek amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu değerlerin kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersi öğretmenin ders işleyiş süreci, öğretim yöntem ve teknikleri araştırmacı tarafından araştırma günlüğüne günlük olarak not alınmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde eşitlik, saygı ve sevgi değerinin işlenişine ilişkin elde edilen sonuçlar bu başlık altında verilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi sürecinde öğretmen derste sınırlı sayıda materyal kullanmıştır. Dersi çoğunlukla Sosyal Bilgiler MEB kitabından, akıllı tahta üzerinden yansıtılan slaytlardan işlemiştir. Gözlemlenen derslerin tamamında öğretmen tarafından yaratılan ve derse getirilen herhangi bir materyalden yararlanılmamıştır. Sosyal Bilgiler dersi sürecinde en sık kullanılan öğretim yöntem ve tekniği anlatım olmuştur. Anlatım dışında soru-cevap, örnek olay, beyin fırtınası öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Dersin ölçme değerlendirme yöntemleri ise dersin sonunda konu bittikten sonra öğrencilere uygulanan veya Sosyal Bilgiler MEB ders kitabından gerçekleştirilen; boşluk doldurma,

çoktan seçmeli test, açık uçlu sorular, doğru yanlış olmuştur. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler öğretmeninin modern ve yeni öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmadığı, ders anlatımında sıklıkla sunuş yolunu tercih ettiği sonuçlanmıştır.

Araştırmanın inceleme konusu olan eşitlik, saygı ve sevgi değerleri içerisinde Sosyal Bilgiler dersinde en sık vurgunun eşitlik değerine yapıldığı anlaşılmıştır. Gözlemlenen tüm Sosyal Bilgiler derslerinin bulguları analiz edildiğinde eşitlik değerinden iki konuda sıklıkla bahsedildiği anlaşılmış, bu iki konu ise demokrasinin ilkeleri ve Cahiliye Dönemi olarak sonuçlanmıştır. Öğrencilerin eşitlik değeri algıları incelendiğinde eşitlik değerini tanımlarken demokrasi kavramını kullandıkları da araştırmanın bulgularından birisi olmuştur. Öğrenciler ders esnasında demokrasinin sağlanması için en gerekli kavramı eşitlik olarak vurgulamıştır. Sosyal Bilgiler öğretmeni demokrasinin ilkelerinden birisi olan eşitliğin tanımını derste sıklıkla yinelemiş, öğrencilerin defterine tanımları not aldırıştır. Ayrıca derste Cahiliye Döneminden veya Atina’da uygulanan ilk demokrasiden bahsederken öğrencilerin cinsiyet eşitsizliğini fark ettikleri, bu durumu sorguladıkları ve bunun eşitsizlik olduğu yönünde konuşmalar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Eşitlik değerinden bahsedilen bir diğer nokta ise Türkiye Cumhuriyeti’nin nitelikleri olmuştur. Bu konuda öğretmen sıkça insan haklarına değinirken eşitlik değerini kullanmıştır. Tüm bu sonuçlar incelendiğinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında araştırmanın konusu olan değerler içerisinde eşitlik değerinin en çok kazandırılan değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer konusu olan saygı değerinde ise doğrudan bağlantı kurulan bir konu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Saygı değerinden konu içlerinde sıklıkla farklı görüşlere saygı kısmına insan hakları ve demokrasi kavramı tanımlanırken vurgu yapılmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmeni öğrencilere ders esnasında birbirlerine saygılı olunması gerektiğine dair zaman zaman öğütlerde bulunmuştur. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersinde saygı değerine eşitlik değerine kıyasla daha az vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın incelemeyi amaçladığı diğer değer olan sevgi değerine dair, tüm Sosyal Bilgiler dersleri gözlemlense de herhangi bir bağ kurulduğu ya da sevgi değerinden bahsedildiği gözlemlenmemiştir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersi işleniş sürecinde sevgi değerinin yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değeri Algısına Dair Sonuçlar

Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının konuları incelendiğinde kazanımlarla entegre edilmesi gereken çeşitli değerler vardır. Eğitim sürecinde öğretmenin ve dersin işlenişinin öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında veya beceri, değer oluşturmadaki yeri kabullenilmesi gereken bir noktadır. Değerler eğitimi alanında yapılmış çalışmalar incelendiğinde ders sürecinin önemli bir yere sahip olduğu bulgulanmıştır. Bu kapsamda bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde yukarıda bahsi geçen iki öğrenme alanlarının işlendiği ders ve konuların, yedinci sınıf öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değeri algılarını nasıl şekillendirdiğini incelemek amaçlanmıştır. Bu süreçte elde edilen bulguların analiziyle ulaşılan sonuçlar bu başlık altında verilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde yapılan gözlemler sonucunda en çok değinilen değer eşitlik olduğu sonuçlanmıştır. Yedinci sınıf Sosyal Bilgiler öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeden öncesinde derslerinde eşitlik değerine vurgu yapılan yalnızca iki konu örneği vermişken, bahsi geçen öğrenme alanları işlendikten hemen sonra yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmede bu sayı sekize çıkmıştır. Ders esnasında öğretmenin sıkça vurguladığı ve not aldırıldığı eşitlik değerinin öğrenciler tarafından kavrandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler Atatürk inkılapları, TBMM açılışı, demokrasinin ilkeleri, demokrasinin tarihçesi, Osmanlı Devleti'ndeki ıslahat hareketleri, Veda Hutbesi, insan hakları, seçme ve seçilme hakkı gibi konularda eşitlik değerinden bahsedildiğini kavrayabilmiş ve bunu görüşmelerde söylemiştir. Ayrıca öğrencilerin değeri iyi analiz edip etmediğini anlayabilmek için günümüz ve geçmiş arasında karşılaştırma yapması istenmiş bu soruya da öğrencilerin çoğunluğu günümüzde eşitlik değerinin geçmişe göre daha az olduğu yorumunu yapmışken iki öğrenci eşitliğin artık daha fazla olduğunu ve eşitliğin sağlandığını iletmıştır. Elde edilen bulgular analiz edildiğinde eşitliğin günümüzde sağlandığını söyleyen öğrencilerin argüman olarak Cahiliye Dönemini gösterdikleri sonuçlanmıştır. Cahiliye Döneminde insanların eşit olmadığını, kadınların öldürüldüğünü günümüzde oy kullanabildiğimizi ve eşit haklara sahip olduğumuzu söylemişlerdir. Günümüzde eşitliğin azaldığını söyleyen öğrencilerin ise argüman olarak Atatürk dönemini sundukları sonucuna ulaşılmıştır. Eşitliğin azaldığının kanıtı olarak öğrenciler; toplumdaki ırkçılık, saygısızlık, cinsiyet eşitsizliği, kalıp yargılar, adaletsizlik ve korku gibi kavramları örneklendirerek

aktarmışlardır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin eşitlik değeri bilincinin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenmesiyle arttığı sonuçlanmıştır. Öğrencilerden eşitlik değerinin günümüzde arttığı algısında olanlar olmasına karşın, öğrencilerin çoğunluğunun eşitlik değerinin günümüzde azaldığı algısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde yapılan gözlemler ve öğrencilere uygulanan ders günlükleri incelendiğinde eşitlik değerinden sonra bahsedilen değerin saygı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarından olan Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenişinden önce öğrencilerin saygı değerine dair yalnızca iki konuda gözlemleri bulunmaktadır bu konular olumlu iletişim ve sen dili/ben dili olmuştur. Bahsi geçen öğrenme alanları incelendikten sonra ise saygı değerine dair gözlemlerinde artış gözlemlenmiştir, öğrenciler demokrasi kavramı, demokrasinin uygulanması, ideal toplum düzeni, Atatürk ilke ve inkılapları gibi gözlemlerini aktarmıştır. Bu kapsamda yedinci sınıf Sosyal Bilgiler öğrencilerinin saygı değerine dair farkındalıklarının bahsi geçen Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenişinden sonra arttığı sonuçlanmıştır. Araştırmacının saygı değeri ile doğrudan bağlantı kurulduğuna dair notlarının sayısı, öğrencilerin derste gözlemledikleri ve aktardıkları saygı değeri gözlemlerinden daha azdır. Bu kapsamda öğrencilerin doğrudan bağlantı kurulduğu bulgulanmasa dahi saygı değerini derste öğrendikleri kavramlar ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca öğrencilerin tümü saygı değerini geçmişte ve günümüzde karşılaştırmaları istendiğinde günümüzde saygının azaldığını iletmiştir. Günümüzde saygının azaldığını düşünen öğrenciler derste öğrendikleri tarihi kavramlar ve olaylarla bağlantı kurmuşlardır. Buna örnek olarak Ahi teşkilatının eskiden olması bu sayede saygının daha fazla olması, İslamiyet'in etkisi gibi örneklendirmeler yapmışlardır. Ders dışında ise hoşgörüsüzlük, dinlememek, cinsiyet eşitsizliği gibi durumların saygının azaldığının kanıtı olarak gösterileceğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda araştırma sürecinde Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin saygı değeri bilincinin Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenmesiyle arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde yapılan gözlemler ve öğrencilere uygulanan ders günlükleri incelendiğinde, araştırma konusu olan değerler içinde en az yer verilen ve öğrencilerin en az gözlem yaptığı değerin sevgi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı ders gözlemlerini not aldığı araştırmacı günlüğünde sevgi değeri ile doğrudan bağ kurulan

herhangi bir konunun olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilere Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları işlenmeden önce sevgi değeri gözlemleri sorulmuş yalnızca bir cevap alınmıştır o da cahiliye döneminde sevginin olmadığı yorumudur. Buna karşın öğrenciler sevgi değerine dair incelenen öğrenme alanları işlendikten sonra da farklı bir gözlem aktarmamış öğretmenin sevgi bağından bahsetmiştir. Bu kapsamda Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenişinin, Sosyal Bilgiler yedinci sınıf öğrencilerinin sevgi değeri algılarında bir değişime neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi değerinin günümüzdeki durumu hakkında ise öğrencilerden çoğunluğu sevginin azaldığı algısına sahipken iki öğrenci sevginin arttığını savunmuştur. Sevginin günümüzde azaldığını savunan öğrenciler, dışlanma, gruplaşma, kavgalar, şiddet gibi toplumsal hayattan örnekler vermiştir. Buna karşın sevgi değerinin günümüzde arttığını savunan iki öğrenci derste işledikleri konuları argüman olarak sunmuş ve biri yönetim şeklimizin sevginin artmasına sebep olduğunu iler sürerken diğeri eşitliğin sağlanıyor olmasının sevginin arttığının kanıtı olduğunu söylediği aktarılmıştır.

Tüm bu bulgular analiz edildiğinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenişinin öğrencilerin eşitlik ve saygı değeri algılarını değiştirdiği ayrıca farkındalıklarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın derste eşitlik ve saygı değerine kıyasla en az değinilen ve somut olarak konularla bağlantısı kurulmayan sevgi değerinin araştırma bitiminde en az değişime uğrayan değer olduğu sonuçlanmıştır.

5.2.Tartışma

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanlarından Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantıların işlenme sürecinin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf öğrencilerinin eşitlik, saygı ve sevgi değerleri algılarını nasıl şekillendirdiğini öğrenmek amaçlanmıştır. İncelenecek değerlerin öğrencilerin toplumsal hayatına etkisi göz önünde bulundurulmuştur. Bu konu kapsamındaki araştırmalar incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin özellikle belirli bir kısmının incelendiği bir araştırma örneği bulunmamıştır. Yapılan araştırmalar genellikle öğrencilerin değer algıları, Sosyal Bilgiler dersinde bahsi geçen değerlerin ne oranda verildiği ya da eğitim sürecinde kazandırılması amaçlanan değerlerin önemine dair öğretmen veya veli görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çengelci, Hancı, Karaduman (2013) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin en çok kazandırmayı amaçladıkları değerler içinde sevgi ve saygı değerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu değerlerin öğrencinin sosyal ilişkilerinde, sorumluluk bilincinde,

kişisel gelişimlerinde, okul ortamında önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Acun, Yücel Önder ve Tarman'da (2013) velilerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciye kazandırılmasını en gerekli gördüğü değerler içinde saygı değerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aspin (2007) değerler eğitiminde yer alması gereken değerlerin içinde sevgi, saygı ve eşitliği belirtmiştir. Yukarıdaki araştırmalara benzer olarak bu araştırmada da kapsamında da eşitlik, saygı ve sevgi değerleri üzerine odaklanılmıştır.

Araştırmanın amacı kapsamında öğrencilerin eşitlik değerine dair olumlu algılara sahip olduğu bulgulanmıştır. Kaya ve Akpınar, (2022) yapmış olduğu araştırmada kız öğrencilerin eşitlik değerine ilişkin tutumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışken, bu araştırmada cinsiyete dair eşitlik değeri tutumlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Buna karşın bu araştırmada öğrencilerin cinsiyetleri nedeniyle eşitsizliğe uğrayıp uğramadıkları sorulmuş ve kız öğrenciler cinsiyetleri nedeniyle eşitsizliğe uğradıkları görüşünderken, erkek öğrencilerin böyle bir görüşe sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kaya ve Akpınar'ın (2022) tespit ettiği öğrencilerin eşitlik algıları; aynı haklara sahip olmak, denklik, herkese eşit davranma, ayrımcılık yapmama, haksız değerlendirme olurken bu araştırmada da benzer şekilde kurallar, iyi davranış, eşit haklar kodları bulunmuş. Farklı olarak ise sevgi, demokrasi, saygı, adalet, din ve vicdan özgürlüğü sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Araştırmanın diğer bir inceleme alanı olan saygı değerine yönelikse öğrencilerin saygı algılarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tunç (2019) yaptığı araştırmada öğrencilerin saygı değeri algılarının; vatanseverlik, otorite, birlik ve beraberlik, minnettarlık ve bilgi olduğu sonucuna ulaşırken bu araştırmada öğrencilerin saygı değeri algılarının daha farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu araştırmada öğrenciler saygı kavramını, eşitlik, adalet, sevgi, hitabet, iyi ve doğru davranış gibi kavramlarla açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Tunç (2019) araştırmasında öğrencilerin saygı değerinin çağrışımları ile ilgili Atatürk, öğretmen, bayrak gibi kavramları tespit etmiştir. Bu tezin sonuçlarında ise benzer bir bulguya rastlanmamıştır. Ayrıca bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işleme sürecinin öğrencinin saygı değerine dair bilincinin artmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Kanatlı Öztürk (2018) çokkültürlü eğitim kapsamında gerçekleştirdiği etkinlikler kapsamında eylem araştırması uygulayarak öğrencilerin saygı değerinin farkındalığının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Thomsen (2002) karakter eğitiminde öğretmenin değerler eğitimi

yaklaşımlarını doğru şekilde uygularsa bunun öğrencide değerler eğitimi ve bilinci konusunda pozitif etkiye neden olduğunu söylemiştir. Bu çalışmada da yukarıdaki araştırmaların sonuçlarını kanıtlar nitelikte Sosyal Bilgiler dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının işlenişinin öğrencide sevgi, saygı ve eşitlik değeri bilincinin ve farkındalığının oluşmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada incelenen bir diğer değer olan sevgi değeriyle ilgili ise öğrencilerin sevgi değeri algılarının değer vermek, bağ, ilgi, saygı, güven, mutluluk olduğu sonucuna ulaşılırken, Tunç (2019) araştırmasında sevgi algılarının aile ve öğretmen üzerine yoğunlaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Yıldırım (2023) araştırmasında 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında sevgi değerine yeteri kadar yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu tezde ise Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarının öğretmen tarafından işleniş süreci gözlemlenmiş ve araştırması sevgi değerine dair öğretmenin herhangi bir konuyla bağlantı kurmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Yıldırım'ın araştırmasını destekler niteliktedir. Ergen (2019) araştırmasında benzer şekilde eğitimde sevgi, saygı ve güven konularına yeterinde değinilmediği sonucuna ulaşmıştır. Kılıç (2019) ise araştırmasında öğrencilerin sevgi değerine en çok yer verilen ders olarak Türkçe ve Sosyal Bilgileri gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu durum tezde elde edilen sonuçla çelişmektedir. Ayrıca Yıldırım (2019), 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında din sevgisine sıklıkla yer verildiği sonucuna ulaşmışken araştırmacı gözlemlerinde öğretmenin veya kitapta din sevgisine yer verildiğini gözlemlememiştir. Ayrıca araştırma sonucunda öğrencilerin en az bilgi sahibi olduğu ve Sosyal Bilgiler dersindeki konu içerikleriyle bağlantı kurmakta en zorlandıkları değer sevgi değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Yıldırım (2023) öğrencilerin sevgi değeri eğilimlerinin de düşük olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada öğrencilerin sevgiyi hayvan sevgisi, bitki sevgisi, aile sevgisi, arkadaş sevgisi, spor sevgisi, takım sevgisi olarak sınıflandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım (2023) ise araştırmasında bu sınıflandırmalara ek olarak tanrı sevgisi bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca Yıldırım'ın sonuçlarında takım, bitki ve spor sevgisine ulaşmazken bu çalışmada öğrencilerin bu sınıflandırmalara yer verdiği belirlenmiştir. Araştırmanın başka bir sonucu ise öğrencilerin sevgi göstergeleri üzerinedir. Şahin'in (2020) yaptığı çalışmayla ortak olarak öğrenciler hediyeleri, güzel sözleri, fiziksel teması (sarılmak, el öpmek vb.) sevginin göstergesi olarak örnek olarak göstermiştir. Şahin'in (2020) bu tezdeki sonuçlardan farklı olarak mesajlaşmayı sevgi göstergesi olarak bulgulamıştır. Buna karşın

Şahin'in (2020) araştırmasında yer vermediği sevgi göstergeleri olarak bu tezde güven, ilgi, göz teması, mutluluk, kibarlık, empati sevgi göstergesi olarak tespit edilmiştir.

Çengelci (2010) yapmış olduğu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitime en fazla yer verilen dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğunu düşündüğünü sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin sırasıyla telkin, soru-cevap ve örtük program ile öğrenciye kazandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu tezde Sosyal Bilgiler öğretmenin değerleri kazandırmak için izlediği yöntemlerse benzer olarak tespit edilmiştir. Bunun dışında araştırmada öğretmenin örnek olay, beyin fırtınası yöntemlerinden de yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Acar Şimşek (2019) yaptığı araştırmada okulda öğrencilerin birbirine, öğretmenin öğrenciye ve öğrencinin öğretmene şiddet uygulayabildiği sonucuna ulaşmıştır. Yaptığı farklı pek çok görüşmede şiddetin, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik sonuçları olabileceğini belirtmiştir. Bu araştırmada Acar Şimşek'i doğrular nitelikte katılımcıların sevgi değeri bağlamında sorulan sorulara sıkça okul ortamında öğrencilerin birbirlerine şiddet uyguladığını belirttikleri araştırmanın bulgularından birisidir. (Özgür, Yörükoğlu ve Baysan Arabacı, 2011) yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin %10,3'ünün okulda şiddete maruz kaldığını, %51,4'ünün ise okulda şiddeti arkadaşlarının uyguladığına şahit olduklarını tespit etmiştir. Aküzüm ve Oral (2015) çalışmalarında buna benzer olarak okulda şiddetin en sık öğrenci- öğrenci arasında yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın bu araştırmada Acar Şimşek'in (2019) araştırmasından farklı olarak öğretmenin öğrencilere sürekli şefkatle ve olumlu davranışlarla yaklaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Demirgöz Bal (2014) toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, bireyin cinsiyetinden kaynaklanan ayrımcılık olarak tanımlamış ve bu durumun bireyin sağlığına, topluma uyumuna olumsuz etkisinin olduğunu söylemiştir. Acar Şimşek'te (2019) araştırmanın bulgusunu doğrular nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çözülmesi adına farklı pek çok alanda girişimlerin bulunmasına rağmen halen daha cinsiyet eşitsizliğinin yaşandığını belirtmiştir.

Geriş (2022) çalışmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği konularına yönelik farkındalık geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda da farklı etkinlikler tasarlayıp ders esnasında öğrencilere bunları uygulamıştır. Bu araştırmada ise öğrencilere eşitlik, sevgi ve saygı değerleri incelenmiş ve çocuklara bu algılarını tespit etmek için çeşitli sorular yöneltilmiştir. Öğrenciler bu araştırmaya gönüllü katılım sağlamanın bahsi

geçen değerlere ve toplumda eşitliğin sağlanmasına yönelik algılarında olumlu yönde farkındalık yarattıklarını dile getirmiştir. Bu kapsamda Geriş'in açıklamasını destekler nitelikte sonuca ulaşılmıştır.

Kanatlı Öztürk (2018) çok kültürlü eğitim çerçevesinde geliştirdiği eğitim teknikleri ve öğretim sürecinde öğrencilerin farklılıklara saygı değerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Kanatlı Öztürk öğrencilerin eylem araştırmasını gerçekleştirmeden önce çocukların farklı kökenden veya şehirden gelen çocuklara çeşitli önyargılarla yaklaştıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada bunu destekler nitelikte bir bulguya ulaşılmıştır. Araştırmada sınıfa yeni gelen bir öğrenci, sınıf arkadaşlarının kendisini geldiği memleket nedeniyle dışladığını düşünüp, sevgisizlik hissettiğini dile getirmiştir.

Araştırmanın bulgularından birisi de öğrencilerin sevgi değerinin eksikliğinin toplumda şiddete neden olacağı kanısında olmalarıdır. Hoşgörür ve Orhan (2017) yaptıkları araştırmada okulda şiddetin sebeplerinin büyük kısmının okul ve öğretmenlerden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. İl Deniz (2015) ise benzer şekilde sebepleri okuldan kaynaklanan nedenler dışında, akranlarla ilişkiye, televizyonlarda gördükleri haberleri ve medyayı etkisini eklemiştir.

Kohlberg ahlaki eğitimde ve belirli değerlerin bireye kazandırılması sürecinde, çocuk ve yetişkinlerin ahlaki ikilemler yaşadıklarında verdikleri tepkilerin önemli bir husus olduğunu düşünmüş ve bireylerin ahlaki ikilemle karşı karşıya kaldıklarındaki tutum ve davranışlarını derleyerek bunları üç ana başlığa ayırmıştır. Bunlar; Gelenek öncesi dönem, geleneksel dönem ve gelenek sonrası dönemdir (Gürses ve Kılavuz, 2016). Kohlberg'in ahlaki gelişim modeline göre 7. Sınıf Sosyal Bilgiler öğrencileri gelişim seviyelerine göre geleneksel dönem içinde bulunmaktadır. Geleneksel Dönem kendi içinde iki basamağa ayrılır. Bu basamaklar; kişiler arası uyum ve kanun ve düzen eğilimidir. Kişiler arası uyum basamağında çocuğun amacı başkaları tarafından onaylanmak, başkalarına yardım etmek, çevresinde bulunduğu rolün tüm gerekliliklerini yerine getirmektir. Ahlaki değerleri bu amaç doğrultusunda uygularlar (Çiftçi, 2003). Bu aşamada çocuk sevilmemekten hoşlanmaz ve adalet kavramı çocuğun gözünde önemli bir kavrama dönüşür (Gürses ve Kılavuz, 2016).

Bu araştırmada da öğrencilerin eşitlik değeri tanımlarında sıklıkla adalet kavramından bahsetmesi Kohlberg'in çalışmalarını destekler niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin eşitlik değerinden ve saygı değerinden bahsederken sevgiden bahsetmesi, sevginin kendilerini mutlu, güvende ve huzurlu hissettirdiğini söylemeleri Kohlberg'in

bu dönemdeki çocukların sevmeye önem verdiğini desteklemiştir. Öğrencilerden Eylül'ün sevilmediğini hissettiğini göz yaşlarını tutamayarak anlatmış olması da bu yargıyı destekler niteliktedir.

Kohlberg'in geleneksel düzeydeki ikinci basamağı ise kanun ve düzen eğilimidir. Bu basamakta çocuk ahlaki ikilemleri kanunlara ve otoriteye itaat ederek yorumlar. Bu düzeyde kurallar sorgulamaksızın uygulanır ve kurallara uymayanlar asla onaylanmaz hatta uymayanlara çeşitli yaptırımlar uygulanır (Demirkaya ve Akto, 2023). Bu çalışmada da öğrencilerin eşitlik değerini, sevgi değerini ve saygı değerini çiğneyen veya bunları uygulamayan insanlara ortak olarak sert yaptırımlar uygulanmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgunun öğrencilerin Kohlberg'in ahlaki gelişim evreleri ile örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler sınıflarında okul kurallarına uymayan ve saygısızlık yapan arkadaşlarını dışlayarak ona bir yaptırım uyguladıklarını dile getirmişlerdir. Bu öğrencilerin kanun ve düzen eğilimine uygun davranışlar gösterdiklerini göstermiştir.

Kohlberg ahlaki eğitim sürecinde örtük programın önemine değinir ve örtük programı öğretmenlerin farkında olmadan yaptıkları değerler eğitimi olarak tanımlar (Çinemre, 2013). Bu araştırmada da öğrencilerin okuldaki sevgi değerine örnek verirken öğretmenin davranışlarından örnekler vererek aslında örtük programla sevgi değerini nasıl gözlemlediklerini göstermişlerdir. Bu bağlamda araştırmanı bu bulgusu Çinemre'nin bahsettiği Kohlberg'e göre ahlaki eğitimde örtük programın yerini kanıtlar niteliktedir.

5.3.Öneriler

Benzer araştırma konusuna sahip çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla sonuçların birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitiminde önemli bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda verilebilecek tavsiyelerden ilki, araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersi Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında yer verilmediği bulgulanan sevgi değeri üzerine daha fazla etkinlikler gerçekleştirilebilmesidir.

Öğrencilerin değerlere karşı farkındalığının değerler ile konular arasında ilişki kurulduğunda arttığı araştırmanın bulgularından birisi olmuştur. Bu kapsamda öğretmenlere Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarındaki konu ve kazanımlarla değerleri bağlantılı anlatması için bazı hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Öğrencilerin toplumda,

okulda ve ailelerinde bahsi geçen eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin eksikliklerine dair gözlem veya yaşantılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğretmenler veya idarecilerin okulda eşitlik, sevgi ve saygı değerlerinin sağlanmasına yönelik öğrencilerde bu güveni oluşturmak adına çalışmaların artması sağlanabilir bu sayede öğrenciler okulda bu değerlerin oluşturduğu pozitif bir ortamda eğitim görme şansını elde eder.

Kız öğrencilerin algısında cinsiyet eşitsizliğine uğradıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak değerleri aşılama üzerine çeşitli etkinlikler işe koşulabilir.

Tezde verilerin analizi sonucunda sevgi değerine dair öğretmenin öğretim sürecinde kazanımlarla bağlantı kurmadığı ve öğrencilerin sevgi değerine dair örnekler vermekte zorlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda sevgi değerini arttırmak ve öğretmenlere örnek oluşturmak amacıyla çeşitli etkinlikler geliştirilebilir.

Araştırma sürecinde eşitlik ve saygı değerlerinin ortak bileşeni olarak demokrasi olgusu saptanmıştır. Öğrencilerin demokrasi algılarını güçlendirmek, demokrasiyi okulda ve toplumda daha doğru uygulamak için araştırmada konu alınan eşitlik ve saygı değerlerinin önemi ortaya çıkartılmıştır. Bu bağlamda bu değerlere yönelik çalışmaların artırılması için öğretmenlere kaynak oluşturabilir.

Son olarak bu çalışma değerler eğitimi ya da etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında yapılacak olan çalışmalara, öğrenme alanlarına yönelik öğretim sürecini araştırmayı konu alan çalışmalara veri desteği sunma açısından yarar sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar Şimşek, G. (2019). *Eğitim ve Öğretim Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Kaynaklı Eşitsizliklerin İzdüşümleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), s.180- 197.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), s. 9- 27.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), s.9-27.
- Aksakal, İ. (2021). Durkheim'in Ahlak Eğitimi ve İdeal Vatandaş Modeli. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, s. 511-526.
- Aktel, M. (2011), Küreselleşme Süreci ve Etki Alanı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s. 193-202.
- Aküzüm, C. ve Oral, B. (2015). Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Açısından Okullarda Görülen En Yaygın Şiddet Olayları, Nedenleri ve Çözüm Önerileri. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(61), S. 1-30.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. Dilek, D. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde, s.3- 48, Ankara: Pegem Akademi.
- Aspin, D. N., (2007), The Ontology of Values and Values Education, In. D. N. Aspin, J. D. Chapman (Eds.), *Calues Education and Lifeloong Learning: Principles Polices, Programmes*, (s.27-48). Springer.
- Aydın, M. Z. (2006). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitim, Yöntemler, Etkinlikler*. Kaynaklar, Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 37(2), s.61-82.
- Balcı, A. (2006). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara, Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), s.368-388.
- Baltacı, C. (1996). Demokrasilerde Eşitlik İlkesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), s.200-211.
- Baş, L., Taşkıran, C., Bulut, B. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016(6), s. 75-84.
- Başaran, İ. E. (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bilgin, N. (1995). Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar. İstanbul:Sistem Yayıncılık.
- Bogdan, R., ve Biklen, S. K. (2022). Eğitimde Nitel Araştırma. (Çev. Ed. B. Ahi ve S. Balcı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Bozkurt, E. (2019). Karakter Eğitimi ve Değerler Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlar, Özer, B. (Ed.) *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde s.2-23, Ankara: Pegem Akademi.
- Bulach, C.R. (2002). Implementing a Character Education Curriculum And Assessing Its Impact on Student Behaviour. *Clearing House*. November/December, 76(2), s. 79-83.
- Buran, A. (2015). Nitel Araştırma Veri Toplama, F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* içinde (45-58), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Canay, D. İ. (2011), Values Education And Some Suggestions To Teachers. *Hacettepe University Journal Of Education*, 40(40), S. 245-255.
- Cast A, Burke, P. (2002). A Theory Of Self-Esteem. *Social Forces*, 80(3), S.1041-1068.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2021). Eğitimde Araştırma Yöntemleri, (Çev. Ed. E. Din.ç ve K. Kiroğlu). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Cook, S. ve Westheimer, J. (2006). Introduction: Democracy and education. *Canadian Journal of Education*, 29(2), s.347-358.
- Costello, P. J. M. (2005). Citizenship Education, Cultural Diversity and The Development of Thinking Skills. In M. Liester, C. Modlig, S. Modlig (Eds.), *Education, Culture and Values Volume IV Politics, Education and Citizenship* (s. 176-195). London: Falmer Press.
- Creswell, J. (2013). *Qualitativye Inguiry and Reserach Desingn* (3. Baskı), Thousand Oaks: Sage.
- Creswell, J. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Bes Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çatak, M. (2020). Programlara Göre Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi, S. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (1-29), Ankara, 2020.
- Çelik, H. (2022). *Sınıf Öğretmenlerinin Saygı Değerine İlişkin Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, H., Baykal, N. B. Ve Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ev Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), s. 379-406.
- Çelikkaya, T. Ve Kütürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, Öğrenciler ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Programdaki Değerlere İlişkin Değerler Hiyerarşileri, Gerekçeleri ve Önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), s.243-264.
- Çengelci Köse, T., Gürdoğan Bayındır, Ö., Köse, M., Yıldırım Polat, A., (2018). Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Adalet Değeri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2019, 9(1), s.67-93.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çengelci, T., Hancı, B. Ve Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), s.33-56.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(1), s43-77.

- Çinemre, S. (2013). Bir Ahlak Eğitimsi Olarak Lawrence Kohlberg. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), s.143-164.
- Dağ, N. (2021). *Değerlerin Düşündürdükleri*. Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Dalyan, N. (2020). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Yer Alan Saygı Değerinin Hikâye Temelli Etkinliklerle Öğretiminin Öğrencilerin Saygı Eğilimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Darwall, S. L. (1977). Two Kinds Of Respect, *Ethics Journal*, 88(1). s.36-49.
- Değirmenci Toraman, K. Ve Memişoğlu, H. (2022). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Edebi Ürün ve Görsellerin Değerlerini İnceleme Bakış Açılarını İnceleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), s. 198-217.
- Demirgöz Bal, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bir Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), S. 15-28.
- Demirkaya, A. ve Akto, A. (2022). Kohlberg'in ahlak gelişimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2022 (33), s. 269.286.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), s.77-96.
- Douglass, H. H. (2001). *Saygı ve Sorumluluk Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Duman, T., Karakaya, N. Ve Yavuz, N. (2001). *Vatandaşlık Bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Er, M. A. (2019). *İlkokul Öğrencilerine Sağduyu, Yardımlaşma, Doğruluk ve Saygı Değerlerinin Kazandırılmasında Drama Etkinliklerinin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erbaş, A. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Değerlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), s.23-40.
- Erdem, C. ve Eğmir, E. (2020). Demokrasi ve eğitim: Kavramsal bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (TBMM'nin 100. Yılı ve Milli İrade Özel Sayısı), s. 159-171.

- Erden, M. Ve Akman, Y. (1998). *Gelişim, Öğrenme, Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergen, G. (2019). Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapıtaşları: Sevgi, Saygı, Güven, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(29), s. 479-510.
- Faiz, M. Ve Karasu Avcı, E. (2018). 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları “Etkin Vatandaşlık” Öğrenme Alanlarında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), s. 1-21.
- Farris, P. J. (2015). *Elementary And Middle School Social Studies: An Interdisciplinary, Multicultural Approach*, (5th edition). Illinois: Waveland Press, Inc.
- Fidan, N. Ve Erden, M. (2001). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Akış Yayıncılık.
- Froom, E. (1994). *Sevme Sanatı*. Ankara: Akış Yayınları.
- Genç, A. Ve Barut, Y. (2019). Karakter Eğitimi ve Gelişiminde Aile, Çevre ve Okul, Özer B. (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*. İçinde s.28-44 Ankara: Pegem Akademi.
- Geriş, M. (2022). *Sosyal Bilgiler Dersinde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konularına Yönelik Farkındalık Geliştirme: Kadına Yönelik Şiddet ve Cinsiyet Ayrımcılığı Örnekleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sinop Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Giddens, A. (1996). *In Defence of Sociology/ Essays. Interpretations and Rejoinders*, Cambrige: Polity Press, s 65-77.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş, (4.Baskı)*, (Çev. Ed.: A. Ersoy ve P. Yalçınoglu), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gömlüksiz, M. N. Ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), s. 95-134.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih 1 Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin Hoşgörü Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Günel, E. Ve Pehlivan, A. (2015). Examining the Citizenship and Democracy Education Textbook and Curriculum in terms of Global Education. *Journal Of The Social Studies Duction Research*, 6(1), s. 123-171.
- Güney, A. (2002). *Türk Siyasal Kültüründe Devlet Anlayışı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Gürel, D. Ve Çetin, T. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), s. 22- 40.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M.A. (2016). Kuşakların Ahlaki Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2016/1), s. 98-117.
- Halstead, J. M. (1996). Values and Values Education İn Schools. J.M. Halstead and M. J. Taylor (Ed.), *Values İn Education and Education in Values*. London: Falmer Pres.
- Harber, C. ve Mncube, V. (2012). Democracy, education and development: Theory and reality. *Other Education: The Journal Of Education Alternatives*, 1(1), s. 104-120.
- Hawkes, N. (2009). Values be Quality Teaching At West Kidlington Primary School. T. Lovat and R. Toomey (Ed.), *Values Education And Quality Teaching: The Double Helix Effect*. Dordrect. Netherlves: Springer, s.105- 120.
- Hoşgörür, V. ve Orhan, A. (2017). Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yöntemi (Muğla Merkez İlçe Örneği). *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), S. 859-880.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, (18), s. 4-9.
- Hökelekli, H. (2011), *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi Ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. Ve Gündüz, T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri, R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin, (Ed.), *Değerler ve Eğitimi İçinde* (s. 371-396). İstanbul: Dem Yayınları.

- İldeniz, B. (2015). *Okullarda Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnan, S. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman ve Neden?. S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş, Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* içinde (s. 1-28). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), s. 138-145.
- Kanatlı Öztürk, F. (2018). *Çok Kültürlü Eğitim Çerçevesinde Hazırlanan Etkinliklerle Farklılıklara Saygı Değeri ve Araştırma Becerisi Geliştirmeye Yönelik Bir Eylem Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaman, K. (2010). Küreselleşme ve Eğitim. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2(3), s.131-143.
- Karasar, N. (2017). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (32. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E., Faiz. M. ve Turan, S. (2020). Etkili Vatandaşlık Eğitiminde Değerler Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(39), s. 263-296.
- Kasa, İ. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersinde Kültürel Değerler ve Eğitimi: Bir Durum Çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, F. Ve Akpınar, E. (2022). İlköğretim Öğrencilerinin Eşitlik Değerine İlişkin Tutumları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), s.1-30.
- Keser, A. (2023). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine ve Sosyal Bilgiler Öğretmenine İlişkin Metaforik Algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2008), *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin*

- Araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2010). Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi. *Eğitim-Bir-Sen Dergisi*, 6(18), s. 68-72.
- Kılıç, A. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Sevgi Değerine Yönelik Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi: Bilimler Enstitüsü.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kolay, B. Ve Yazar Kaptan, S. (2021). Değerler Eğitiminde Okul ve Ailenin Rolüne İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Velilerin Görüşleri. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi, (TAP Journal)*, 5(2), s. 204- 228.
- Kuru, S. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Değerine İlişkin Öykülere Dayalı Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sıtkı Koçman Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuş, Z., Merey, Z. Ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), s. 183-214.
- Langdon, S. W., (2010), Conceptionalizations Of Respect: Qualitative And Quantative Evidence Of Four Themes. *The Journal Of Psychology* , 142(5), S. 469.484.
- Licon, T. (1991). *Educating For Character*, New York: Battam Books.
- Lincoln, Y. Ve Guba, E. (1985), *Naturalistic Inquiry*, California: Sage Publications
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- Metin, Ö. Ve Yılmaz, A. (2019). Değerler Eğitimi Alanındaki Çalışmaların Eğilimi: USBES Örneği, (2012-2017). *International Journal of Education*, 5(2), s.72-93.
- Mutlu, N. ve Öztürk, M. (2017). Sosyal Bilgiler ve Tarih Derslerinde Beceri ve Değerleri Ne Kadar Öğreniyoruz?. *Sakarya University of Education*, s.552-563.
- Naylor, D. Ve Diem, R. (1987). Elementary and Middle School Social Studies. New York: Random House.

- Önlen, M. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Sevgi Saygı ve Hoşgörü Değerlerinin Ulusal Gazete Haberlerine Yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özarslan, M. Z. (2014). *Kitleleri Harekete Geçirme Aracı Olarak Sosyal Algı Yönetimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özden, H. Ö. (2004). Türk Vakıf Kurumunun Duygusal ve Felsefi Temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), s. 339-349.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan Arabacı, L. (2011). Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğitim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), S. 53-60.
- Özmen, F. (1999). Etkili Eğitimin Gerçekleştirilmesinde Duyuşsal Alanın Önemi – Sevgi Eğitimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), s. 193- 198.
- Öztürk, C. Ve Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), s. 112-126.
- Parker, W. C. (2001), *Social Studies İn Elementary Education*, Merrill Pretince Hall, United States.
- Patton, M. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. Demir) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Perese, P. (2005). *Yapılandırmacı Yaklaşımla Hazırlanmış 69 Etkinlik (Saygı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Polat, D. (2021). *İlkokul 4, Ortaokul 8, Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin, Öğretmenlerinin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Polat, M. (2010). Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ; Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi. *Marife Dergisi*, 10(1), s. 143-155.
- Polat, S. Ve Topçubaşı, T. (2015). Farklılıklara Saygı Eğitim Programının Öğrencilerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2/15), S.387-417.

- Seidman, I. (2006), *Interviewing As Qualitative Research: A Guide For Reserchers İn Education And The Social Sciences*, New Yorkand London: Teacher College Press.
- Sönmez, V. (1987). Eğitim Ortamında Sevgi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (2), s. 65- 77.
- Şahin, Ş. (2020). *Öğrenci, Öğretmen ve Müdürlerin Sevgi, Demokrasi ve Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Düzce Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, Ş. ve Kılıç A. (2021). Öğrencilerin Sevgi Algılarına İlişkin Kavram Ağları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), s. 287-308.
- Şimşek, A. (2014). Araştırma Modelleri. A. Şimşek, (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 80-107), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Türkiye Yetkinlikler Çerçevesi. (2024). <https://www.tyc.gov.tr/sozluk/anahtar-yetkinlikler-key-competences-il.html> (Erişim tarihi: 04.04.2024).
- Taşagıl, A. (2015). *Kök Tengri'nin Çocukları (Avrasya Bozkırında İslam Öncesi Türk Tarihi)*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Tay, B. Ve Ünlü, İ. (2014). İlkokul Yurt Bilgisi Toplum ve Ülke İncelemeleri Ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde S. 287-322, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tay, B. Ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerler Eğitime İlişkin Veli Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), s.1499-1542.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. Ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında İç Değer ve Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), s. 67-93.
- Thompson, W. G. (2002), *The Effects Character Education On Student Behavior*, *Electronic Theses and Dissertations*.
- Topal, Y. (2019). Değerler Eğitimi ve On Kök Değer. *Mavi Atlas Dergisi*, (1), s. 245-254.

- Tunç, T. (2019). *İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sevgi ve Saygı Değerlerine İlişkin Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies (Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi)*, 2(2), s. 166-190.
- Turan, S. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in the Social Studies*, 2(2), s. 166-190.
- Turner, B. (1997), Eşitlik, Ankara: Dost Yayınevi.
- Ulucan, D. (2013). Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(July), s. 368-384.
- Ulusoy, K. Ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler Eğitimi* (6.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Urhan, V. (2016). Siyaset Felsefesinde Adalet, Eşitlik, Özgürlük, Kaygı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 26, s. 103- 119.
- Uygun, K., Üstündağ Şener, N. Ve Arslan, Ö., (2022). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Tasarruf ve Eşitlik Değerlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 6(2), s. 139-151.
- Uzunyol, E. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Veugelaers, W. (2000), Different Ways of Teaching Values, *Educational Review*, 52(1), s. 37-46.
- Welton, D. A. Ve Mallan, J. T. (1999), *Children And Their World: Strategies For Teaching Social Studies*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve Eğitim. *Eğitim ve Bilim/Education and Science*, 22(107), s.15-22.
- Yazıcı, M. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, s. 499-522.

- Yazıcı, S. Ve Yazıcı, A. (2011). *Felsefi, Psikolojik ve Eğitim Boyutlarıyla Karakter*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Yel, S. Ve Aladağ, S. (2015). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde, (s.119-150), Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, Ü. (2018). *Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), s. 65-84.
- Yıldırım, A. Şimşek, H., (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., (2004). *Sevgiye Yolculuğu*, İstanbul: İzdüşüm Yayınları
- Yıldırım, G. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, S.G. Becerikli, S. Ve Demirel, M, (2017). Farklı Bakış Açılarına Göre Sosyal Bilgiler Dergisinde Değerler Eğitimi. *İlköğretim Online Dergisi*, 26, s.1575-1588.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), s. 407-416.
- Yorulmaz, B. (2017). *Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Zümrütkal, S. ve Arslantaş, A. A. (2021). Değerler Eğitimi Perspektifinde Öğretmenin Rolü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(50), s. 240-2.

EKLER

EK-1: Etik Kurul

Evrak Kayıt Tarihi: 09.02.2023

Protokol No: 485552

Tarih: 28.02.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanları Bağlamında Eşitlik, Sevgi ve Saygı Değerlerinin İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Elvan GÜNEL
TEZ YAZARI:	Ceren DEMİR
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saime ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan UYUMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)
Prof. Dr. Hândan DEVECİ (Eğitim Fak.)	

EK-2: Öğrenci Gönüllü Katılımcı Formu

KATILIMCI ÖĞRENCİ ONAY FORMU

Sayın Katılımcımız,

Katılacağınız bu çalışma “Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanları Bağlamında Eşitlik, Sevgi, Saygı Değerlerinin İncelenmesi” adıyla, Ceren DEMİR tarafından 24.04.2023- 16.06.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarının nasıl olduğunun anlaşılması, Sosyal Bilgiler dersindeki Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları ve bu değerlerle bağlantılı olarak verilen konuların Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerine yönelik algılarını nasıl şekillendirdiğinin incelenmesidir.

Araştırmanın Nedeni: () Bilimsel Araştırma (X) Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Sosyal Bilgiler dersi/sınıf ortamı

Araştırma Uygulaması: () Anket (X) Yarı-Yapılandırılmış Görüşme (X) Gözlem

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı: Ceren DEMİR

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....

Adı-Soyadı:

İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı:

Telefon Numarası:

EK-3: Veli Onam Formu

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanları Bağlamında Eşitlik, Sevgi, Saygı Değerlerinin İncelenmesi” adıyla, 24.04.2023- 16.06.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarının nasıl olduğunun anlaşılması, Sosyal Bilgiler dersindeki Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları ve bu değerlerle bağlantılı olarak verilen konuların Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerine yönelik algılarını nasıl şekillendirdiğinin incelenmesidir.

Araştırma Uygulaması: Yarı- Yapılandırılmış Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Ceren DEMİR

İletişim bilgileri:

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya
katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri
gönderiniz*).

.../.../.....

Adı-Soyadı:

İmza:

Veli Adı-Soyadı:

Telefon Numarası:

EK-4: Öğretmen Gönüllü Katılımcı Formu

KATILIMCI ÖĞRETMEN ONAY FORMU

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma “Sosyal Bilgiler Dersinde Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanları Bağlamında Eşitlik, Sevgi, Saygı Değerlerinin İncelenmesi” adıyla, Ceren DEMİR tarafından 24.04.2023- 16.06.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarının nasıl olduğunun anlaşılması, Sosyal Bilgiler dersindeki Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanları ve bu değerlerle bağlantılı olarak verilen konuların Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin eşitlik, sevgi ve saygı değerine yönelik algılarını nasıl şekillendirdiğinin incelenmesidir.

Araştırmanın Nedeni: () Bilimsel Araştırma (X) Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Sosyal Bilgiler dersi/sınıf ortamı

Araştırma Uygulaması: () Anket (X) Yarı-Yapılandırılmış Görüşme (X) Gözlem

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı: Ceren DEMİR

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....

Adı-Soyadı:

İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı:

Telefon Numarası:

EK-5: Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1.Görüşme Soruları

1. Soru: Kendini tanıtır mısın?
2. Soru: Eşitlik kavramını bana tanımlar mısın? Eşitlik deyince aklına ne geliyor? Bir örnek verebilir misin?
3. Soru: Saygı kavramını bana tanımlar mısın? Saygı deyince aklına ne geliyor? Bir örnek verebilir misin?
4. Soru: Sevgi kavramını bana tanımlar mısın? Sevgi deyince aklına ne geliyor? Bir örnek verebilir misin?
5. Soru: Evinizdeki eşitlik, sevgi ve saygı kavramları ile ilgili değerlendirme yapıp örnek verebilir misin?
7. Soru: Ev dışında okulda ya da toplumsal hayatta eşitlik, sevgi ve saygı kavramları ile ilgili değerlendirme yapıp örnek verebilir misin?
8. Soru: Sosyal bilgiler dersinde eşitlik, sevgi ve saygı kavramlarıyla ilgili işlediğiniz konulardan örnek verebilir misin?

2.Görüşme Soruları

1. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz eşitsizlik örneğı verir misiniz?
2. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz saygısızlık örneğı verir misiniz?
3. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz sevgisizlik örneğı verir misiniz?
4. Soru: Senin için sevginin göstergesi nedir? Örneklendirir misin?
5. Soru: Senin için saygının göstergesi nedir? Örneklendirir misin?
6. Soru: En son ne zaman kendine saygı duyulduğunu ya da duyulmadığını hissettin? Örneklendirir misin?
7. Soru: En son ne zaman kendine sevgi duyulduğunu ya da duyulmadığını hissettin? Örneklendirir misin?
8. Soru: Sana hangi davranış yapılsa saygı duyulduğunu hissedersin? Bir örnek verebilir misin?

9. Soru: Sana hangi davranış yapılırsa sevildiğini hissedersin? Bir örnek verebilir misin?

10. Soru: Geçmişten günümüze eşitliği karşılaştırır mısın? Bir örnek verebilir misin?

11. Soru: Geçmişten günümüze saygıyı karşılaştırır mısın? Bir örnek verebilir misin?

12. Soru: Geçmişten günümüze sevgiyi karşılaştırır mısın? Bir örnek verebilir misin?

13. Soru: Sence eşitsizliğin çözümü nedir? Bir örnek verebilir misin?

14. Soru: Sence saygısızlığın çözümü nedir? Bir örnek verebilir misin?

15. Soru: Sence sevgisizliğin çözümü nedir? Bir örnek verebilir misin?

3.Görüşme Soruları

1.Soru: Kendinin saygılı olduğu bir davranış örneği verebilir misin?

2. Soru: Kendinin eşit olduğu bir davranış örneği verebilir misin?

3. Soru: En son kime ya da neye sevgi gösterdin örnek verir misin?

4. Soru: Ülkemizde ya da toplumda dikkatini çeken bir kadın erkek eşitsizliği örneği verebilir misin?

5. Soru: Ülkemizde ya da toplumda dikkatini çeken ırkçılık örneği verebilir misin?

6. Soru: Ülkemizde ya da toplumda dikkatini çeken bir şiddet örneği verebilir misin?

7. Soru: Eşitsizlik ülkemizde neye sebep oluyor?

8. Soru: Sevgisizlik ülkemizde neye sebep oluyor?

9. Soru: Saygısızlık ülkemizde neye sebep oluyor?

EK-6: Sınıf İçi Gözlem Formu

AYRINTILI GÖZLEM FORMU

Yer:

Tarih:

Saat (Başlangıç- Bitiş):

Gözlemin Amacı:

Gözlem No:

Sayfa No:

Verinin Türü: Gözlem

KODLAMALAR	BETİMSSEL VERİ	YORUM

EK-7: Açık Uçlu Soru Formu

Adı Soyadı:

Dersin Adı:

Tarih:

Sorular:

• Daha önce hiç fiziksel görünüşün ya da yaşın sebebiyle eşitsizliğe uğradığımı hissettin mi? Örnek verir misin?

• Daha önce hiç cinsiyetin sebebiyle eşitsizliğe uğradığımı hissettin mi? Örnek verir misin?

• Daha önce hiç fiziksel görünüşün ya da sebebiyle saygısızlığa uğradığımı hissettin mi? Örnek verir misin?

• Daha önce hiç cinsiyetin sebebiyle saygısızlığa uğradığımı hissettin mi? Örnek verir misin?

• Kendini hiç dışlanmış hissettin mi? Örneklendirir misin?

• Toplumda eşitliğin sağlanması neye sebep olur/değiştirir?

• Toplumun daha saygılı olması neye sebep olur/değiştirir?

• Toplumda sevginin artması neye sebep olur/değiştirir?

• Sana göre saygı kime/neye gösterilmeli? Örnek verir misin?

• Sana göre sevgi kime/neye gösterilmeli? Örnek verir misin?

• Sosyal bilgiler dersinde eşitlikle ilgili öğrendiğin bir bilgiyi paylaşabilir misin?

• Sosyal bilgiler dersinde saygı ile ilgili öğrendiğin bir bilgiyi paylaşabilir misin?

• Sosyal bilgiler dersinde sevgi ilgili öğrendiğin bir bilgiyi paylaşabilir misin?

EK-8: Ders Günlüğü

Adı Soyadı:

Dersin Adı:

Tarih/Saat:

Sorular:

- Geriye dönüp baktığımda bugün derste geçen olaylardan en önemlisi hangisiydi?

Neden?

- Gün içinde en mutlu olduğum kendimi en iyi hissettiğim an neydi herhangi bir konuda başarısız oldum mu? Kendimi başarısız hissettin mi? Nedenleri ne olabilir?

Bundan ne öğrenmeliyim?

- Bu derste eşitlik değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
- Bu derste saygı değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
- Bu derste sevgi değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
- Önceden önce dikkat etmediğim/fark etmediğim neleri öğrendim?
- Bugün kendimle ilgili hangi özelliklerinin farkına vardım? Bu özellikleri edinmiş olmamda cinsiyetimin, kimliğimin, yetiştirilme tarzımın etkileri neler olabilir?
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan eşitlik/eşitsizlik ile ilgili bir örnek verecek olsam...
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan saygı/saygısızlık ile ilgili bir örnek verecek olsam...
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan sevgi/sevgisizlik ile ilgili bir örnek verecek olsam...

AYRINTILI GÖRÜŞME FORMU**Kişi:****Yer:** Okul kütüphanesi**Tarih:** 01.06.2023**Saat (Başlangıç):****Görüşmenin Süresi:****Gözlem No:**2**Sayfa No:**1**Verinin Türü:** Görüşme

KODLAMALAR	BETİMSSEL VERİ	YORUM
	1. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz eşitsizlik örneğı verir misiniz? Hocam derslerimizde eski zamanlarda insanların kendilerini ifade etmelerine izin verilmediğinden, özellikle önceki zamanlarda kadınlara her konuda eşitsizlik yapılmasından bahsetmişti. Örnek verecek olursam Atina’da demokrasi ilk ortaya çıktığında sadece 20 yaşını dolduran ve erkek olanların oy kullanmasına izin verildiğini öğrendik bu durum yani kadın ve kölelerin hiçbir hakkının bulunması eşitliğin sağlanmadığını kanıtlamaktadır. 2. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz saygısızlık örneğı verir misiniz? Öğretmen ders anlatırken arkadaşlarının sürekli konuşması, öğretmen uyarısına rağmen devam etmesi saygısızlık. 3. Soru: Derste değindiğiniz, değışmediğiniz, bahsetmek istediğiniz sevgisizlik örneğı verir misiniz? Cahiliye döneminde sadece erkek çocuklarının sevildiğini, kız çocukların canlı canlı gömölmesi sevgisizliktir. 4. Soru: Senin için sevginin göstergesi nedir? Örneklendir misin? Bir insana değer vermek, onun mutlu olması için çaba göstermek, ona iyilikler yapmak 5. Soru: Senin için saygının göstergesi nedir? Örneklendir misin? İnsanlara karşı daha dikkatli davranıyor olmak, empati kurmak saygının göstergesidir.	

	6. Soru: En son ne zaman kendine saygı duyulduğunu ya da duyulmadığını hissettin? Örneklendirir misin? Öğretmenlerim yanıma gelip benimle konuştuklarında, derslerle ilgili bana yardım ettiklerinde. 7. Soru: En son ne zaman kendine sevgi duyulduğunu ya da duyulmadığını hissettin? Örneklendirir misin? Anneme bugün dışarı çıkmak istediğimi söyledim kabul etti yani aslında benim istediğim bir şeyi yaptı bunu beni sevdiği için yaptı. Hocam ben okula geldiğim ilk zamanlarda sınıftaki arkadaşlarımın hepsi benden geldiğim yer yüzünden uzak durmuştu. Çok üzülmüş ve onların beni sevmediğini hissetmiştim. Okula ilk geldiğim zaman dedin okula ne zaman geldin? Ben buraya Bursa'dan geldim, aslen Ağrılıyım. Ama Bursa'da yaşıyorduk. Ablam liseye geçince buraya Eskişehir'e gelmek zorunda kaldık. Yani okula bu sene birinci dönemde geldim. Ama hala daha okula alışamadım. 8. Soru: Sana hangi davranış yapılırsa saygı duyulduğunu hissedersin? (Örnekle) Ailemde özellikle benimle alakalı durumlarda benim fikrim alınmıyor, annem ve ablam hep benim yerime karar veriyor. Bu şekilde yapılmasa saygı duyulduğumu hissedirim. Bir keresinde okulda yarışma bir yarışma düzenlenmişti ve herkes sırayla şiir okuyordu, bana mikrofon kalmadığı için verilmemişti ama ben bağırarak okumuştum ve diğer arkadaşlarımın sesi mikrofon olmasına rağmen çıkmazken benim sesim oldukça gür bir şekilde duyulmuştu. Tören bitikten sonra Türkçe öğretmenim gelip bana aferin demişti çok mutlu olmuştum 9. Soru: Sana hangi davranış yapılırsa sevildiğini hissedersin? (Örnekle) Doğum günümde annem bana istediğim bir kitabı aldığımda mutlu olup sevildiğimi hissetmiştim. 10.Soru: Geçmişten günümüze eşitliği karşılaştırır mısın? (Örnekle)	
--	---	--

	Şimdi eşitlik daha iyi durumda. Eskiden kadınlara haklar verilmiyordu. Şimdi kadınlar da oy kullanabiliyor. Kadınların da anayasada erkekler ile eşit hakları var çalışabiliyorlar. 11. Soru: Geçmişten günümüze saygıyı karşılaştırır mısın? (Örnekle) Saygı eskiden daha fazlaydı. Eskiden peygamberimizin zamanında insanlar birbiriyle selamlaşırdı ve kimse de bunu yanlış anlamazdı. Osmanlı Devleti'nde Ahi teşkilatı vardı mesela esnaflar arasında hoşgörü ve yardımı sağlardı. İnsanlar şimdi ise artık birbirinden uzaklaştı. Eskiden dayanışma da saygı da daha fazlaydı. 12. Soru: Geçmişten günümüze sevgiyi karşılaştırır mısın? (Örnekle) Sevgi eskiden daha fazlaydı. İnsanlar seni seviyorum deyip sonra bırakıyorlar. Sevgiyi mahvettiklerini düşünüyor. Sevgiyi oyun olarak görüyorlar. 13. Soru: Sence eşitsizliğin çözümü nedir? (Örnekle) Bence insanlar bilinçlendirilmeli ve sorumluluk sahibi olmalılar. 14. Soru: Sence sevgisizliğin çözümü nedir? (Örnekle) Herkes doğru davranışı yapmalı, ailenin, öğretmenlerin sözünü dinlemek, kararsız kaldığımız zamanlarda başkalarının fikrini almak. 15. Soru: Sence saygısızlığın çözümü nedir? (Örnekle) İnsanlar birbirlerine davranırken en uygun olanı seçmeliler.	

AYRINTILI GÖZLEM FORMU		
Yer: Sınıf Tarih: 30.05.2023 Saat (Başlangıç- Bitiş): 08:20-09:00 Gözlemin Amacı:		Gözlem No:8 Sayfa No:1 Verinin Türü: Gözlem
KODLAMALAR	BETİMSSEL VERİ	YORUM
	Derse girildiğinde antidemokratik uygulamalardan devam edildi. Ülkemizde de insanların daha iyi şartlarda yaşamak için göç ettiği söylendi. Antidemokratik uygulamalara eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmıyor olması örneği verildi. Demokrasinin ilk ortaya çıktığı yer olan Antik Yunan’da köleliğin olduğundan köleliğin eşitliğe aykırı olduğundan bahsedildi. Günümüzde pek çok yerde ırkçılık olduğundan bunun eşitliğe aykırı olduğundan bahsedildi. Sosyal Bilgiler ders kitaptaki etkinliğe geçildi ve burada “Dünyanın daha huzurlu ve yaşanabilir bir yer olması için nelerin olması gerekir?” Sorunu öğretmen tarafından sesli okunarak, öğrencilere yöneltildi. Öğrenciler; Eşitlik olmalı İnsanlar saygılı olmayı öğrenmeli Hoşgörü artmalı, İrkçılık olmamalı, Hakların ve özgürlükler olmalı Cevaplarını verdiler. Sonrasında öğrencilerden birisi bunların demokrasi sayesinde mümkün olacağı yorumunu yaptı. Demokrasinin ailede nasıl sağlanacağı sorusu öğrencilere yöneltildi. Öğrenciler; Karar alınırken herkesin fikrine saygı duyulması, Özel hayata dikkat edilmesi ve sınırın korunması, Çocuğa sevgi gösterilmesi, Görevlerin eşit dağıtılması cevaplarını verdi. Öğretmen okulda nasıl demokratik olunacağını sordu buna öğrenciler; Öğrencilere eşit davranıldığında, Adil ve adaletli olduğunda, Sınıf başkanı seçildiğinde, Sınıfta herkesin görüşlerine saygı duyulduğunda	

	Farklılıklara saygılı olunduğunda cevapları verildi. Öğretmen son olarak toplumda nasıl demokrasinin sağlanacağını sordu. Öğrenciler; Cumhurbaşkanını seçtiğimizde, Özgür oy verdiğimizde, Farklılıklara saygı duyduğumuzda cevaplarını verdiler. Ardından deftere antidemokratik uygulamalar başlığı atıldı ve örnek olarak Irkçılık, Özgürlüğün kısıtlanması, Cinsiyet eşitsizliği, Darbe verildi. Sonrasında kitaptaki etkinliğin yapılması sürecine geçildi ve okulda demokrasi için okul müdürünün ne yapması gerektiği sorusu soruldu. Soruya herkese eşit davranmalı cevabı verildi. Öğretmen ne yapmalı sorusuna Farklı fikirlere saygı duymalı cevabı verildi ve boşluklar dolduruldu. Ardından bir sonraki ders sınav olduğu için öğretmen öğrencilerin ders çalışmasına izin verdi ve ders sonlandı.	
	Ders esnasında arka sıralarda bir önceki derste de konuşan öğrencilerin hala ders odağının olmadığı gözlemlendi.	

Adı Soyadı: XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX
Dersin Adı: XXXXXXXXXX	Sosyal Bilgiler
Tarih/Saat: XXXXXXXXXX	01/06/2023

- Geriye dönüp baktığımda bugün derste geçen olaylardan en önemlisi hangisiydi? Neden?
Atalardan kadınlara hak vermesi ve TBMM açması
- Gün içinde en mutlu olduğum kendimi en iyi hissettiğim an neydi herhangi bir konuda başarısız oldum mu? Kendimi başarısız hissettin mi? Nedenleri ne olabilir? Bundan ne öğrenmeliyim?
Bugün sosyal/ sınavında 95 aldığım için mutlu oldum
- Bu derste eşitlik değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
Eskiden kadın yanında karısının söz sahibi olması
- Bu derste saygı değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
Kadının eskiden hiç bir şey sormadan, her şey yapması
- Bu derste sevgi değeri ile ilgili dikkatimi neler çekti ya da neler öğrendim?
Eskiden erkek çocukları çok seviliyordu kız çocukları hiç sevilmezdi
- Önceden önce dikkat etmediğim/fark etmediğim neleri öğrendim?
Kadınlara yapılan haksızlık
- Bugün kendimle ilgili hangi özelliklerimin farkına vardım? Bu özellikleri edinmiş olmamda cinsiyetimin, kimliğimin, yetiştirilme tarzımın etkileri neler olabilir?
Bugün erkek çalıştığım sınavdan yüksek alıp çalışmışım sınavdan düşük alınmışım
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan eşitlik/eşitsizlik ile ilgili bir örnek verecek olsam...
Eskiden kadınlar eşitsizlik varken erkeklerde eşitlik vardı
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan saygı/saygısızlık ile ilgili bir örnek verecek olsam...
Eskiden büyüklerle saygısı yoktu şimdi büyüklerle saygısı gösteriliyor
- Ders esnasında öğrendiğim konulardan sevgi/sevgisizlik ile ilgili bir örnek verecek olsam...
Öğretmenimiz sevgi göstermesi ama tembel öğrencilere sevgisiz davranması

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Ceren DEMİR

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı:

E-posta:

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2016-2020, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı
- 08.2021-06.2023, Millî Eğitim Bakanlığı, Eskişehir Çağfen Koleji Ortaokulu, Sosyal Bilgiler Öğretmeni
- 08.2023-... Millî Eğitim Bakanlığı, Eskişehir TED Koleji Ortaokulu, Sosyal Bilgiler Öğretmeni